

Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana

ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus

Vadlīnijas

Vadlinijas

Līdzfinansēts no Eiropas Savienības Noziedzības profilakses un apkarošanas programmas.

Vadlinijas izstrādātas ar Eiropas Komisijas pamatprogrammas „Drošības un brīvības garantēšana” īpašās programmas „Noziedzības profilakse un apkarošana” ISEC finansiālu atbalstu projektā „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus” (Nr. HOME/2012/ISEC/FP/C2/4000003986).

Vadlīnijās atspoguļots autoru viedoklis un apkopotā informācija, tā nevar tikt izmantota, lai paustu Eiropas Komisijas oficiālo nostāju.

Vadlīnijas izstrādāja Dainis Vēbers, Raimonds Stulpāns (Valsts policija, Latvija) ar projekta komandas un ekspertu atbalstu.

© Izdevējs: Valsts policija, 2015

© Foto: Valsts policijas arhīvs

© Dizains: SIA “E FORMA”

ISBN 978-9934-8311-5-7

Saturs

Valsts policijas priekšnieka priekšvārds	4
Projekta mērķis – vienkārša, ātra un samērīga izmeklēšana (projekta vadītāja priekšvārds)	6
Par projektu	7
Projekta komanda	9
Projekta vadlīnijas	11
IGAUNIJA	14
SOMIJA	32
VĀCIJA	48
LATVIJA	62
LIETUVA	79
RUMĀNIJA	92
ZVIEDRIJA	101
NĪDERLANDE	113
Secinājumi	122
Informācija internetā	131

Valsts policijas priekšnieka priekšvārds

Valsts policijas priekšnieks
Ints Ķuzis

Pēdējos gados viens no svarīgākajiem Valsts policijas attīstības virzieniem ir tās pamatdarbības veida – noziedzības apkarošanas – pilnveidošana. Valsts policija izmeklē vairāk nekā 95 % no valstī ierosinātajiem kriminālprocesiem. Līdz ar to no Valsts policijas kapacitātes, darba kvalitātes un izmeklēšanas darba organizācijas pirmstiesas procesā ir atkarīgs, cik efektīvi valstī kopumā tiks atklāti un pārtraukti noziedzīgie nodarījumi un cik lielā mērā sabiedrība jutīsies pasargāta no noziedzības apdraudējumiem.

Latvijas Kriminālprocesa likumā ir nostiprināts kriminālprocesa obligātuma princips, kurš balstās uz sabiedrības locekļu interesēm savu tiesību aizskāruma gadījumā saņemt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu. Tomēr mūsdienu pasaulē, kad pieejamie resursi noziedzības apkarošanai nav neierobežoti, arvien aktuālāks kļūst jautājums par izmeklēšanas efektivitāti, par to, kā samērot sabiedrības kopējās drošības intereses ar katras personas individuālajām interesēm atjaunot savas nozieguma rezultātā aizskartās tiesības. Šajā kontekstā arvien būtiskāka kļūst nepieciešamība kā prioritāti noteikt noziedzības apkarošanas darbu, policijas resursus maksimāli novirzot smagu un sevišķi smagu noziegumu novēršanai un atklāšanai. Daudzu Eiropas Savienības valstu policijas prakse ir jau pierādījusi šāda darba organizācijas modeļa efektivitāti, tomēr mūsdienu straujais attīstības temps liek meklēt arvien jaunus risinājumus. Nepieciešamība samazināt noziedzības apdraudējumu un paaugstināt sabiedrības drošību kopumā ir galvenais mērķis, kas liek pārskatīt pastāvošo izmeklēšanas praksi un meklēt efektīvākas izmeklēšanas metodes un jaunus darba organizācijas modeļus.

Pozitīvi, ka Latvijā pēdējos gados veiktās sabiedrības aptaujas liecina, ka arvien vairāk nostiprinās sabiedrības pārliecība, ka policija nekad nespēs 100 % atklāt visus noziedzīgos nodarījumus un sabiedrības kopējās drošības labā policijas spēki ir jāiesaista smagāko noziedzības izpausmju apkarošanai.

Pamatojoties uz iepriekš minēto un lai veicinātu efektīvu izmeklēšanas procedūru ieviešanu, Latvijas Valsts policija iniciēja projektu, un 2013. gada jūnijā ar Eiropas Komisiju tika noslēgts granta līgums Nr. HOME/2012/ISEC/FP/C24000003986 par projekta „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto

Vadlinijas

kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus” īstenošanu Eiropas Komisijas pamatprogrammas „Drošības un brīvības garantēšana” īpašajā programmā „Noziedzības profilakse un apkarošana”. Valsts policijas partneri šajā projektā ir Iekšlietu ministrija, Tieslietu ministrija, Ģenerālprokuratūra, nevalstiskā organizācija „Pro-Police Latvia”, kā arī Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Rumānijas, Somijas un Zviedrijas policija.

Šajā izdevumā tiek prezentēti projekta īstenošanas rezultāti – tie darba organizācijas un tiesiskie risinājumi, kas var kalpot kā ierosinājumi policijas darba efektivitātes paaugstināšanai izmeklēšanā. Vēlos izteikt milzīgu gandarījumu un lielu pateicību visai projekta komandai un ārvalstu kolēģiem par lielo ieguldījumu un ieinteresētību kopējā darbā. Projekta rezultāti ir snieguši jaunu pieredzi Latvijā par iespējām efektīvāk īstenot izmeklēšanu, veicinājuši diskusiju par kriminālprocesa tiesību attīstības jautājumiem un stiprinājuši Valsts policiju kā mūsdienīgu un efektīvu tiesību aizsardzības iestādi. Ļoti ceru, ka arī citiem interesentiem, kas iepazīsies ar šī projekta rezultātiem, būs daudz jaunas informācijas un ierosmes izmeklēšanas darba pilnveidei.

Ar cieņu

Valsts policijas priekšnieks **Ints Kuzis**

Projekta mērķis – vienkārša, ātra un samērīga izmeklēšana

(projekta vadītāja priekšvārds)

Projekta vadītājs
Dainis Vēbers

Projektā „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus” izstrādāto vadlīniju mērķis ir apkopot projekta partnervalstu pieredzi un atrast labākos risinājumus mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošanai, tādējādi nodrošinot izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai vairāk resursu smagu noziegumu izmeklēšanai, kriminālvajāšanai un tiesāšanai.

Lai arī nevar apgalvot, ka vadlīnijās ir atrodams vienkāršotas izmeklēšanas ideālais modelis vai absolūti labākā prakse, tomēr, tā kā projekta partnervalstu noziegumu izmeklēšanas prakse un normatīvie akti ir ļoti dažādi, ir identificēti visdažādākie vienkāršotas izmeklēšanas veidi un soda piemērošanas procedūras.

Līdz ar to katra ES dalībvalsts vadlīnijās varēs atrast idejas, kas atbilst tās krimināltiesību sistēmai un ļauj vēl vienkāršāk, ātrāk, efektīvāk un ar samērīgiem resursiem īstenot izmeklēšanu, kā arī pieņemt lēmumu par vainīgās personas sodīšanu.

Kā projekta vadītājs vēlos izteikt pateicību projekta komandai un ekspertiem, kā arī iestādēm, kas piedalījās projektā, par ieguldīto darbu vadlīniju izstrādē un projekta sekmīgā norisē. Man ir patiess prieks, ka jau projekta laikā vairāki projekta partneri ir centušies izmantot iegūto pieredzi un vienkāršot izmeklēšanu – uzskatu, ka projekts jau ir sniedzis pozitīvus rezultātus, un ceru, ka pēc vadlīniju publicēšanas izmeklēšanas vienkāršošanas iniciatīvas tikai aktivizēsies.

Ar cieņu

projekta vadītājs **Dainis Vēbers**

A stylized, handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

Par projektu

Šis ir Eiropas Komisijas pamatprogrammas „Drošības un brīvības garantēšana” īpašajā programmā „Noziedzības profilakse un apkarošana” noslēgtā Eiropas Komisijas un Latvijas Republikas Valsts policijas granta līguma Nr. HOME/2012/ISEC/FP/C2/4000003986 projekts „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus”.

Projekta mērķis – apkopot un analizēt normatīvo regulējumu, zināšanas, pieredzi un labāko praksi, lai varētu vienkāršot mazāk smagu noziegumu izmeklēšanu septiņās Eiropas Savienības dalībvalstīs, un sniegt rekomendācijas labākās prakses un modeļu ieviešanai, tādējādi palielinot ES dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu efektivitāti.

Projekta budžets ir 259 119 eiro, t. sk.:

- Eiropas Komisijas līdzfinansējums – 233 181 eiro;
- Latvijas līdzfinansējums – 14 337 eiro;
- citu partnervalstu līdzfinansējums – 11 600 eiro.

Projekta norises periods – no 2013. gada 1. jūlija līdz 2015. gada 30. jūnijam.

Projekta iniciators un vadītājs ir Latvijas Republikas Valsts policija. Projektā no Latvijas ir iesaistīta arī Tieslietu ministrija, Iekšlietu ministrija, Ģenerālprokuratūra un nevalstiskā organizācija „Pro-police Latvia”. No citām ES dalībvalstīm projektā piedalās:

- Igaunija – Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvalde;
- Somija – Helsinku policija;
- Vācija – Frankfurtes/Mainas Policijas pārvaldes Kriminālizmeklēšanas departaments;
- Lietuva – Lietuvas Republikas Policijas departaments;
- Rumānija – Rumānijas policijas Ģenerālinspektorāts;
- Zviedrija – Zviedrijas policija, Nacionālais izmeklēšanas birojs.

Projektā līdztekus projekta komandai no partnerorganizācijām ir iesaistīti 16 eksperti, kas piedalās projekta aktivitātēs un sniedz atbalstu vadlīniju, rekomendāciju izstrādē, un gatavo prezentācijas par izmeklēšanu savās valstīs.

Pirms projekta sākšanas ar Eiropas Policijas akadēmijas un Eiropas Krimināltiesiskās sadarbības tīkla atbalstu tika veikta ES dalībvalstu aptauja, lai noskaidrotu vienkāršotās kriminālprocesa formas, kas tika izmantotas jau tobrīd. Informācija tika saņemta no 20 dalībvalstīm. Pamatojoties uz aptaujas rezultātiem, tika uzrunāti sadarbības partneri.

Vadlīnijas

Projekta aktivitātes ir vērstas četros galvenajos virzienos.

- Pieredzes apmaiņa – projekta eksperti, piedaloties izpētes vizītēs partnervalstīs, ir ieguvuši praktisku pieredzi, kā citās valstīs īsteno izmeklēšanas praksi. Vairākas partnerorganizācijas jau projekta īstenošanas laikā ir piemērojušas praksē iegūtās zināšanas un vienkāršojušas izmeklēšanu savā valstī. Papildus projekta partnervalstu normatīvā regulējuma un prakses izpētei, kā arī projekta ekspertu pieredzes apmaiņai Latvijas eksperti pētīja arī Nīderlandes pieredzi.
- Rekomendāciju sagatavošana – projekta laikā partnervalstu eksperti identificēja izmeklēšanas problēmgadījumus, kuru risināšanai pārējie eksperti piedāvāja iespējamus variantus. Kopā tika identificēti 62 problēmgadījumi, katram no tiem tika sniegti 6–8 risinājuma priekšlikumi.
- Vadlīniju izstrāde – sākot projektu, tika izstrādāts datu vākšanas plāns, atbilstoši kuram apkopota informācija par partnervalstu normatīvo regulējumu un praksi mazāk smagu noziegumu izmeklēšanā. Iegūtā informācija ir iekļauta vadlīnijās, un vadlīniju secinājumos minēta veiksmīgākā prakse, kas var kalpot par piemēru arī citām ES dalībvalstīm noziegumu izmeklēšanas vienkāršošanā.
- Noslēguma konference un vadlīniju izplatīšana – 2015. gada 28.–29. aprīlī notiekošajā konferencē prezentētas vadlīnijas un veiksmīgākie vienkāršotie izmeklēšanas piemēri. Projekta konferencē uzaicināti pārstāvji no katras ES dalībvalsts, kā arī no dažādām Latvijas institūcijām – policijas, prokuratūras, tiesas, Tieslietu un Iekšlietu ministrijas, dažādām augstskolām. Vadlīnijas tiek izplatītas ar partnerorganizāciju mājaslapu starpniecību, kā arī izmantojot Eiropas Policijas akadēmijas un Eiropas Krimināltiesiskās sadarbības tīkla atbalstu.

General Prosecutor office of the Republic of Latvia

State Police of the Republic of Latvia

LATVIJAS REPUBLIKAS IEKŠLIETU MINISTRĪJA
Ministry of the Interior of the Republic of Latvia

Estonian Police and Border Guard Board

HESSEN
Police Headquarters Frankfurt/Main

General Inspectorate of the Romanian Police

Police Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania

Finnish Police

Swedish Police

pro-police
Pro-Police Latvia

Tieslietu ministrija
Ministry of Justice of the Republic of Latvia

Project No HOME/2012/ISEC/FP/C2/4000003986
“Simplification of less serious crime investigation aimed to balance public danger, harm caused by crime and consumption of resources for investigation”
2013-2015

Projekts Nr. HOME/2012/ISEC/FP/C2/4000003986
“Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus”
2013-2015

Co-funded by the Prevention of and Fight against Crime Programme of the European Union

Projekta komanda

Vadlīniju izstrāde un projekta „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus” sekmīga īstenošana bija iespējama, pateicoties daudzu personu ieguldītajam darbam.

Projekta vadības grupa:

Dainis Vēbers, Valsts policija, Latvija,

Raimonds Stulpāns, Valsts policija, Latvija,

Inguna Trule, Valsts policija, Latvija,

Jolanta Ļuta, Valsts policija, Latvija.

Projekta eksperti:

Elīna Feldmane, Tieslietu ministrija, Latvija,

Vilnis Vītoļiņš, Iekšlietu ministrija, Latvija,

Sandra Kerno, Ģenerālprokuratūra, Latvija,

Raits Pikaro (*Rait Pikaro*), Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvalde, Igaunija,

Ege Ilenda (*Ege Ülend*), Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvalde, Igaunija,

Mika Juhani Miehenens (*Mika Juhani Myöhänen*), Helsinku policija, Somija,

Jouni Johanness Niskanens (*Jouni Johannes Niskanen*), Helsinku policija, Somija,

Jirgens Cimmermanis (*Jürgen Zimmermann*), Frankfurtes/Mainas Policijas pārvalde, Kriminālizmeklēšanas departaments, Vācija,

Katarīna Henhe (*Katharina Henche*), Frankfurtes/Mainas Policijas pārvalde, Kriminālizmeklēšanas departaments, Vācija,

Arvīds Apanavičs (*Arvydas Apanavičius*), Lietuvas Republikas Policijas departaments, Lietuva,

Bronūs Dalinkevičs (*Bronius Dalinkevičius*), Lietuvas Republikas Policijas departaments, Lietuva,

Daniels Gabriels Tatomirs (*Daniel Gabriel Tatomir*), Rumānijas policijas Ģenerālinspektorāts, Rumānija,

Jonuts Tiberjuss Manja (*Ionut Tiberius Manea*), Rumānijas policijas Ģenerālinspektorāts, Rumānija,

Frēdriks Pēšons (*Fredrik Persson*), Zviedrijas policija, Nacionālais izmeklēšanas birojs, Zviedrija,

Anderss Burēns (*Anders Burén*), Stokholmas Policijas departaments, Zviedrija.

Vadlinijas

Informāciju par Nīderlandi sniedza:

Pims Gēlhūds (*Pim Geelhoed*), Radbaunda Universitāte, Nīderlande,

Maša Federova (*Masha Federova*), Leidenes Universitāte, Nīderlande,

Annelisa Smitsa-Hētinka (*Annelies Smits-Heutink*), Nīderlandes Policijas akadēmija, Nīderlande,

Nilss Filiuss (*Nils Filius*), Nīderlandes Policijas akadēmija, Nīderlande.

Dažādos periodos projektā tika iesaistīti un atbalstu vadlīniju izstrādē un projekta nodrošināšanā kopumā sniedza:

Ilze Bērziņa-Ruķere, NVO „Pro-Police Latvia”, Latvija,

Santa Štolcere, Valsts policija, Latvija,

Žanna Lāma, Valsts policija, Latvija,

Ilze Ķēniņa, Valsts policija, Latvija,

Inga Akmentiņa, Valsts policija, Latvija,

Liene Freimane, Valsts policija, Latvija,

Jūlija Timoškāne, Valsts policija, Latvija,

Svetlana Silkāne, Valsts policija, Latvija,

Inna Pontus, Valsts policija, Latvija.

Atbalstu sniedza:

Ints Ķuzis, Valsts policija, Latvija,

Andrejs Grišins, Valsts policija, Latvija,

Juris Šulte, Valsts policija, Latvija,

Natālija Dorožko, Valsts policija, Latvija,

Vineta Gaigala, Valsts policija, Latvija.

Projekta vadlīnijas

Vadlīnijas ir viens no projekta Nr. HOME/2012/ISEC/FP/C2/4000003986 „Mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošana ar mērķi sabalansēt nozieguma sabiedrisko bīstamību, radīto kaitējumu un izmeklēšanā izlietos resursus” rezultātiem.

Vadlīnijās ir aprakstīts septiņu projekta partnervalstu (Igaunijas, Somijas, Vācijas, Latvijas, Lietuvas, Rumānijas un Zviedrijas) normatīvais regulējums un prakse mazāk smagu noziegumu izmeklēšanā, kā arī analizēti piemēri, kad izmeklēšanas īstenošanā samazināti izmeklēšanas iestāžu izlietos resursi un paātrināts krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums. Vadlīnijās sniegts ieskats arī par Nīderlandes pieredzi, veicot vienkāršotu izmeklēšanu.

Atbilstoši projekta mērķim vadlīnijās galvenokārt atspoguļots normatīvais regulējums un izmeklēšanas iestāžu veikto izmeklēšanu prakse, tomēr, tā kā paātrinātais un vienkāršotais process ir cieši saistīts ar prokuratūras un tiesas darba organizāciju, tad ir aprakstīti arī vairāki piemēri par paātrinātu, vienkāršotu lietu izskatīšanu prokuratūrā un tiesā.

Informācija par katras projekta partnervalsts tiesību aktiem un praksi ir sniegta četros būtiskākajos virzienos.

1. Nozieguma definīcija un izmeklēšanas kompetence

Vadlīnijās ir sniegta informācija par partnervalstu atšķirīgajām noziegumu definīcijām un noziegumu smaguma pakāpju klasifikāciju. Turklāt daļā partnervalstu par noziegumiem vai noziedzīgiem nodarījumiem tiek uzskatīti arī tādi likumpārkāpumi, kas citās partnervalstīs ir administratīvie pārkāpumi, jo sodus par tiem var piemērot pati izmeklēšanas iestāde. Tā kā projekta pamatmērķis ir noziegumu, nevis administratīvo pārkāpumu izmeklēšanas vienkāršošana, kā arī lai varētu savstarpēji salīdzināt valstu pieredzi, vadlīnijās galvenokārt analizēts tādu noziegumu izmeklēšanas normatīvais regulējums un prakse, par kuru izdarīšanu ir paredzēta brīvības atņemšana (izmeklēšanas iestāde šādu sodu piemērot nevar). Administratīvā pārkāpuma lietvedība vadlīnijās ieskicēta tikai atsevišķos gadījumos, lai parādītu atšķirību starp normatīvo regulējumu un rīcības modeli, izmeklējot noziegumu un administratīvo pārkāpumu.

Tāpat katras partnervalsts apraksta ievaddaļā ir norādīta izmeklēšanas kompetence, jomu dalījums starp izmeklēšanas iestādi un prokuratūru, dažos gadījumos arī tiesu. Tieši kompetences jomu dalījums ļoti lielā mērā izskaidro turpmākajās sadaļās aprakstīto procesuālo lēmumu pieņemšanas kārtību par kriminālprocesa izbeigšanu, apturēšanu vai soda piemērošanu.

2. Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu, kriminālprocesa izbeigšana, apturēšana

Izmeklēšanas vienkāršošanas ideja ir vērsta uz to, ka, padarot izmeklēšanu samērīgu attiecībā pret izdarītā nozieguma smagumu un sabiedrisko bīstamību, ir iespējams rast papildu resursus,

Vadlinijas

piemēram, smagu un sevišķi smagu noziegumu izmeklēšanai, kā arī latentu noziegumu atklāšanai.

Šajā sadaļā ir raksturoti partnervalstu rīcības mehānismi, kas tiek izmantoti, lai nevajadzētu uzsākt izmeklēšanu vai lai to izbeigtu, ja izdarītais noziegums ir bijis maznozīmīgs vai arī nav sabiedriskās intereses personas sodīšanai par konkrēto noziegumu.

Aprakstīti dažādi risinājumi, kad kriminālprocess tiek izbeigts, tai pašā laikā panāktais rezultāts ir uzskatāms par pozitīvu. Piemēram, ir noticis izlīgums starp cietušo un noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, ir atlīdzināti visi nodarītie zaudējumi, vai arī kriminālprocess tiek izbeigts ar noteikumu, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona izpildīs konkrētus nosacījumus.

Tāpat ir apskatītas situācijas, kad tiek pārtraukta izmeklēšana, jo nav noskaidrota noziegumu izdarījusī persona. Nevienai valstij nav tik daudz resursu, lai aktīvi izmeklētu un atklātu pilnīgi visus noziegumus – kādā izmeklēšanas brīdī, saprotot, ka ar nozieguma smagumam samērīgiem resursiem ir izdarīts viss iespējamais šī nozieguma atklāšanā, ir jāpieņem lēmums par izmeklēšanas apturēšanu.

Vadlīnijās ir atspoguļoti tikai resursu ekonomijas piemēri, šeit nav analizēti visi kriminālprocesu izbeigšanas gadījumi, piemēram, nav noticis noziedzīgs nodarījums, nav nozieguma sastāva vai amnestija u. tml.

3. Vienkāršotās kriminālprocesa formas

Sadaļā atspoguļotas konkrētās valsts vienkāršotās kriminālprocesa formas, izmeklējot lietas ar aizdomās turētām personām un saucot tās pie likumā noteiktās atbildības. Sadaļā īpaša uzmanība pievērsta izmeklēšanas stadijai. Ja aplūkotajām vienkāršotajām kriminālprocesa formām ir īpašs normatīvais regulējums apsūdzības un tiesāšanas stadijā, ir sniegts ieskaits arī par to. Tāpat sadaļā ir raksturotas attiecīgās valsts paātrinātās soda piemērošanas procedūras. Sadaļā netiek sniegta informācija par izmeklēšanu vispārējā kārtībā.

4. Prakses apskats

Sadaļā minēti katras valsts izmeklēšanas piemēri, secīgi aplūkojot veiktās izmeklēšanas darbības no izmeklēšanas uzsākšanas līdz lietas nodošanai prokuratūrā. Lai varētu salīdzināt dažādu valstu praksi, visās valstīs ir analizēti divi noziegumu veidi – zādzība no tirdzniecības objekta un transportlīdzekļa vadīšana alkohola vai citu apreibinošu vielu ietekmē. Galvenais nosacījums piemēru izvēlē – lai atbilstoši tiesību aktiem par šo noziegumu izdarīšanu būtu iespējams piemērot arī brīvības atņemšanas sodu.

Šajā sadaļā ir ietverta arī informācija par vairākiem mehānismiem, kas ļauj konkrētajai izmeklēšanas iestādei padarīt efektīvāku darba organizāciju un vienkāršot praktisko izmeklēšanu, piemēram, informācijas sistēmas, standartizētas veidlapas u. c.

Secinājumi

Projektā aplūkoto valstu krimināltiesiskais regulējums un izmeklēšana ir ļoti atšķirīga, līdz ar to vadlīnijās ir apskatīti dažādi risinājumi vienkāršotajām kriminālprocesa formām, izmeklēšanas apturēšanai u. c. Tādējādi secinājumu sadaļā nav iespējams norādīt vienu ideālo modeli, kas būtu piemērojams un darbotos efektīvi visās valstīs. Tajā pašā laikā šajā sadaļā ir apkopoti piemēri un veikta analīze par iespējami labākajiem risinājumiem dažādās situācijās un dažādās kriminālprocesa stadijās.

Secinājumu sadaļā un vadlīnijās kopumā iespējams atrast idejas, kas varētu būt noderīgas konkrētas valsts krimināltiesību sistēmai, un šo ideju realizēšana ļautu vēl vienkāršāk, ātrāk, efektīvāk un ar samērīgiem resursiem īstenot izmeklēšanu, kā arī pieņemt lēmumu par vainīgās personas sodīšanu, tādējādi panākot efektīvu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

IGAUNIJA

Noziedzīgs nodarījums un kompetence pirmstiesas kriminālprocesā

Noziedzīgs nodarījums

(1) *Noziedzīgs nodarījums ir nodarījums, par kura izdarīšanu paredzēts sods saskaņā ar Sodu kodeksu vai citiem likumiem.*

(2) *Noziedzīgi nodarījumi iedalāmi noziegumos un kriminālpārkāpumos.*

(3) *Noziegums ir noziedzīgs nodarījums, kurš paredzēts šajā kodeksā un par kura izdarīšanu fiziskām personām paredzēts naudas sods vai ieslodzījums, juridiskām personām – naudas sods.*

(4) *Kriminālpārkāpums ir noziedzīgs nodarījums, kurš paredzēts šajā kodeksā vai citos likumos un par kura izdarīšanu paredzēts naudas sods, aizturēšana vai transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana.¹*

Kriminālpārkāpumi ir noteikti Sodu kodeksā un daudzos citos tiesību aktos (piemēram, Alkohola aprites likumā) un tiek izmeklēti saskaņā ar Kriminālpārkāpumu procesa kodeksu.

Ja persona ir izdarījusi nodarījumu, kam raksturīgas gan kriminālpārkāpuma, gan nozieguma pazīmes, tad personai piemērojams sods, kāds tiesību aktos paredzēts par nozieguma izdarīšanu.

Noziegumi iedalāmi pirmās pakāpes un otrās pakāpes noziegumos.

Pirmās pakāpes noziegums – noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu fiziskai personai paredzētais maksimālais sods ir ieslodzījums uz laiku, kas ilgāks par pieciem gadiem, vai mūža ieslodzījums. Juridiskas personas nodarījums ir uzskatāms par pirmās pakāpes noziegumu, ja tiesību aktos fiziskai personai paredzētais maksimālais sods par tāda paša nozieguma izdarīšanu ir ieslodzījums uz laiku, kas ilgāks par pieciem gadiem, vai mūža ieslodzījums.

Otrās pakāpes noziegums – paredzētais sods ir ieslodzījums uz laiku līdz pieciem gadiem vai naudas sods.

Kompetence pirmstiesas kriminālprocesā

Izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai ir pienākums veikt kriminālprocesu, ja kļuvuši zināmi fakti par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ja vien nepastāv kodeksa 199. pantā noteiktie apstākļi, kas nepieļauj kriminālprocesu, un nav pamata izbeigt kriminālprocesu saskaņā ar šī kodeksa 201. panta 2. daļu, 202., 203., 203.1, 204., 205., 205.1, 205.2 pantu vai 435. panta 3. daļu.²

¹ Sodu kodeksa 3. pants „Noziedzīgu nodarījumu veidi”

² Kriminālprocesa kodeksa 6. pants „Kriminālprocesa obligātuma princips”

(1) Prokuratūra virza pirmstiesas kriminālprocesu un nodrošina tā likumību un efektivitāti, kā arī pārstāv valsts prokuratūru tiesā.

(2) Prokuratūras pilnvaras kriminālprocesā patstāvīgi īsteno prokurors, kurš darbojas prokuratūras vārdā, savukārt prokurora darbību regulē tiesību akti.³

Izmeklēšanas iestāde patstāvīgi veic šajā kodeksā paredzētās procesuālās darbības, ja vien darbību izpildei nav nepieciešama tiesas piekrišana vai prokuratūras rīkojums.⁴

Praksē policija veic izmeklēšanu, bet to vada prokurors, pieņemot galvenos lēmumus par izmeklēšanas virzienu, atsevišķi policijas lēmumi ir jāaskaņo arī ar prokuroru.

(1) Izmeklēšanas iestāde vai prokuratūra uzsāk kriminālprocesu ar pirmo izmeklēšanas darbību vai citām procesuālajām darbībām, ja ir kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats un nepastāv šī kodeksa 199. panta 1. daļā noteiktie apstākļi.

(2) Ja kriminālprocesu uzsāk izmeklēšanas iestāde, tad tā nekavējoties informē prokuratūru par kriminālprocesa uzsākšanu.⁵

Prokuratūru var informēt pa tālruni.

(1) Kriminālprocesa uzsākšanas iemesls ir ziņojums par noziedzīgu nodarījumu vai cita informācija, kas liecina par noziedzīgu nodarījumu.

(2) Kriminālprocesa uzsākšanas pamatu veido kriminālprocesa uzsākšanas iemeslā minēto noziedzīga nodarījuma pazīmju konstatācija.⁶

Tiesību aktos nav noteikta prasība pieņemt īpašu lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu, tāpēc kriminālprocess ir uzskatāms par uzsāktu ar pirmās izmeklēšanas darbības vai citas procesuālās darbības izpildi.

³ Kriminālprocesa kodeksa 30. pants „Prokuratūras pienākumi kriminālprocesā”

⁴ Kriminālprocesa kodeksa 32. panta „Izmeklēšanas iestāžu pienākumi kriminālprocesā” 1. daļa

⁵ Kriminālprocesa kodeksa 193. panta „Kriminālprocesa uzsākšana” 1.–2. daļa

⁶ Kriminālprocesa kodeksa 194. pants „Kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats”

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu un kriminālprocesa izbeigšana

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu

(1) Kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, ja:

- 1) nav kriminālprocesa uzsākšanas pamata;
- 2) iestāji nosiedzīga nodarījuma noilgums;
- 3) amnestija nepieļauj soda piemērošanu;
- 4) aizdomās turētais vai apsūdzētais ir nomiris vai aizdomās turētā vai apsūdzētā juridiskā persona ir likvidēta;
- 5) stāji spēkā lēmums vai nolēmums par kriminālprocesa izbeigšanu attiecībā uz personu par izvirzītajām apsūdzībām, pamatojoties uz šī kodeksa 200. pantu;
- 6) aizdomās turētais vai apsūdzētais ir nedziedināmi slims un tādēļ nespēj piedalīties kriminālprocesā vai izciest sodu;
- 7) noziedzīgais nodarījums ir paredzēts Sodu kodeksa 414., 415., 418. un 418.¹ pantā un persona labprātīgi nodevusi šaujameroci, spridzināšanas ierīces, kas atrodas tās nelikumīgā īpašumā vai būtiskā tā daļā, municiju vai sprāgstvielas;
- 8) pamatojoties uz tiem pašiem faktiem, kriminālprocess tiek veikts citās valstīs vai tas koncentrēts citā valstī saskaņā ar šī kodeksa 436.¹–436.⁶ pantu.

(2) Kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, ja piemērota aizdomās turētā aizturēšanas aizstāšana saskaņā ar šī kodeksa 219. pantu.⁷

Izmeklēšanas iestāde 10 dienu laikā pēc ziņojuma saņemšanas informē personu, kura iesniedza ziņojumu, par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu.

Šo termiņu var pagarināt par 10 dienām, lai pieņemtu lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu vai atteikšanos uzsākt kriminālprocesu.

Izmeklēšanas iestāde informē arī personu, par kuru iesniegta sūdzība, izņemot gadījumus, kad likums paredz paziņošanas fakta konfidencialitāti vai paziņojums nav jāsniedz nozieguma novēršanas nolūkos (piemēram, vardarbīgu noziegumu gadījumā, lai aizsargātu cietušo).

Cietušais var pārsūdzēt lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu prokuratūrā. Lēmumu var pārsūdzēt 10 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu.

⁷ Kriminālprocesa kodeksa 199. panta „Apstākļi, kas nepieļauj kriminālprocesu” 1.–2. daļa

Kriminālprocesa izbeigšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona

Ja pirmstiesas kriminālprocesā nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona un nav iespējams iegūt papildu pierādījumus, kriminālprocess ir jāizbeidz saskaņā ar izmeklēšanas iestādes rīkojumu ar prokuratūras piekrišanu vai ar prokuratūras rīkojumu. Tāpat kriminālprocesu var daļēji izbeigt attiecībā uz aizdomās turēto vai noziedzīgo nodarījumu.

Ja minētais pamats vairs nav spēkā, tad kriminālprocesu var atjaunot saskaņā ar šī kodeksa 193. pantā noteikto kārtību.⁸

Prokuratūrai nav noteiktas kārtības vai prasību par izmeklēšanas darbību daudzumu, kas veicamas konkrētā krimināllietā, pirms iespējama kriminālprocesa izbeigšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona. Tāpat nav noteikts procesuālais termiņš, kurā jāizbeidz kriminālprocess. Kriminālprocesu var izbeigt arī neilgi pēc tā uzsākšanas, ja veiktas nepieciešamās darbības, lai noskaidrotu aizdomās turēto, taču to nav izdevies noskaidrot.

Nav noteikta prasība pieņemt īpašu lēmumu par kriminālprocesa atjaunošanu. Kriminālprocess ir uzskatāms par atjaunotu ar pirmās izmeklēšanas darbības vai citas procesuālās darbības izpildi pēc tā izbeigšanas.

Kriminālprocesa izbeigšana, ja tā veikšana nav sabiedrības interesēs un nenozīmīgas vainas gadījumā

Sabiedrības interešu neesamības vai nenozīmīgas vainas gadījumā ar aizdomās turētā vai apsūdzētā piekrišanu prokuratūra var lūgt, lai tiesa izbeidz kriminālprocesu, ja pastāv šādi apstākļi:

- kriminālprocesa objekts ir otrās pakāpes noziedzīgs nodarījums;
- aizdomās turētā vai apsūdzētā vaina noziedzīgajā nodarījumā ir nenozīmīga;
- aizdomās turētais ir atlīdzinājies vai uzsācis nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu;
- aizdomās turētais sedzis izdevumus, kas saistīti ar kriminālprocesu, vai apņēmis segt šādus izdevumus;
- kriminālprocesa turpināšana nav sabiedrības interesēs.

Vienlaikus tiesa pēc prokuratūras pieprasījuma un ar aizdomās turētā vai apsūdzētā piekrišanu var uzlikt (izņemot atkarīgos no narkotiskajām vielām) šādus pienākumus, kas jāizpilda ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā:

- segt kriminālprocesa izdevumus un atlīdzināt zaudējumus;
- iemaksāt noteiktu summu valsts budžetā vai to izmantot konkrētiem mērķiem sabiedrības interesēs;

⁸ Kriminālprocesa kodeksa 200.¹ pants „Kriminālprocesa izbeigšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona”

- veikt piespiedu darbu no 10 līdz 240 stundām;
- nelietot narkotikas un iziet noteikto atkarības ārstēšanas kursu.

Ja persona, pret kuru uzsāktais kriminālprocess ir izbeigts, nav izpildījusi tai uzlikto pienākumu, tad tiesa pēc prokuratūras pieprasījuma atjauno kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu.

Ja kriminālprocesa objekts ir otrās pakāpes noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu paredzēts tikai naudas sods, bet nav paredzēts minimālais ieslodzījuma laiks, tad prokuratūra var izbeigt kriminālprocesu un uzlikt iepriekšminētos pienākumus.

Prokuratūra, tāpat kā tiesa, var atjaunot izbeigtu kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu, ja nav izpildīti uzliktie pienākumi.⁹

Kriminālprocesa izbeigšana, pamatojoties uz iepriekšminēto, ir atkarīga no sabiedrības interesēm, un prokurors izlemj, vai lūgt izbeigt konkrētu kriminālprocesu (vai to izbeidz personīgi). Visbiežāk tieši prokurori izbeidz kriminālprocesu uz minētā tiesiskā pamata.

Parasti kriminālprocess, kas uzsākts pret personu, kura pirmo reizi izdarījusi zādzību, tiek izbeigts uz minētā tiesiskā pamata.

Kriminālprocesa izbeigšana soda proporcionalitātes trūkuma dēļ

Ja kriminālprocesa objekts ir otrās pakāpes noziedzīgs nodarījums, tad prokuratūra var lūgt, lai tiesa izbeidz kriminālprocesu ar aizdomās turētā vai apsūdzētā piekrišanu, ja:

- *sods, kas paredzēts par šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir nenozīmīgs, salīdzinot ar sodu, kas piemērots vai, iespējams, tiks piemērots aizdomās turētajam vai apsūdzētajam par cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;*
- *soda piemērošana par noziedzīgu nodarījumu nav paredzama saprātīgā termiņā un sods, kas piemērots vai, iespējams, tiks piemērots aizdomās turētajam vai apsūdzētajam par cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir pietiekams, lai sasniegtu soda mērķi un apmierinātu sabiedrības intereses kriminālprocesā.¹⁰*

Nepieciešamības gadījumā tiesa var atjaunot kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu:

- ja sods, kas piemērots par citu noziedzīgu nodarījumu, vēlāk tiek atcelts;
- ja sods, kas piemērots par citu noziedzīgu nodarījumu, nav pietiekami bargs vai soda piemērošana par noziedzīgu nodarījumu nav paredzama saprātīgā termiņā, un paredzamais sods nav pietiekams, lai sasniegtu soda mērķi un apmierinātu sabiedrības intereses kriminālprocesā.

Arī prokuratūra, tāpat kā tiesa, var izbeigt kriminālprocesu, pamatojoties uz iepriekšminēto, ja kriminālprocesa objekts ir otrās pakāpes noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu nav paredzēts minimālais ieslodzījuma laiks, bet paredzēts tikai naudas sods.

⁹ Kriminālprocesa kodeksa 202. pants „Kriminālprocesa izbeigšana, ja tā veikšana nav sabiedrības interesēs un nenozīmīgas vainas gadījumā”

¹⁰ Kriminālprocesa kodeksa 203. panta „Kriminālprocesa izbeigšana soda proporcionalitātes trūkuma dēļ” 1. daļa

Prokuratūra, tāpat kā tiesa, var atjaunot izbeigtu kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu.

Kriminālprocesu var izbeigt soda proporcionalitātes trūkuma dēļ vienīgi ar nosacījumu, ja cietušais un aizdomās turētais piekrīt tā izbeigšanai.

Kriminālprocesa izbeigšana izlīguma gadījumā

Prokurors aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un cietušajam var piemērot samierināšanas procedūru, lai panāktu izlīgumu starp aizdomās turēto vai apsūdzēto un cietušo un aizdomās turētais vai apsūdzētais atlīdzinātu ar noziedzīgu nodarījumu radītos zaudējumus. Šādai procedūrai ir nepieciešama aizdomās turētā vai apsūdzētā un cietušā piekrišana.¹¹

Ja pastāv skaidri fakti par otrās pakāpes noziedzīgu nodarījumu, kas ir kriminālprocesa objekts, un kriminālprocesa turpināšana nav sabiedrības interesēs, kā arī aizdomās turētais vai apsūdzētais ir noslēdzis izlīgumu ar cietušo noteiktajā kārtībā, tad prokuratūra var lūgt, lai tiesa izbeidz kriminālprocesu ar aizdomās turētā vai apsūdzētā un cietušā piekrišanu. Kriminālprocesu nedrīkst izbeigt:

- 1) par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti 133.¹, 133.², 134., 138., 139., 141. un 143. pantā, kā arī par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Sodu kodeksa 144. pantā, ja cietušais ir jaunāks par 18 gadiem;*
- 2) par noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret cietušo, kurš ir jaunāks par 14 gadiem;*
- 3) ja noziedzīga nodarījuma rezultātā ir iestājusies personas nāve;*
- 4) par noziegumiem pret cilvēci un starptautisko drošību, pret valsti, amatnoziegumiem, noziegumiem, kas apdraud sabiedrību, un noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret tiesu varas administrēšanu.¹²*

Tiesa pēc prokuratūras pieprasījuma un ar aizdomās turētā vai apsūdzētā piekrišanu uzliek aizdomās turētajam vai apsūdzētajam pienākumu segt izdevumus, kas saistīti ar kriminālprocesu, un izpildīt atsevišķus vai visus izlīguma vienošanās nosacījumus.

Ja persona, pret kuru uzsāktais kriminālprocess ir izbeigts, nav izpildījusi tai uzliktos pienākumus, tad tiesa pēc prokuratūras pieprasījuma atjauno kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu.

Ja kriminālprocesa objekts ir otrās pakāpes noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu nav paredzēts minimālais ieslodzījuma laiks, bet paredzēts tikai naudas sods, tad arī prokuratūra var izbeigt kriminālprocesu un uzlikt iepriekšminētos pienākumus.

Tāpat prokuratūra var atjaunot izbeigtu kriminālprocesu, izdodot attiecīgu rīkojumu, ja persona nav izpildījusi tai uzliktos pienākumus.

¹¹ Kriminālprocesa kodeksa 203.² panta „Izlīguma process” 1. daļa

¹² Kriminālprocesa kodeksa 203.¹ panta „Kriminālprocesa izbeigšana izlīguma gadījumā” 1. daļa

Apelācija

Vienkāršots rīkojums par kriminālprocesa izbeigšanu paredz cietušā tiesības 10 dienu laikā pēc rīkojuma saņemšanas iesniegt iestādei, kas veic kriminālprocesu, pieprasījumu par motivēta rīkojuma izsniegšanu. Saņemot šādu pieprasījumu, iestāde, kas uzsākusi kriminālprocesu, 15 dienu laikā pēc personas pieprasījuma saņemšanas sagatavo motivētu rīkojumu.

Tāpat cietušajam ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem 10 dienu laikā pēc rīkojuma saņemšanas par kriminālprocesa izbeigšanu.

Cietušais prokuratūrā var pārsūdzēt rīkojumu par kriminālprocesa izbeigšanu vai prokurora lēmumu noraidīt apelācijas sūdzību.

Apelācijas sūdzību var iesniegt 10 dienu laikā pēc motivēta rīkojuma saņemšanas par kriminālprocesa izbeigšanu.¹³

Aizdomās turētā aizturēšanas aizstāšana

Ja persona ir izdarījusi otrās pakāpes noziedzīgu nodarījumu, par kura izdarīšanu paredzēts naudas sods, taču personai nav pastāvīgas vai pagaidu dzīvesvietas Igaunijā, tad izmeklēšanas iestāde ar personas piekrišanu var aizstāt aizdomās turētās personas aizturēšanu ar tādas naudas summas iemaksu valsts budžetā, kuras apmērs nosedz gan procesa izmaksas, gan paredzamo naudas sodu, kā arī noziedzīgā nodarījuma radītos zaudējumus.¹⁴

Šāda veida procedūra ir īpaši piemērots risinājums Igaunijā nedzīvojošo ārzemnieku izdarītiem noziegumiem. Tas nav parasts kriminālprocess pret personu ar konkrētām tiesiskām sekām, lai gan tiek noformēti attiecīgi dokumenti. Šī iespēja ir izdevīga aizdomās turētajiem, jo tādējādi tie var izvairīties no pilna kriminālprocesa, kā arī policijai un sabiedrībai, jo tas ir ātrs un efektīvs risinājums.

¹³ Kriminālprocesa kodeksa 207. pants „Atteikuma uzsākt vai kriminālprocesa izbeigšanas pārsūdzēšana valsts prokuratūrā”

¹⁴ Kriminālprocesa kodeksa 219. panta „Aizdomās turētā aizturēšanas aizstāšana” 1. daļa

Vienkāršotie kriminālprocesi

Alternatīvais process

(1) Pēc apsūdzētā un prokuratūras pieprasījuma tiesa var izskatīt krimināllietu, piemērojot alternatīvo procesu, pamatojoties uz krimināllietas materiāliem un neizsaucot lieciniekus vai kvalificētas personas.

(1.¹) Apsūdzētais un prokurors var iesniegt tiesā pieprasījumu par alternatīvā procesa piemērošanu, pirms tiesa uzsāk lietas izskatīšanu apgabaltiesā.

(2) Alternatīvo procedūru nedrīkst piemērot:

- 1) ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu Sodu kodeksā paredzēts mūža ieslodzījums;
- 2) ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kura izdarīšanā apsūdzētas vairākas personas un vismaz viens no apsūdzētajiem nepiekrīt alternatīvā procesa piemērošanai.¹⁵

Ja aizdomās turētais vai apsūdzētais, tā aizstāvis un prokuratūra piekrīt alternatīvā procesa piemērošanai, tad prokuratūra sagatavo apsūdzības rakstu.

Apsūdzētais var atsaukt pieprasījumu par alternatīvā procesa piemērošanu, pirms tiesa pabeidz lietas izskatīšanu.

Prokurors, apsūdzētais, tā aizstāvis, cietušais un civilatbildētājs ir jāizsauc uz tiesas sēdi. Cietušā vai civilatbildētāja neierašanās uz tiesas sēdi nekavē lietas iztiesāšanu vai civillietas izskatīšanu.

Tiesas sēdē prokurors informē par izvirzītajām apsūdzībām un iesniedz pierādījumus, kas apliecina apsūdzības un kurus prokurors lūdz tiesai pārbaudīt.

Tad vārds tiek dots apsūdzētajam, pēc tam apsūdzētā aizstāvis tiek aicināts sniegt savu viedokli par apsūdzību pamatotību. Pēc viņiem runā cietušais un civilatbildētājs vai to aizstāvji.

Tiesas sēdes dalībnieki pamatojas vienīgi uz krimināllietas materiāliem. Tiesa iejaucas, ja kāds no dalībniekiem min faktus, kas nav norādīti krimināllietā. Tomēr apsūdzētajam ir tiesības lūgt atļauju viņa nopratināšanai, savukārt tiesnesis var iztaujāt kriminālprocesa dalībniekus.

Tiesa pieņem kādu no norādītajiem lēmumiem:

- 1) lēmumu nodot krimināllietu prokuratūrai, ja nav pamata alternatīvā procesa piemērošanai;
- 2) lēmumu nodot krimināllietu prokuratūrai, ja krimināllietas materiāli nav pietiekami, lai lietu izskatītu, piemērojot alternatīvo procesu;
- 3) lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu;
- 4) apsūdzēto personu notiesājošu vai attaisnojošu spriedumu.

Ja alternatīvā procesa kārtībā pieņemts notiesājošs spriedums, tad tiesa pēc visu faktu izvērtēšanas par noziedzīgo nodarījumu samazina apsūdzētajam piemēroto pamatsodu par vienu trešdaļu.¹⁶ Šis nosacījums motivē apsūdzēto lūgt tiesu izskatīt krimināllietu, piemērojot

¹⁵ Kriminālprocesa kodeksa 233. panta „Alternatīvā procesa piemērošanas pamats” 1.–2. daļa

¹⁶ Kriminālprocesa kodeksa 238. pants „Alternatīvā procesa kārtībā pieņemtie lēmumi”

alternatīvo procesu, pamatojoties uz krimināllietas materiāliem, tādā veidā kriminālprocess ir ievērojami vienkāršāks un efektīvāks.

Izlīguma procedūra

Tiesa var izskatīt krimināllietu, piemērojot izlīguma procesu pēc apsūdzētā vai prokuratūras pieprasījuma.

Izlīguma procesu nedrīkst piemērot:

- 1) kriminālprocesos par dažādiem smagiem noziegumiem;
- 2) ja apsūdzētais, tā aizstāvis vai prokurors nepiekrīt izlīguma procesa piemērošanai;
- 3) ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kura izdarīšanā apsūdzētas vairākas personas un vismaz viens no apsūdzētajiem nepiekrīt izlīguma procesa piemērošanai;
- 4) ja cietušais vai civilatbildētājs nepiekrīt izlīguma procesa piemērošanai.¹⁷

Ja prokuratūra uzskata, ka iespējams piemērot izlīguma procesu, tā izskaidro iespēju piemērot izlīguma procesu, iepazīstina aizdomās turēto vai apsūdzēto un tā aizstāvi ar viņu tiesībām, izlīguma procesa piemērošanas sekām, kā arī sagatavo protokolu par civilatbildētāja piekrišanu, noskaidro cietušā viedokli par izlīguma procesu un civillietu un paskaidro, ka cietušajam nav tiesību atsaukt piekrišanu izlīguma procesa piemērošanai. Civilatbildētājam arī nav tiesību atsaukt piekrišanu izlīguma procesa piemērošanai.

Ja prokuratūra un aizdomās turētais vai apsūdzētais un tā aizstāvis ir vienojušies par izlīgumu attiecībā uz noziedzīga nodarījuma tiesisko novērtējumu, zaudējumu raksturu un apmēru, tad minētās personas var uzsākt vienošanās sarunas par soda veidu, mēru vai termiņu, kuru prokurors lūgs tiesu piespriest. Izlīgumu nedrīkst noslēgt, ja soda mērs pārsniedz ieslodzījumu uz laiku, kas ilgāks par 18 gadiem.

Ja prokuratūrai un aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un tā aizstāvim nav izdevies vienoties par izlīgumu, tad kriminālprocess tiek turpināts vispārējā kārtībā.

Tiesa var atteikties izskatīt lietu, piemērojot izlīguma procesu, vai nodot krimināllietu prokuratūrai jauna izlīguma noslēgšanai, ja tiesa nepiekrīt noziedzīga nodarījuma tiesiskajam novērtējumam, civillietas apmēram vai soda veidam, mēram vai termiņam.

Prokurors, apsūdzētais, tā aizstāvis, cietušais un civilatbildētājs ir jāizsauc uz tiesas sēdi. Tiesas sēdē prokurors sniedz informāciju par izlīgumu. Tiesnesis noskaidro, vai apsūdzētais izprot un piekrīt izlīgumam, kā arī vai apsūdzētais patiesībā vēlēties noslēgt izlīgumu. Tiesnesis lūdz aizstāvi un prokuroru paust savu viedokli un noskaidro, vai tie atbalsta izlīgumu. Nepieciešamības gadījumā tiesnesis var iztaujāt kriminālprocesa dalībniekus.

Ja nav apstākļu, kas nepieļauj šādu tiesas spriedumu, tad tiesa pieņem spriedumu par apsūdzētā notiesāšanu vai soda piemērošanu apsūdzētajam atbilstoši izlīgumam.

¹⁷ Kriminālprocesa kodeksa 239. pants „Izlīguma procesa piemērošanas pamats”

Saisinātais process

(1) Ja lietā par otrās pakāpes noziedzīgu nodarījumu ar pierādīšanas priekšmetu saistītie fakti ir skaidri un prokurors uzskata, ka iespējams piemērot naudas sodu kā pamatsodu, tad tiesa var izskatīt krimināllietu, pēc prokuratūras pieprasījuma piemērojot saisināto procesu.

(2) Saisināto procesu nedrīkst piemērot gadījumos, kad aizdomās turētais ir nepilngadīgs.

(3) Saisināto procesu nedrīkst piemērot gadījumos, kad aizdomās turētajam piemērojams narkotiku atkarības ārstēšanas kurss vai dzimumnoziedznieku ārstēšana.¹⁸

(1) Saisinātā procesa laikā prokuratūra sagatavo apsūdzības rakstu, kura galvenajā sadaļā norādīta šāda informācija:

- 1) fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu;
- 2) noziedzīga nodarījuma tiesiskais novērtējums;
- 3) noziedzīga nodarījuma radīto zaudējumu raksturs un apmērs;
- 4) apsūdzības pierādījumi;
- 5) ierosinājums par soda veidu, mēru un termiņu.

(2) Apsūdzības raksts un krimināllietas materiāli ir jānosūta tiesai, savukārt apsūdzības raksta kopija ir jānosūta apsūdzētajam un tā aizstāvim.

(3) Apsūdzētais un tā aizstāvis rakstveidā var iesniegt tiesai viedokli par lietas iztiesāšanu 30 dienu laikā pēc apsūdzības raksta saņemšanas.¹⁹

Saņemot krimināllietu tiesā, bet ne agrāk kā 15 dienas pēc apsūdzības raksta iesniegšanas apsūdzētajam un tā aizstāvim, tiesnesis sagatavo tiesas spriedumu, ja apsūdzētais piekrīt apsūdzības rakstā sniegtajiem secinājumiem par apsūdzības pierādījumiem un soda veidu vai termiņu.

Saisinātā procesa kārtībā pieņemtais tiesas spriedums ir jāiesniedz apsūdzētajam un prokuratūrai trīs dienu laikā pēc sprieduma sagatavošanas. Aizstāvim ir tiesības 15 dienu laikā pēc tiesas sprieduma saņemšanas lūgt tiesu izskatīt krimināllietu vispārējā kārtībā.

Ja apsūdzētais vai tā aizstāvis nelūdz lietas izskatīšanu tiesā vispārīgā kārtībā, tad spēkā stājas saisinātā procesa kārtībā pieņemtais tiesas spriedums.

Ja notiesātā persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, pārsūdz saisinātā procesa kārtībā pieņemto tiesas spriedumu un lūdz tiesu izskatīt krimināllietu vispārīgā kārtībā, tad tiesnesis sagatavo lēmumu par krimināllietas nodošanu prokuratūrai. Prokurors sagatavo jaunu apsūdzības rakstu, lai turpinātu kriminālprocesu vispārējā kārtībā.

¹⁸ Kriminālprocesa kodeksa 251. pants „Saisinātā procesa piemērošanas pamats”

¹⁹ Kriminālprocesa kodeksa 252. pants „Apsūdzības raksta galvenā daļa saisinātajā procesā”

Paātrinātais process

Ja persona tiek turēta aizdomās par otrās pakāpes noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un ar pierādīšanas priekšmetu saistītie fakti lietā ir skaidri, kā arī savākti visi nepieciešamie pierādījumi, tad prokuratūra var lūgt tiesu izskatīt krimināllietu, piemērojot paātrināto procesu. Pieprasījums jāiesniedz 48 stundu laikā pēc aizdomās turētās personas nopratināšanas vai aizdomās turētās personas aizturēšanas.²⁰

Šis ir vienīgais vienkāršotā procesa veids, kas ir izdevīgs ne tikai prokuratūrai un tiesai, bet arī policijai, jo, piemērojot šo procesu, tiek samazināta lietu noslodze un palielināta lietu izskatīšanas efektivitāte.

Parasti paātrināto procesu nepiemēro gadījumos, kad aizdomās turētais ir nepilngadīgs, jo 48 stundu laikā nav iespējams savākt visus nepieciešamos nepilngadīgo personu raksturojošos dokumentus.

Aizturēšanas vai nopratināšanas brīdī noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona kļūst par aizdomās turētu personu krimināllietā. Paātrinātajā procesā tā parasti ir aizturēšana notikuma vietā. Lai piemērotu paātrināto procesu, aizstāvības advokāta klātbūtne ir obligāta, un paātrināto procesu drīkst piemērot vienīgi tad, ja aizdomās turētais tam piekrīt (likumā nav noteikta prasība par aizdomās turētā piekrišanu paātrinātā procesa piemērošanai, taču praksē parasti tiesneši uzskata, ka noziedzīga nodarījuma apstākļi ir neskaidri, ja aizdomās turētais neatzīst savu vainu).

Paātrinātā procesa protokolā norādāma šāda informācija:

- 1) aizdomās turētā liecības un cita informācija par nopratināšanu vai atsauce uz atsevišķu nopratināšanas protokolu (tas nozīmē, ka nopratināšanu var ierakstīt paātrinātās procedūras protokolā);
- 2) vai aizdomās turētais vēlas, lai krimināllietā tiktu izskatīta bez liecinieku izsaukšanas;
- 3) liecinieku liecības un cita informācija par iztaujāšanu vai atsauce uz atsevišķu iztaujāšanas protokolu (nopratināšanu var ierakstīt paātrinātās procedūras protokolā);
- 4) citu pierādījumu saraksts;
- 5) ziņas, kas norādītas ziņojumā par aizdomās turētā aizturēšanu, ja persona aizturēta kā aizdomās turētais.

Paātrinātā procesa protokols nekavējoties jānodod prokuratūrai. Citi pierādījumi un dokumenti, kas apliecina kriminālprocesa izmaksas, tiek pievienoti paātrinātā procesa protokolam.

Nepieciešamības gadījumā prokuratūra veic vajadzīgās darbības vienkāršotā procesa piemērošanai. Šādā gadījumā protokolā ir ierakstāmas izlīgumā norādītās ziņas vai saīsinātā procesa apsūdzības rakstā norādītās ziņas.

Prokuratūra sagatavo apsūdzības rakstu un to pievieno paātrinātā procesa protokolam.

Paātrinātā procesa protokola kopija jāizsniedz apsūdzētajam un tā aizstāvim.

Ja paātrinātā procesa protokola vietā tiek sagatavoti atsevišķi procesuālie dokumenti, tad

²⁰ Kriminālprocesa kodeksa 256.¹ pants „Pamats paātrinātā procesa pieteikuma iesniegšanai”

apsūdzētajam un tā aizstāvim tiek izsniegta apsūdzības raksta kopija un krimināllietas materiālu kopijas. Pēc aizdomās turētā nopratināšanas aizstāvības advokātam ir tiesības pārbaudīt visus ar krimināllietu saistītos materiālus, līdz tiek uzsākta lietas iztiesāšana.

Prokuratūra pieņem un izskata lūgumus un sūdzības līdz paātrinātā procesa pieteikuma iesniegšanai tiesā.

Izmeklēšanas iestāde vai prokuratūra ar tiesas atļauju izsauc kriminālprocesa dalībniekus un lieciniekus uz tiesu. Apsūdzēto un tā aizstāvi uz tiesu izsauc prokuratūra.

Tiesas sēde sākas 48 stundu laikā pēc aizdomās turētā aizturēšanas vai nopratināšanas, un visām iesaistītajām pusēm ir jāierodas tiesā. Prokurors nosaka tiesas sēdes laiku. Praksē daži prokurori satiekas ar aizdomās turēto pirms tiesas, bet parasti viņi satiekas tikai tiesas sēdē, un prokurors lūdz tiesu piespriest sodu, kurš iepriekš jau ir saskaņots.

Tiesas sēdē prokurors mutiski lūdz tiesu izskatīt lietu paātrinātā procesa kārtībā un iesniedz tiesai lietas materiālus. Kad tiesa paziņo par izskatīšanas uzsākšanu, tiesa lūdz prokuroru uzrādīt apsūdzības rakstu.

Ja krimināllietas izskatīšana nav iespējama (piemēram, apsūdzības raksts tiek atdots prokuratūrai, kriminālprocess tiek izbeigts utt.), tad tiesa organizē lietas iepriekšēju izskatīšanu. Tiesas process paātrinātā procesa kārtībā veicams Kriminālprocesa kodeksā noteiktajā kārtībā, ievērojot paātrinātā procesa atšķirības.

(1) Tiesa pieņem kādu no norādītajiem lēmumiem:

- 1) lēmumu atdot krimināllietas materiālus prokuratūrai, ja nav pamata paātrinātā procesa pieteikuma iesniegšanai, izņemot gadījumus, kad trūkst pietiekamu pierādījumus;*
- 2) spriedumu par apsūdzētā notiesāšanu vai attaisnošanu.*

(2) Ja paātrinātā procesa kārtībā pieņemts spriedums par apsūdzētā notiesāšanu, tad tiesa samazina kompensācijas iekasējuma summu, bet ne vairāk par pusi.²¹

Kompensācijas iekasējuma summa, kas jāsamaksā saskaņā ar notiesājošu spriedumu krimināllietā par otrās pakāpes noziedzīgu nodarījumu, ir 1,5 minimālo mēnešalgu apmērā. Šis nosacījums ir papildu motivācija aizdomās turētajam lūgt tiesu izskatīt krimināllietu, piemērojot paātrināto procesu, tādā veidā padarot kriminālprocesu ievērojami vienkāršāku, īsāku un efektīvāku.

Paātrināto procedūru visbiežāk piemēro šādos gadījumos:

- 1) par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola reibumā un izvairīšanos no soda izciešanas;
- 2) par zādzību;
- 3) par fizisku vardarbību.

Parasti paātrināto procesu piemēro gadījumos, kad persona tiek aizturēta notikuma vietā (piemēram, transportlīdzekļa vadīšana alkohola reibumā, sistemātiskas zādzības no veikala, fiziska vardarbība). Taču gadījumos, kad persona pirmo reizi ir izdarījusi sīku zādzību (līdz 200 EUR vērtībā), tiek piemērots kriminālpārkāpumu process uz vietas, piemēram, veikalā.

²¹ Kriminālprocesa kodeksa 256.⁵ pants „Lēmums par paātrināto procesu”

Prakses apskats

Darbības, kas veicamas pirmstiesas procesā, piemērojot paātrināto procesu par zādzību no veikala

199. pants. Zādzība

(1) Par citas personas kustamas mantas piesavināšanos ar mērķi to iegūt savā nelikumīgā īpašumā soda ar naudas sodu vai ieslodzījumu uz laiku līdz trim gadiem.

(2) Par noziedzīgu nodarījumu, ja:

- 1) noziedzīga nodarījuma objekts ir ierocis, municija, sprāgstvielas vai starojuma avots,
- 2) noziedzīga nodarījuma objekts ir narkotiskas vai psihotropas vielas vai to prekursori,
- 3) noziedzīga nodarījuma objektam ir ievērojama zinātniska, vēsturiska vai kultūras vērtība,
- 4) to ir paveikusi persona, kura iepriekš ir izdarījusi zādzību, laupīšanu, piesavināšanos, ieguvusi, uzglabājusi vai tirgojusi mantu, kas iegūta noziedzīga nodarījuma, mantas tīšas bojāšanas vai iznīcināšanas, krāpšanas vai izspiešanas rezultātā,
- 5) noziedzīgs nodarījums ir izdarīts publiski, neizmantojot vardarbību,
- 6) izdarīts liela apmēra noziedzīgs nodarījums,
- 7) izdarīts noziedzīgs nodarījums grupā,
- 8) izdarīta ielaušanās
vai
- 9) noziedzīgs nodarījums izdarīts sistemātiski,

soda ar naudas sodu vai ieslodzījumu uz laiku līdz pieciem gadiem.²²

Darbības notikuma vietā

1. Patruļpolicijas ierašanās notikuma vietā.
2. Iepriekš sagatavoto dokumentu iegūšana (rakstveida ziņojums, veikala darbinieku sūdzība, apsardzes firmas dokumenti ar nepieciešamo informāciju) no veikala darbiniekiem (apsarga) par zādzību.
3. Nozieguma aculiecinieku nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana.
4. Ja zagtās mantas ir sabojātas, tās tiek nodotas policijai vai atstātas veikalā. Ja mantas ir neskartas, tās tiek atdotas veikalam.
5. Aizdomās turētā nogādāšana policijas struktūrvienībā.

²² Soda kodeksa 199. panta „Zādzība” 1.–2. daļa

Sākotnējā rīcība policijas struktūrvienībā

6. Procesuālās informācijas sistēmas (MIS) aizpildīšana visā kriminālprocesa gaitā. No sistēmas informācija tiek automātiski nosūtīta prokuratūrai un tiesai. Kriminālprocess tiek uzsākts ar pirmās procesuālās darbības izpildi.
7. Aizdomās turētā aizturēšana, aizdomās turētā aizturēšanas protokola sastādīšana, aizdomās turētā iepazīstināšana ar viņa tiesībām un pienākumiem.
8. Personas identifikācijas dokumenta pievienošana lietas dokumentiem vai protokola par personas identitātes noskaidrošanu sastādīšana.
9. Ja nepieciešama lietisko pierādījumu izņemšana, tos var izņemt, sagatavojot aizdomās turētā aizturēšanas protokolu, apskates protokolu vai aizdomās turētā nopratināšanas protokolu.
10. Lietisko pierādījumu iepakojšana.
11. Ja nepieciešams tulks, tulka izsaukšana, izmantojot elektroniskos līdzekļus.
12. Ja aizdomās turētais ir nepilngadīgs vai tiek piemērots paātrinātais process, aizstāvja izsaukšana, izmantojot elektroniskos līdzekļus.
13. Aizdomās turētā nopratināšana un aizdomās turētā nopratināšanas protokola sastādīšana.

Darbības, kas saistītas ar cietušo

14. Nepieciešamības gadījumā veikala pārstāvja nopratināšana.
15. Cietušās juridiskās personas civilprasības iesnieguma pieprasīšana (elektroniski ar elektronisko parakstu), kurā norādīts zaudējumu apmērs un pārstāvniecības pamats.
16. Videonovērošanas kameru ierakstu iegūšana. Ierakstu var iesniegt cietušais kopā ar iesniegumu, vai to var pievienot lietai nopratināšanas laikā.

Darbības, kas saistītas ar aizdomās turēto

17. Aizdomās turētā iepazīstināšana ar viņa tiesībām un pienākumiem, aizstāvja un nepieciešamības gadījumā arī tulka nodrošināšana. Aizdomās turētā nopratināšana.
18. Aizstāvja iesniegtā izmaksu atlīdzības pieteikuma apstiprināšana.
19. Ja aizdomās turētais ir nepilngadīgs, viņa vecāku nopratināšana. Praksē netiek piemērots paātrinātais process, jo policijai nepietiek laika iegūt visu nepieciešamo pamatinformāciju par nepilngadīgo (raksturojums no nepilngadīgo komitejas un skolas).
20. Nepieciešamības gadījumā aizdomās turētā DNS paraugu izņemšana, pirkstu nospiedumu fiksēšana un izņemšanas akta sastādīšana (ši darbība parasti netiek veikta zādzību gadījumos).
21. Ja kriminālprocess netiks veikts, piemērojot paātrināto procesu, un aizdomās turētais tiek atbrīvots, izmeklētājs lemj par drošības līdzekļu piemērošanu – parasti tas ir aizliegums pamest dzīvesvietu.

Darbības ar lietiskajiem pierādījumiem

22. Izņemto videonovērošanas kameru ierakstu apskate, apskates protokola sastādīšana un ieraksta fragmentu fototabulas izgatavošana.
23. Nepieciešamības gadījumā izņemto nozagto mantu un citu lietisko pierādījumu apskate, apskates protokola sastādīšana un fototabulas izgatavošana.
24. Ja iespējams, cietušajai personai piederošo mantu atdošana un paraksta noformēšana par priekšmetu saņemšanu.
25. Nepieciešamības gadījumā lēmuma sagatavošana par tādu pierādījumu iznīcināšanu, kas ātri bojājas.
26. Paātrinātā procesa protokola sastādīšana.

Aizdomās turēto raksturojošas informācijas iegūšana

27. Aizdomās turētā sodāmības informācijas izdruka no Sodū reģistra, izmantojot MIS, un tās pievienošana krimināllietas materiāliem.
28. Informācijas pieprasīšana par aizdomās turētā vidējiem ienākumiem, izmantojot MIS, un paātrinātā procesa protokola aizpildīšana vai informācijas pievienošana krimināllietas materiāliem.
29. Informācijas pieprasīšana par aizdomās turētā sodāmību, izmantojot MIS, un informācijas pievienošana krimināllietas materiāliem (šo darbību var veikt arī prokurors).
30. Konvoja pieprasīšana, lai nogādātu aizdomās turēto uz tiesas namu.
31. Pavadraksta sagatavošana krimināllietas iesniegšanai uzraugošajam prokuroram un krimināllietas nodošana prokuroram.
32. Informācijas ievadīšana MIS visā kriminālprocesa gaitā ne vēlāk kā 48 stundu laikā pēc procesuālās darbības veikšanas. Prokuroriem un tiesnešiem ir nodrošināta piekļuve visai ievadītajai informācijai.

Praksē paātrinātā procesa protokolā tiek norādīta šāda informācija:

- iestādes, kura veic kriminālprocesu, nosaukums,
  - krimināllietas numurs,
  - protokola sastādīšanas vieta un datums, kā arī procesa uzsākšanas laiks,
  - amatpersonas, kura veic kriminālprocesu, vārds un profesionālais statuss.
1. Aizdomās turētās personas dati (vārds, uzvārds, personas kods vai dzimšanas dati, ģimenes stāvoklis, pilsonība, izglītība, dzimtā valoda, dzīvesvieta vai atrašanās vieta un adrese, darbavieta vai izglītības iestāde, kontaktinformācija, identifikācijas dokuments).
    - Piezīme par izsaukšanu uz tiesu un izsaukšanas veidu (mutvārdos, rakstveidā utt.).

2. Aizdomās turētā aizturēšanas/nopratināšanas dati.
  - Piezīme par aizdomās turētā aizturēšanas protokola pievienošanu paātrinātā procesa protokolam.
  - Piezīme par aizdomās turētā nopratināšanas protokola pievienošanu paātrinātā procesa protokolam vai paša aizdomās turētā liecība, kas ierakstīta paātrinātā procesa protokolā.
3. Aizdomās turētā viedoklis, vai viņš vēlas, lai krimināllieta tiktu izskatīta bez lieciniekiem.
4. Cietušā vārds un uzvārds.
  - Piezīme par cietušā iztaujāšanas rezultātu pievienošanu paātrinātā procesa protokolam.
  - Piezīme par izsaukšanu uz tiesu un izsaukšanas veidu.
  - Piezīme par cietušā viedokļa par izlīguma procedūras un civilprasības iespējamību pievienošanu paātrinātā procesa protokolam.
5. Liecinieka vārds un uzvārds.
  - Piezīme par liecinieka nopratināšanas protokola pievienošanu paātrinātā procesa protokolam vai paša liecinieka liecība, kas ierakstīta paātrinātā procesa protokolā.
  - Piezīme par izsaukšanu uz tiesu un izsaukšanas veidu.
6. Citu pierādījumu saraksts.
7. Paātrinātā procesa protokola pielikumi.
  - Piezīme par izziņas no Sodu reģistra pievienošanu.
  - Piezīme par kriminālprocesa izmaksu aprēķina pievienošanu.
  - Piezīme par informācijas pievienošanu par aizdomās turētā vidējiem ienākumiem.
  - Piezīme par protokola pievienošanu par civilatbildētāja piekrišanu izlīguma procedūrai.
8. Piezīmes par protokoliem (pieteikumu iesniegšana un izskatīšana, citas piezīmes vai to neesamība):
  - aizdomās turētā vārds, uzvārds un paraksts,
  - aizstāvja vārds, uzvārds un paraksts,
  - piezīme par brīdinājuma izteikšanu tulkam par nepamatotu atteikšanos veikt savus pienākumus un tīšu nepatiesa tulkojuma sniegšanu saskaņā ar Sodu kodeksu,
  - tulka paraksts,
  - izmeklēšanas iestādes amatpersonas vārds, uzvārds un paraksts.

Citas iespējas vienkāršot kriminālprocesu

Igaunijā informāciju un ziņas, kas iegūtas administratīvā procesa gaitā, vēlāk var izmantot kā pierādījumus kriminālprocesā, jo tāpat kā kriminālprocesā arī administratīvajā procesā iesaistītās personas tiek brīdinātas par atbildību, ja apzināti tiek sniegtas nepatiesas liecības.

Nav noteiktas prasības, ka jā sagatavo atsevišķs lēmums par noziedzīgu nodarījumu izdarījušas personas juridisko statusu. Persona iegūst aizdomās turētā statusu un tiesības ar brīdi, kad tā tiek aizturēta vai noplatināta kā aizdomās turētā. Tas pats attiecas uz cietušajiem – nav jā sagatavo atsevišķs lēmums par personas atzīšanu par cietušo. Tāpat nav noteiktas prasības sagatavot īpašu lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu. Kriminālprocess uzskatāms par uzsāktu ar pirmās izmeklēšanas darbības veikšanu.

Nav noteikta prasība sagatavot īpašu lēmumu un protokolu par izņemšanu. Lietisko pierādījumu izņemšana kriminālprocesā ir ierakstāma aizturēšanas protokolā, noplatināšanas protokolā vai apskates protokolā.

Kompensācijas pieteikumi civilprasībās par noziedzīgajā nodarījumā nodarītajiem zaudējumiem tiek iesniegti elektroniski ar elektronisko parakstu.

Nav prasības, ka fiziskas vardarbības gadījumā obligāti veicama tiesu medicīnas eksperta ekspertīze – arī medicīnas darbinieku iztaujāšana par konstatētajiem miesas bojājumiem ir pietiekams pierādījums. Tāpat ir pietiekami, ka izmeklētājs apraksta cietušā redzamos miesas bojājumus (Kriminālprocesa kodeksa 88. pants). Tas ļauj piemērot paātrināto procesu arī fiziskas vardarbības gadījumos, jo nav nepieciešams sagaidīt ekspertīzes atzinumu, kura sagatavošana ilgst vairākas nedēļas. Tādēļ fiziskas vardarbības lietu grupa ir trešā no lietu grupām, kur izmeklēšanā visbiežāk piemēro paātrināto procesu.

Nav noteiktas prasības sniegt dažādu raksturojošu informāciju par pilngadīgu aizdomās turētu personu – pilnīgi pietiek ar izdrukas pieprasīšanu no Sodū reģistra par aizdomās turētā sodāmību, izmantojot MIS. Rakstveida pieprasījumi attiecīgām medicīnas iestādēm izsniegt izziņu par personas esamību/neesamību uzskaitē psihiatrijas vai narkoloģijas iestādē tiek nosūtīti vienīgi gadījumos, ja pastāv aizdomas par personas garīgās veselības stāvokli, taču šāda darbība netiek veikta katrā krimināllietā.

Ja personai nav oficiālu ienākumu, tad par personas faktiskajiem ienākumiem tiek uzskatīts valsts noteiktais minimālais ienākumu apmērs.

MIS galvenās funkcijas: noziedzīgu nodarījumu reģistrēšana un informācijas iespējas, procesa uzsākšana vai attiešanās to uzsākt, procesa dokumentu apkopošana, informācijas apmaiņa starp MIS un ET (e-lietas), informācijas apstrāde par meklēšanā esošām personām un priekšmetiem, pieprasīto un piemēroto sodu uzskaitē, maksājumu pieprasījumu nosūtīšana piespiedu izpildes īstenošanai un informācijas apmaiņa ar citiem valsts reģistriem. MIS lietotāji var pieprasīt informāciju no ledzīvotāju reģistra, Nodokļu pārvaldes informācijas sistēmas, Sodū reģistra, Šengenas informācijas sistēmas (SIS), Interpola, Aizturēto personu reģistra, Valsts datorizētās zemesgrāmatas, Izglītības informācijas sistēmas, Satiksmes apdrošināšanas fonda, Satiksmes

reģistra, Pilsonības un migrācijas lietu informācijas sistēmas, E-uzņēmējdarbības reģistra, leroču reģistra un Veselības apdrošināšanas informācijas sistēmas.

Visa ar kriminālprocesu saistītā informācija tiek ievadīta MIS, šī informācija ir pieejama arī prokuroriem un tiesnešiem. Tas sekmē policijas, prokuratūras un tiesu sadarbību, kā arī nodrošina vienkāršotā procesa veiksmīgu īstenošanu.

SOMIJA

Noziedzīgs nodarījums un kompetence pirmstiesas kriminālprocesā

Noziedzīgs nodarījums

Persona var tikt atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tikai pamatojoties uz to, ka noziedzīgs nodarījums tā izdarīšanas brīdī ir juridiski atzīts par krimināli sodāmu.

Sodu un citas sankcijas piemēro saskaņā ar Kriminālkodeksa normām.¹

Somijā visi nodarījumi ir iekļauti Kriminālkodeksā un īpaša Administratīvo pārkāpumu kodeksa nav, kā tas ir citās valstīs. Tomēr ir arī daži sīki nodarījumi (piemēram, piegružošana, daži ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumi), par kuriem atbildība ir iekļauta atsevišķos likumos.

Par noziegumiem pret īpašumu Somijas Kriminālkodeksā nav noteikta konkrēta naudas summa, kas nošķirtu sīku noziedzīgu nodarījumu no smaga noziedzīga nodarījuma. Piemēram, zādzība praksē tiek uzskatīta par sīku zādzību, ja nozagtā īpašuma vērtība ir mazāka par aptuveni 500 eiro, savukārt zādzība par smagu zādzību tiek uzskatīta, ja nozagtā īpašuma vērtība ir lielāka par aptuveni 10 000 eiro. Tomēr svarīgs ir arī veids, kā zādzība ir paveikta. Ja sīka zādzība ir izdarīta, izmantojot speciālu aprīkojumu (piem., folija somu), to var uzskatīt par zādzību, bet, ja tā izdarīta, izmantojot nelielu vardarbību, to var uzskatīt arī par smagu zādzību.

Kompetence pirmstiesas kriminālprocesā

Kriminālprocesa obligātuma princips

Kriminālizmeklēšanas iestāde veic izmeklēšanu, ja, balstoties uz ziņojumu vai citu pamatojumu, ir pamatotas aizdomas, ka izdarīts noziedzīgs nodarījums.

Pirms kriminālizmeklēšanas uzsākšanas kriminālizmeklēšanas iestāde, ja nepieciešams, noskaidro apstākļus, kas saistīti ar aizdomām par noziedzīgu nodarījumu, kas minēts 1. apakšpunktā, jo īpaši, lai neviens netiktu nepamatoti uzskatīts par aizdomās turēto noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un lai nepieciešamības gadījumā varētu pieņemt lēmumu saskaņā ar 9. punkta 1. apakšpunktu vai 10. punkta 1. apakšpunktu par atteikšanos uzsākt kriminālizmeklēšanu. Šī likuma noteikumi piemērojami pasākumiem, kas veicami pirms kriminālizmeklēšanas uzsākšanas.

¹ Kriminālkodeksa 3. sadaļas 1. pants „Likumības princips”

Galvenais izmeklētājs nepieciešamības gadījumā pieņem lēmumu par kriminālizmeklēšanas uzsākšanu vai atteikšanos uzsākt kriminālizmeklēšanu, kā arī noskaidro tos jautājumus, uz kuriem ir nepieciešams saņemt atbildi, lai pieņemtu šādu lēmumu. Kriminālizmeklēšanas pasākumus, kas nepieciešami, lai noskaidrotu šos jautājumus, var veikt, pirms galvenais izmeklētājs pieņem šādu lēmumu.²

Kriminālizmeklēšanas laikā noskaidro sekojošo:

(1) tādā veidā, kā to prasa lietas būtība ...³

Policija izvērtē katru gadījumu un veic atbilstošus pasākumus, izmantojot samērīgus resursus, atkarībā no noziedzīga nodarījuma smaguma pakāpes, un nav pienākuma veikt vienādu izmeklēšanas darbību daudzumu un iegūt vienādu pierādījumu apmēru katrā lietā, neņemot vērā ar noziegumu nodarīto kaitējumu un sabiedrības ieinteresētību kriminālvajāšanas uzsākšanā.

Kriminālizmeklēšanu veic policija.

Saskaņā ar Robežsardzes likumu (578/2005), Muitas likumu (1466/1994), Militārās disciplīnas likumu (331/1983) un Likumu par Aizsardzības spēku policijas funkcijām (1251/1995) kriminālizmeklēšanas iestādes ir arī robežsardze, muiža un militārās iestādes.

Līdztekus kriminālizmeklēšanas iestādēm kriminālizmeklēšanā piedalās arī prokurori.⁴

Kriminālizmeklēšanu vada galvenais izmeklētājs, kurš ir amatpersona ar pilnvarām veikt aizturēšanu, kā minēts Likuma par piespiedu līdzekļiem (806/2011) 2. panta 9. punktā. Prokurors darbojas kā galvenais izmeklētājs tikai gadījumos, kas minēti 4. punkta 1. apakšpunktā (ja par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tiek turēts aizdomās policijas darbinieks).⁵

Prokurors vada kriminālizmeklēšanu, ja policijas darbinieks tiek turēts aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, pildot savus amata pienākumus. Pat tad, ja nodarījums, par kura izdarīšanu tiek turēts aizdomās policijas darbinieks, nav ticis izdarīts, pildot dienesta pienākumus, prokuroram, izvērtējot nodarījuma smagumu vai citus lietas apstākļus, ir tiesības uzņemties galvenā izmeklētāja pienākumus.⁶

Parasti prokurori izmeklēšanu nevada, to dara policija, bet iepriekšminētajos gadījumos kriminālizmeklēšanu var vadīt arī prokurors.

Izmeklētājs galvenā izmeklētāja vadībā un uzraudzībā veic aizdomās turēto nopratināšanu par noziedzīgo nodarījumu un citas kriminālizmeklēšanas darbības, kā arī pilda galvenā izmeklētāja rīkojumus un realizē citus pasākumus, kurus saskaņā ar likumu ir jāveic izmeklētājam.⁷

² Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 3. pants „Kriminālizmeklēšanas veikšana”

³ Kriminālizmeklēšanas likuma 1. sadaļas 2. panta „Jautājumi, kuri ir jānoskaidro kriminālizmeklēšanas gaitā” 1. daļa

⁴ Kriminālizmeklēšanas likuma 2. sadaļas 1. pants „Iestādes, kas veic kriminālizmeklēšanu”

⁵ Kriminālizmeklēšanas likuma 2. sadaļas 2. panta „Galvenais izmeklētājs” 1. daļa

⁶ Kriminālizmeklēšanas likuma 2. sadaļas 4. panta „Īpašie izmeklēšanas organizēšanas pasākumi” 1. daļa

⁷ Kriminālizmeklēšanas likuma 2. sadaļas 3. pants „Izmeklētājs”

Galvenais izmeklētājs (izmeklēšanas vadītājs) ir persona, kas pieņem lēmumus par rīcību un veicamajām darbībām, vada kriminālizmeklēšanu un paraksta dokumentus, kurus sagatavo izmeklētājs, piemēram, pieprasījumus un lēmumus par piespiedu līdzekļiem. Izmeklētājs veic visas nepieciešamās izmeklēšanas darbības galvenā izmeklētāja uzraudzībā.

Pēc prokurora pieprasījuma kriminālizmeklēšanas iestāde veic kriminālizmeklēšanu vai realizē kriminālizmeklēšanas darbības. Kriminālizmeklēšanas iestāde pakļaujas arī citiem prokurora rīkojumiem, lai noskaidrotu lietas apstākļus tādā veidā, kā izklāstīts 1. panta 2. punktā.⁸

Kriminālizmeklēšanas iestāde tādā veidā, kā tas ir nepieciešams saskaņā ar lietas būtību vai apstākļiem, ziņo prokuroram par kriminālizmeklēšanas gaitu un apstākļiem, kas saistīti ar kriminālizmeklēšanas darbībām un citiem ar izmeklēšanas gaitu saistītiem jautājumiem. Ja kriminālizmeklēšanas iestāde ir ziņojusi prokuroram par noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas uzsākšanu, galvenais izmeklētājs pirms kriminālizmeklēšanas pabeigšanas uzklaua prokurora viedokli par to, vai lieta ir pietiekami izmeklēta, kā tas ir izklāstīts 1. panta 2. punktā, ja lietas būtība un apstākļi prasa, lai prokurors izteiktu savu viedokli, vai arī ja mērķis ir pabeigt kriminālizmeklēšanu, neiesniedzot lietu prokuroram. Likumā par piespiedu līdzekļiem ir noteikumi par paziņošanas nepieciešamību, piemērojot piespiedu līdzekļus.

Prokurors kriminālizmeklēšanā piedalās, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka izmeklēšana tiek veikta kārtībā, kuru paredz 1. panta 2. punkts.

Kriminālizmeklēšanas iestāde un prokurors apspriež jautājumus, kas saistīti ar vienošanos par sadarbību kriminālizmeklēšanas veikšanā.⁹

Prokurors no policijas saņem jau izmeklētu lietu un izvērtē pierādījumus. Lai iesniegtu lietu tiesā, prokurors sagatavo nepieciešamos dokumentus, kuros ir norādīta ļoti precīza informācija par personām, par noziegumu un pierādījumiem, kas attiecas uz lietu. Prokurors parasti izmeklēšanā neiejaucas, izņemot smagus noziegumus, kad viņš piedalās lēmumu pieņemšanas procesā izmeklēšanas laikā. Tiek organizētas sanāksmes, kurās piedalās prokurori, galvenie izmeklētāji un izmeklētāji, lai apspriestu darbības, kas jāveic lietās par smagiem noziegumiem.

Ja kriminālizmeklēšanas iestādei tiek ziņots par nodarījumu vai notikumu, par kuru personai, kas par to ziņo, ir aizdomas, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums, iestāde nekavējoties reģistrē ziņojumu.¹⁰

Somijā par noziedzīgu nodarījumu ir iespējams ziņot arī internetā, un pieeja ziņojumiem paredzētajai tīmekļa vietnei tiek nodrošināta ar personas, kura iesniedz ziņojumu, interneta bankas kontu. Šis pakalpojums ir pieejams visu diennakti katru dienu, tā mērķis ir, lai ziņojumi tiktu izskatīti bez kavēšanās un pievienoti noziegumu reģistram. Tomēr lietās, kurās steidzami jāveic izmeklēšanas darbības, ziņošana internetā nav vēlama – būtu jāziņo tieši policijas struktūrvienībai.

⁸ Kriminālizmeklēšanas likuma 5. sadaļas 2. panta „Prokurora pilnvaras kriminālizmeklēšanā” 1. daļa

⁹ Kriminālizmeklēšanas likuma 5. sadaļas 3. panta „Pienākums sadarboties” 1.–3. daļa

¹⁰ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 1. panta „Ziņojuma dokumentēšana par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu” 1. daļa

Ja prokurors var izvirzīt apsūdzību par nodarījumu tikai pēc cietušās puses lūguma (privātaapsūdzības nodarījums), kriminālizmeklēšanu veic tikai tad, ja cietusī puse ir informējusi kriminālizmeklēšanas iestādi vai prokuroru, ka tā pieprasa, lai likumpārkāpējs tiktu sodīts. Ja cietusī persona atsauc savu lūgumu par sodīšanu, izmeklēšanu pārtrauc.¹¹

Ja pieprasījums par sodīšanu tiek atsaukts un lietas izmeklēšanu pārtrauc, izmeklēšanu neatjauno, ja cietusī puse maina savu lēmumu. Ja ir izdarīta zādzība veikalā, pieprasījumu sodīt vainīgo no uzņēmuma pilnvarotās personas var saņemt arī pa tālruni.

Privātaapsūdzības nodarījumi ir, piemēram, sīki nodarījumi, kas radījuši kaitējumu aptuveni līdz 500 eiro – sīka zādzība, sīks noziedzīgs mantas bojājums, sīka krāpšana, sīks fizisks aizskārums, dzīvojamās telpas aizskārums, apmelošana, draudi.

---

¹¹ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 4. panta „Kriminālizmeklēšana gadījumā, ja saņemts ziņojums par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu” 1. daļa

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu un kriminālprocesa izbeigšana

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu

Lai atteiktos uzsākt kriminālizmeklēšanu, balstoties uz to, ka nav izdarīts noziedzīgs nodarījums, tiek sagatavots lēmums ar īsu pamatojumu. Šo lēmumu pieņem galvenais izmeklētājs (izmeklēšanas vadītājs).

Kriminālizmeklēšanu var atteikties uzsākt vai jau uzsāktu kriminālizmeklēšanu var izbeigt, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru maksimālais piemērojamais sods ir naudas sods un kurš, vērtējot to kopumā, ir uzskatāms par acīmredzami maznozīmīgu nodarījumu, ja cietusī puse šajā lietā nav iesniegusi nekādas prasības.¹²

Šajā gadījumā policists ir tiesīgs izteikt personai, kuru tur aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, brīdinājumu mutvārdos vai rakstveidā.

Kriminālizmeklēšanas izbeigšana, pamatojoties uz to, ka izdarīts acīmredzami maznozīmīgs nodarījums

Kriminālizmeklēšanu var atteikties uzsākt vai jau uzsāktu kriminālizmeklēšanu var izbeigt, ja ir izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru maksimālais piemērojamais sods ir naudas sods un kurš, vērtējot to kopumā, ir uzskatāms par acīmredzami maznozīmīgu nodarījumu, ja cietusī puse šajā lietā nav iesniegusi nekādas prasības.¹³

Pamatojoties uz iepriekšminēto, izmeklēšana parasti tiek izbeigta lietās par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem, alkohola turēšanu, trokšņošanu un sabiedriskās kārtības traucēšanu. Obligāts nosacījums krimināllietas izbeigšanai, lai cietušajai pusei nebūtu šajā lietā nekādu prasību. Policija tādu lietu izmeklēšanu, kurās nav aizdomās turēto, var izbeigt bez prokurora piekrišanas, savukārt tādu lietu izmeklēšanu, kurās vainīgais ir zināms, – ar prokurora piekrišanu.

Kriminālizmeklēšanas apturēšana

Pēc kriminālizmeklēšanas uzsākšanas to var apturēt ar galvenā izmeklētāja lēmumu, ja nav neviena aizdomās turētā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un ja nav iespējams noskaidrot lietas apstākļus. Pieņemot lēmumu par kriminālizmeklēšanas apturēšanu, īpaša uzmanība tiek pievērsta nodarījuma būtībai.

Kriminālizmeklēšana bez nepamatotas kavēšanās tiek turpināta, ja vairs nepastāv priekšnoteikumi tās apturēšanai.¹⁴

¹² Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 9. panta „Atteikšanās uzsākt kriminālizmeklēšanu un kriminālizmeklēšanas izbeigšana” 1. daļa

¹³ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 9. panta „Atteikšanās uzsākt kriminālizmeklēšanu un kriminālizmeklēšanas izbeigšana” 1. daļa

¹⁴ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 13. pants „Kriminālizmeklēšanas apturēšana”

Helsinkos aptuveni 56 % gadījumu no visiem saņemtajiem ziņojumiem, par kuriem, veicot izmeklēšanu, nav zināmi aizdomās turētie, policija aptur izmeklēšanu un iesniedzējam uz e-pastu nosūta paziņojumu. Tomēr šādu lietu izmeklēšanu nepieciešamības gadījumā var arī viegli atsākt. Tā kā informācija šādos gadījumos tiek reģistrēta un izmeklēšana tiek uzsākta, tad izmeklēšana tiek veikta pasīvi un policija parasti tikai gaida papildinformāciju vai, piemēram, brīdi, kad cietušais atrod nozagto īpašumu.

Prokurora izvēle neuzsākt kriminālvajāšanu

Prokurors pēc galvenā izmeklētāja pieprasījuma var izlemt, ka kriminālizmeklēšana nav jāveic vai ir jāizbeidz, ja, pamatojoties uz Kriminālprocesa kodeksa 1. panta 7. punktu vai 8. punktu (sk. tālāk par prokurora lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu) vai citu attiecīgu normu, vajadzētu atteikties no kriminālvajāšanas un ja nav skartas būtiskas publiskās vai privātās intereses, lai būtu jāizvirza apsūdzība.¹⁵

Prokurors var pieņemt lēmumu neuzsākt kriminālvajāšanu:

- 1) ja sods, kas paredzēts par šo nodarījumu, nevar būt smagāks par naudas sodu un nodarījums, ņemot vērā tā kaitīgo ietekmi un pārkāpēja vainas pakāpi tā izdarīšanā, ir uzskatāms par maznozīmīgu;*
- 2) ja pārkāpumu izdarījusi persona, kas ir jaunāka par 18 gadiem, un par šo pārkāpumu nav paredzēts smagāks sods par naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem, un ja nodarījums ir uzskatāms par neapdomības vai neuzmanības, nevis apzinātas likuma normu neievērošanas rezultātu.*

Ja vien nav skartas nozīmīgas publiskās vai privātās intereses, prokurors papildus 7. punktā minētajiem gadījumiem var neuzsākt kriminālvajāšanu šādos gadījumos:

- 1) ja tiesvedība un sods tiek uzskatīti par nepamatotiem vai bezjēdzīgiem, pamatojoties uz izlīgumu, kas panākts starp likumpārkāpēju un cietušo pusi, citām likumpārkāpēja darbībām, lai novērstu vai likvidētu noziedzīga nodarījuma sekas, personiskajiem likumpārkāpēja apstākļiem, citām noziedzīgā nodarījuma sekām likumpārkāpējam, veiktajiem labklājības vai veselības aprūpes pasākumiem un citiem apstākļiem;*
- 2) saskaņā ar nosacījumiem par vienotu sodu un ņemot vērā jau piespriesto sodu, nodarījumam nebūtu būtiskas ietekmes uz galīgo sodu.¹⁶*

Pēdējais minētais nosacījums, kas ļauj neveikt kriminālvajāšanu, ir tā sauktais *cutting tales*. Piemēram, ja aizdomās turētais ir izdarījis mazāk smagu noziegumu un smagu noziegumu un pastāv iepriekš minētie apstākļi, prokurors var nevirzīt lietu par mazāk smaga nozieguma izdarīšanu, bet var īstenot kriminālvajāšanu un nosūtīt uz tiesu tikai lietu par smaga nozieguma izdarīšanu. Tā kā nozieguma izdarītājs ir noskaidrots, cietušais var pieprasīt kompensāciju par mazāk smagā nozieguma radīto kaitējumu, izmantojot civilprocesu.

¹⁵ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 10. panta „Kriminālizmeklēšanas ierobežošana” 1. daļa

¹⁶ Kriminālprocesa likuma 1. sadaļas 7. un 8. pants

Kriminālizmeklēšanas izbeigšana nesamērīgo izdevumu dēļ

Prokurors pēc galvenā izmeklētāja pieprasījuma var arī pieņemt lēmumu, ka kriminālizmeklēšana jāizbeidz, ja izdevumi izmeklēšanas turpināšanai ir acīmredzami nesamērīgi ar izmeklējamās lietas būtību un iespējamām sankcijām vai ja, pamatojoties uz jau veiktajiem noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanas pasākumiem, ir ļoti iespējams, ka prokuroram vajadzētu atteikties veikt kriminālvajāšanu, ievērojot citus iemeslus, kas nav minēti 1. apakšpunktā (sk. iepriekš izklāstītās prokurora iespējas neuzsākt kriminālvajāšanu). Kriminālizmeklēšanas izbeigšanai arī nepieciešams, lai nepastāvētu būtiskas publiskās vai privātās intereses, kuru dēļ būtu nepieciešama izmeklēšanas turpināšana.¹⁷

Piemēram, ja notikusi kabatzādzība un cietušais norāda, ka viņa īpašums ir nozagts pēdējo 24 stundu laikā dzelzceļa stacijā, bet nevar norādīt precīzu zādzības laiku, policijas darba apmērs, lai pārbaudītu visus videonovērošanas ierakstus par šo laika posmu, ir pārāk liels, tāpēc policija to nedara. Savukārt, ja cietušais var norādīt precīzu zādzības laiku, policija pārbauda videonovērošanas ierakstus un veic lietas izmeklēšanu. Tiek vērtēts nepieciešamais darba apmērs, kas jāiegulda, lai atklātu noziegumu, kā arī potenciālais ieguvums no minētā darba. Pamatojoties uz šo pantu, lēmumu par kriminālizmeklēšanas izbeigšanu var pieņemt arī tad, ja pastāv vārds pret vārdu situācija cietušā un aizdomās turētā liecībās, vai pat gadījumos, kad nav aizdomās turēto, ja izmeklēšanas turpināšanas izdevumi būtu acīmredzami nesamērīgi ar izmeklējamās lietas būtību.

Ja kriminālizmeklēšanu izbeidz, pamatojoties uz iepriekšminētajiem Kriminālprocesa likuma nosacījumiem vai nesamērīgo izdevumu dēļ, lēmumu par izbeigšanu saskaņā ar policijas ierosinājumu pieņem prokurors. Pirms lēmuma pieņemšanas notiek īsa galvenā izmeklētāja un prokurora apspriede – ja prokurors piekrīt lietas izbeigšanai, policija iesniedz prokuroram rakstveida ierosinājumu izbeigt lietu un prokurors rakstveidā pieņem lēmumu lietu izbeigt. Šis lēmums tiek nosūtīts iesniedzējam un likumpārkāpējam. Dati par maznozīmīga noziedzīga nodarījuma lietas izbeigšanu netiek saglabāti personas sodāmības reģistrā, tomēr tie divus gadus ir pieejami policijas informācijas sistēmā. Lai atvieglotu sadarbību minēto lēmumu pieņemšanas laikā un jau izmeklēšanas sākumā izlemtu par šādu lietu izbeigšanu, prokurori strādā arī policijas iecirkņu telpās.

Kriminālizmeklēšanu var atsākt, ja tam ir pamatots iemesls jaunatklātu apstākļu dēļ.

Somijā pastāv ilgstoša prakse, ka policija, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi, izlemj, kā sadalīt savus resursus, un nosaka, vai ir lietderīgi tērēt resursus noteiktu kategoriju lietu izmeklēšanai, kurās nav aizdomās turēto. Ja noziedzīga nodarījuma izdarītājs nav zināms, policija neizmeklē ierosinātās krimināllietas par zādzībām no būvlaukumiem, autozādzībām, velosipēdu zādzībām, kabatzādzībām (izņemot īpašus pasākumus šo noziegumu apkarošanai), laivu motoru zādzībām u. c. Tomēr policija pat tad, ja nav aizdomās turēto, izmeklē gadījumus, ja ir notikusi zādzība ar iekļūšanu dzīvojamās telpās, laupīšana, vardarbība (vardarbība ģimenē), krāpšana internetā, ja ir zināms konta numurs, kabatzādzība ārpus pilsētas centra un citos gadījumos.

¹⁷ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 10. panta „Kriminālizmeklēšanas ierobežošana” 2. daļa

Vienkāršotie kriminālprocesi

Vienkāršotā kriminālizmeklēšana

Vienkāršu un skaidru lietu kriminālizmeklēšanu, kā tas izklāstīts tālāk, var veikt vienkāršotā formā, ja saskaņā ar vispārpieņemto soda piespriešanas praksi par noziedzīgu nodarījumu sagaidāmais sods nav smagāks par naudas sodu.

Galvenais izmeklētājs pēc vajadzības izlemj, vai kriminālizmeklēšana ir jāveic pilnā vai vienkāršotā formā.¹⁸

Praksē, ja kriminālizmeklēšanu veic vienkāršotā formā, persona tiek sodīta uz vietas un kriminālizmeklēšanu veic policijas patruļas darbinieki.

Vienkāršotajā kriminālizmeklēšanas procesā nav galvenā izmeklētāja. No nopratināmās personas liecības tikai būtiskākais saturs tiek fiksēts protokolā, turklāt tas var tikt fiksēts arī citā dokumentā, ne tikai nopratināšanas protokolā.

Vienkāršoto kriminālizmeklēšanu var veikt, nepiemērojot noteikumus, kas izklāstīti 5. panta 1. punktā vai 7. panta 11. un 14.–16. punktā. Tas pats attiecas uz 7. panta 10. punkta 2. apakšpunktu attiecībā uz paziņojumu par tiesībām uz advokātu.¹⁹

Prasības, kuru izpilde nav jānodrošina vienkāršotajā kriminālizmeklēšanā:

- **nav galvenā izmeklētāja**, visu izmeklēšanu no sākuma līdz beigām veic izmeklētājs, kurš arī lietu noslēdz;
- **izmeklēšanas rezultāti netiek protokolēti vispārējā kārtībā**, nenotiek atsevišķa aizdomās turētā nopratināšana, nopratināšanas rezultāts tiek dokumentēts vienā teikumā – vai aizdomās turamais atzīst vai noliedz nozieguma izdarīšanu. Pārējo informāciju arī protokolē konspektīvi tajā pašā dokumentā – tas atšķiras no vispārējās kārtības protokola, kuru sagatavo, noslēdzot kriminālizmeklēšanu;
- **nav paziņojuma prokuroram**, vienkāršotās kriminālizmeklēšanas procesā policijai nav nekavējoties jāziņo prokuroram par konkrēto lietu;
- **nopratināšanā nav jānodrošina uzticama liecinieka klātbūtne**, nav prasības nodrošināt uzticama liecinieka klātbūtni nopratināšanas laikā, ja aizdomās turētais to pieprasa;
- **nepilngadīgā nopratināšanas laikā nav jānodrošina likumīgā pārstāvja klātbūtne**;
- **nav jāsazinās ar nepilngadīgā likumīgo pārstāvi**;
- **sociālās aprūpes iestādes pārstāvim nav jāpiedalās aptaujāšanā**, ja aizdomās turētais par likumpārkāpuma vai noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir persona, kas jaunāka par 18 gadiem;

¹⁸ Kriminālizmeklēšanas likuma 3. sadaļas 14. pants „Vienkāršotā kriminālizmeklēšanas procesa priekšnoteikumi”

¹⁹ Kriminālizmeklēšanas likuma 11. sadaļas 2. pants „Vienkāršotā kriminālizmeklēšanas procesa saturs”

- **nav nepieciešams informēt par tiesībām uz advokātu**, vienkāršoto kriminālizmeklēšanu var veikt, neinformējot aizdomās turēto par tiesībām uz advokātu un neiesaistot advokātu.

Vienkāršoto kriminālizmeklēšanas procesu izmanto mazāk smagu noziedzīgu nodarījumu ar skaidriem lietas apstākļiem izmeklēšanā, piemēram, satiksmes pārkāpumos (izņemot braukšanu reibumā – šīs lietas tiek iesniegtas tiesā), kā arī zādzībās no veikaliem, alkohola lietošanā publiskā vietā, atrodot alkoholu nepilngadīgo īpašumā un citās vienkāršās un skaidrās lietās. Parasti vienkāršoto kriminālizmeklēšanu veic bez aizdomās turamo personu aizturēšanas (iekšzemes likumpārkāpējiem) un naudas sodu policijas patruļa piemēro uz vietas. Tā kā vienkāršoto kriminālizmeklēšanas procesu izmanto skaidru un mazāk smagu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, tad aizdomās turētā atzišanās šāda procesa veikšanai nav nepieciešama.

Tālāk minēti divi dažādi procesi – naudas soda saīsinātais piemērošanas process un fiksēta naudas soda piemērošanas process, kas ir paredzēti divos citos likumos. Šajos divu veidu procesos ir piemērojami vienkāršotā kriminālizmeklēšanas procesa nosacījumi – policija pilda tiesas funkcijas un pieņem galīgo lēmumu lietā.

Naudas soda saīsinātais piemērošanas process	Fiksēta naudas soda piemērošanas process
1. Naudas soda apmērs ir atkarīgs no noziedzīgā nodarījuma smaguma un aizdomās turētā ienākumiem.	1. Naudas soda apmērs ir fiksēts – no 10 € līdz 115 € neatkarīgi no aizdomās turētā ienākumiem.
2. Netiek aizstāts ar ieslodzījumu.	2. Netiek aizstāts ar ieslodzījumu.
3. Septiņu dienu laikā lēmumu var pārsūdzēt. Ja lēmums tiek pārsūdzēts, lietu nosūta prokuroram un tad tiesai.	3. Septiņu dienu laikā lēmumu var pārsūdzēt. Lēmumu var pārsūdzēt 30 dienu laikā, ja pārkāpumu ir fiksējušas automātiskās satiksmes novērošanas kameras. Ja lēmums tiek pārsūdzēts, lietu nosūta tiesai.
4. Helsinkos aptuveni 22 % noziedzīgu nodarījumu izmeklē, piemērojot šo procesu. 2 % šo noziedzīgo nodarījumu ir nodarījumi, ko fiksē satiksmes novērošanas kameras.	4. Helsinkos aptuveni 12 % noziedzīgu nodarījumu izmeklē, piemērojot šo procesu. 52 % šo noziedzīgo nodarījumu ir nodarījumi, kurus fiksē satiksmes novērošanas kameras.
5. 87 % šo lietu izmeklēšanu veic kārtības policijas dienesti.	5. 99 % šo lietu izmeklēšanu veic kārtības policijas dienesti.

6. Šo procesu biežāk izmanto veikalu zādzību un smagāku noziedzīgu nodarījumu ceļu satiksmē gadījumos:

- zādzības no veikaliem 36 %,
- satiksmes apdraudējums 25 %,
- satiksmes noteikumu pārkāpumi 13 %.

6. Šis process tiek biežāk izmantots mazāk smagiem satiksmes noteikumu pārkāpumiem un pārkāpumiem saistībā ar alkohola lietošanu:

- satiksmes noteikumu pārkāpumi 87 %,
- ar alkohola lietošanu saistītie pārkāpumi 7 %,
- sabiedriskās kārtības traucēšana 1,5 %.

(Statistika par 2013. gadu)

Rakstveida process

Lietu var iztiesāt bez izskatīšanas tiesas sēdē (rakstveida procesā), ja:

- maksimālais likumā paredzētais sods ir divu gadu cietumsods;
- maksimālais piespriestais cietumsods ir deviņi mēneši;
- apsūdzētais atzīst noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un ir devis piekrišanu rakstveida procesam;
- apsūdzētais ir vismaz 18 gadus vecs;
- cietušais dod piekrišanu rakstveida procesam;
- nav nepieciešams lietu izskatīt tiesas sēdē.²⁰

Izmantojot rakstveida procesu, visvairāk resursu taupīšanas ziņā iegūst nevis policija vai prokuratūra, bet gan tiesa. Policijai rakstveida process aizņem vēl vairāk laika, jo, salīdzinot ar kriminālizmeklēšanas procesu vispārējā kārtībā, rakstveida procesā policijai jāveic noteiktas papildu darbības. Policijai ir jāizskaidro būtiskākie rakstveida procesa aspekti aizdomās turētajam, jāiegūst atzīšanās, ka šī persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, jāsaņem piekrišana rakstveida tiesvedības procesam un jāpaziņo pusēm par rakstveida procesa piemērošanu. Rakstveida procesā policijai ir jāveic pilns izmeklēšanas darbs. Prokuroram ir pienākums sagatavot visu atbilstošo dokumentāciju, bet viņam nav jātiekas ar apsūdzēto. Tiesai nav jāorganizē tiesas sēde un nav jāveic pušu nopratināšana. Tiesnesis pieņem lēmumu lietā savā kabinetā, pamatojoties uz krimināllietā savāktajiem materiāliem.

Lai varētu lietu izskatīt rakstveida procesā, aizdomās turētai personai ir jābūt ar pastāvīgu dzīvesvietu un visām pusēm jāpārvalda somu valoda. Pirms tiesa pieņem lēmumu, krimināllietā esošo dokumentu kopijas nosūta aizdomās turētai personai, kā arī vēlreiz tiek pārbaudīts, vai visas puses joprojām piekrīt rakstveida procesam. Problēmas sagādā situācija, ka puses bieži neatbild uz otro lūgumu apstiprināt piekrišanu rakstveida procesam, un šādos gadījumos rakstveida procesu piemērot nevar. Pusē no krimināllietām lietas izskatīšana rakstveida procesā tiek pārtraukta un lieta tiek iesniegta izskatīšanai tiesas sēdē, jo puses nav atbildējušas uz lūgumu apstiprināt piekrišanu rakstveida procesa piemērošanai.

²⁰ Kriminālprocesa likuma 5.a sadaļas 1.–9. pants

Rakstveida procesu visbiežāk piemēro šādās lietās:

- braukšana reibumā;
- braukšana bez tiesībām;
- braukšana stiprā reibumā;
- zādzības;
- sīkas zādzības.

Prokurora pavēste neatliekamības kārtībā

Prokurors ceļ apsūdzību, nosūtot rakstveida pieprasījumu par izsaukšanu ar pavēsti rajona tiesas reģistram. Tiesa, ja uzskata to par nepieciešamu, var lemt, ka prokurors var celt apsūdzību, pats nosūtot pavēsti apsūdzētajam.²¹

Mērķis, nosūtot prokurora pavēsti neatliekamības kārtībā, ir novērst lietas izskatīšanas noilgumu un notiesāt apsūdzēto, neņemot vērā apsūdzētā prombūtni. Prokurors ir pieejams policijas iecirknī darba dienās dienas laikā. Praksē šī procedūra tiek piemērota kabatzagļiem un personām, kas izdarījušas zādzības veikalos, kā arī ārzemniekiem bez pastāvīgas dzīvesvietas Somijā. Aizdomās turamai personai ir jāatzīst sava vaina.

Iztiesāšana neatliekamības kārtībā

Šī kriminālprocesa kārtība nav noteikta tiesību aktos. Tas ir jautājums par neatliekamu lietas izskatīšanu, kas notiek, praktiski sadarbojoties policijai, prokuroram un tiesai. Vispārējās kārtības kriminālprocess notiek paātrinātā veidā, piemēram, dažu dienu laikā, lai gan parasti tam ir nepieciešams mēnesis un vairāk, gadījumā, ja aizdomās turētā persona atrodas apcietinājumā, līdz vienam gadam vai gadījumā, ja aizdomās turētā persona neatrodas apcietinājumā.

Praksē šāda kriminālprocesa kārtība tiek piemērota kabatzagļiem un personām, kas izdarījušas zādzības veikalos, kuras ir no ārvalstīm un kurām nav pastāvīgas dzīvesvietas Somijā. Šādām personām piemēro naudas sodu un pēc tam izraida no Somijas. Lai veiktu šāda veida iztiesāšanu neatliekamības kārtībā, aizdomās turētajam nav jāatzīst sava vaina, taču krimināllietā ir jābūt skaidriem pierādījumiem.

²¹ Kriminālprocesa likuma 5. sadaļas 1. panta „Apsūdzības izvirzīšana” 1. daļa

Prakses apskats

Par zādzībām Somijā parasti piespriež naudas sodu. Ja izdarīta zādzība no veikala, visbiežāk piespriež astoņu dienu ienākumu apmēra naudas sodus. Ja šo sodu ir piespriedusi tiesa un to aizvieto ar ieslodzījumu, tad tas ir līdzvērtīgs četrām cietumā pavadītām dienām.

Sadarbībā ar Tirgotāju asociāciju ir izstrādātas veidlapas, ko aizpilda zādzības no veikala gadījumā un kurā ietverta visa krimināllietā nepieciešamā informācija. Ja ir izdarīta zādzība no veikala, nav nepieciešams nodrošināt papildu lieciniekus, jo apsardzes darbinieks vai veikala drošības speciālists, kurš ir pamanījis zādzību, jau ir ticams liecinieks. Tādēļ zādzībās no veikala nav nepieciešams arī videonovērošanas kameras ieraksts, jo apsardzes darbinieks jau ir uzticams liecinieks. Ja apsardzes darbinieks ir redzējis zādzības videoierakstu, to norāda iesnieguma veidlapā. Ja aizdomās turētais tiesvedības laikā maina savu liecību un noliedz zādzības izdarīšanu, apsardzes darbinieka liecība tomēr tiek uzskatīta par ticamu pat tad, ja nav zādzības videoieraksta. Tiesa to neuzskata par nenovēršamu pretrunu starp liecībām, jo šajā situācijā nav pretrunas starp aizdomās turētā un cietušā liecību, bet gan starp apsardzes darbinieka (liecinieka) un aizdomās turētā liecību, tādēļ tiesa pieņem par patiesu apsardzes darbinieka liecību. Gadījumos par noziedzīgiem nodarījumiem ceļu satiksmē policists, kurš pamanījis noziedzīgo nodarījumu, arī ir ticams liecinieks, un, lai šādā lietā pieņemtu lēmumu, nav nepieciešams nodrošināt papildu lieciniekus. Šajā vienkāršotajā kriminālprocesā var arī aprakstīt lietiskos pierādījumus. Ja nozagtās preces nav bojātas, tās tiek nekavējoties atdotas atpakaļ veikala pārstāvim. Ja nozagtās preces ir bojātas, tās nefotografē, neapraksta un neizņem, vienkārši protokolā norāda, ka īpašums ir bojāts, un cietušais lemj par civiltiesiskas prasības celšanu. Parasti zādzībās no veikala noziedzīga nodarījuma izdarītājs netiek aizturēts, ja viņš ir vietējais iedzīvotājs, turpretim, ja persona ir izdarījusi zādzību no veikala, piemēram, trešo reizi, vai ir aizdomas, ka noziedzīga nodarījuma izdarītājs varētu mēģināt bēgt, viņu var aizturēt.

Ja noziedzīga nodarījuma izdarītājs nemaksā vispārējā kriminālprocesa kārtībā piespriesto naudas sodu, tiesa var naudas sodu aizstāt ar dažām dienām cietumsoda, turpretim naudas sods, ko piemērojusi policija, pagaidām nevar tikt aizvietots ar cietumsodu. Šī situācija rada problēmas, jo likumpārkāpēji, kas bieži pārkāpj likumu, policijas uzlikto naudas sodu nemaksā un turpina izdarīt noziegumus, un ne visi cietušie vēlas par nelielu likumpārkāpumu sūdzēt personu tiesā. Tomēr, ja persona regulāri apzog veikalus un nemaksā naudas sodu, turpmākos gadījumus izskata kriminālprocesa vispārējā kārtībā un lietu iesniedz tiesā.

Ja likumpārkāpējs pārsūdz lēmumu par naudas sodu, kas piemērots naudas soda saīsinātajā piemērošanas procesā un fiksēta naudas soda piemērošanas procesā, policijai ir jāveic pilna izmeklēšana, jāsatavo visi dokumenti, kas attiecas uz lietu, un lieta jāiesniedz tiesā, turpretim prokuroram nav jāveic aizdomās turētā papildu nopratināšana.

Izmeklēšana zādzības no veikala gadījumā

Ja zādzība, to vērtējot kopumā un ņemot vērā īpašuma vērtību vai citus apstākļus, kas saistīti ar noziedzīgo nodarījumu, tiek novērtēta kā sīka, likumpārkāpējam par sīku zādzību piespriež naudas sodu.

Zādzības mēģinājums ir sodāms.²²

1. Policijas patruļas ierašanās nozieguma vietā:
  - 1.1. parasti izsauc veikala drošības speciālists/apsardze vai veikala personāls;
  - 1.2. policijas patruļa saņem aizpildītu iesnieguma veidlapu par noziegumu;
  - 1.3. liecinieka mutvārdu liecība un nepieciešamā informācija (parasti viens liecinieks). Ja zādzības liecinieku nav, tiek paņemti videonovērošanas kameru ieraksti.
2. Aizdomās turētā pārbaude un saruna ar viņu:
  - 2.1. pārmeklēšana (ieroči, narkotikas, alkohols, aizliegtie priekšmeti u. c.);
  - 2.2. tiek noskaidrots, vai aizdomās turētais sadarbojas un kāda ir viņa liecība par incidentu.
3. Nozagto priekšmetu apskate:
  - 3.1. ja nozagtie priekšmeti nav bojāti, tos nekavējoties atdod atpakaļ cietušajam;
  - 3.2. ja nozagtie priekšmeti ir bojāti incidenta laikā, nosaka to vērtību (saskaņā ar cenas zīmi), un ir nepieciešams, lai cietušais vai tā pārstāvis celtu prasību.
4. Aizdomās turēto pavada līdz policijas automašīnai:
  - 4.1. pārbauda aizdomās turētās personas datus, iespējamus viņam izsniegtos aresta orderus un citu informāciju no policijas informācijas sistēmas;
  - 4.2. ja lietas apstākļi ir skaidri un aizdomās turētais nenoliedz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, naudas sodu piemēro uz vietas un aizdomās turēto personu pēc tam atlaiž.
5. Policijas patruļa sastāda protokolu par noziedzīgu nodarījumu un ievada informāciju par naudas soda piemērošanu policijas informācijas sistēmā:
  - 5.1. informāciju par naudas sodu pa telefonu paziņo prokuroram;
  - 5.2. aizdomās turētajam ir tiesības rakstveidā vai mutvārdos pārsūdzēt lēmumu prokuroram septiņu dienu laikā (tādēļ zādzības videoieraksti arī tiek uzglabāti veikalā septiņas dienas gadījumam, ja tie varētu būt nepieciešami);
  - 5.3. aizdomās turētajam jāsamaksā naudas sods 30 dienu laikā.
6. Prokurors pārbauda naudas soda piemērošanu pēc septiņām dienām:
  - 6.1. ja nenotiek pārsūdzēšana, lieta ir izmeklēta un lēmums par sodu juridiski ir spēkā;
  - 6.2. ja aizdomās turētais pārsūdz lēmumu prokuroram un prokurors pieņem lēmumu turpināt izmeklēšanu, lieta nonāk tiesā.

²² Kriminālkodeksa 28. sadaļas 3. pants „Sīka zādzība”

Krimināllietas saturs zādzības no veikala gadījumā vienkāršotajā kriminālizmeklēšanā:

1. Īss galīgais lēmums par naudas soda piemērošanu.
2. Policijas darbinieka sagatavots ziņojums par noziedzīgu nodarījumu.
3. Veikala darbinieku aizpildīts iesniegums par noziegumu.
4. Paziņojums par piemērojamo sodu:
  - iesniedzēja dati, uzvārds, tālruņa numurs;
  - liecinieka dati, uzvārds, tālruņa numurs;
  - informācija par aizdomās turēto, personas dati;
  - noziedzīga nodarījuma apraksts 3–4 teikumos;
  - uzliktā naudas soda apmērs;
  - aizdomās turētā aptaujas kopsavilkums dažos vārdos – vai viņš atzīst noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai ne;
  - informācija par lēmuma pārsūdzēšanu;
  - informācija par naudas soda samaksu.

Parastas zādzības gadījumā jāveic šādi papildpasākumi:

- aizdomās turētā nopratināšana;
- cietušā prasība;
- veikala pārstāvja aptauja, kas veikta pa telefonu;
- zādzības videoieraksta pievienošana, ja aizdomās turētais neatzīst noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- liecinieku nopratināšana, ja tas ir nepieciešams;
- papildu protokols, lai fiksētu fotografēšanu un bojātu nozagto preču iznīcināšanu pirms tiesas;
- lietu iesniedz prokuroram, kuram pirms iztiesāšanas ne ar vienu no pusēm nav jātiekas, prokurors iepazīstas ar lietas materiāliem, sagatavo dokumentāciju tiesai, nosūta attiecīgās dokumentu kopijas aizdomās turētajam, nosūta pavēstes ierasties tiesā kriminālprocesā iesaistītajām pusēm un tiekas ar pusēm tikai tiesā.

Citas iespējas vienkāršot kriminālprocesu

Somijā nepastāv īpašs rakstveida lēmums par personas statusu, kur noteikts, vai persona ir cietušais vai aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais. Kad personas statuss ir mainīts, izmaiņas fiksē policijas ziņojumā, personu par to informē un personai pirms nopratināšanas izskaidro attiecīgās tiesības.

Personai, kuru tur aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, policija ir tiesīga ņemt pirkstu nospiedumus, plaukstu nospiedumus un pēdu nospiedumus, rokraksta paraugus, balss un odoroloģiskos paraugus, kā arī fotografēt un ievākt informāciju par identificējošām pazīmēm, lai varētu atklāt noziegumu un arī reģistrēt likumpārkāpēju, pat tad, ja tas nav nepieciešams paraugu salīdzināšanai, bet tikai iespējamai izmantošanai nākotnē.

Personai, kura tiek nopratināta, ir jābūt klāt nopratināšanā.

Ja izmeklētājs uzskata, ka tas nerada nekādas neērtības un nevar mazināt izmeklēšanas ticamību, puse var iesniegt savu liecību ar advokāta starpniecību vai pa telefonu, vai izmantojot citus saziņas līdzekļus. Saskaņā ar iepriekšminētajiem priekšnoteikumiem arī liecinieku var aptaujāt pa telefonu vai izmantojot citus saziņas līdzekļus. Aizdomās turēto var nopratināt ar advokāta starpniecību tikai tad, ja attiecīgais nodarījums nav sodāms ar citu vai lielāku sodu kā naudas sods vai brīvības atņemšana uz sešiem mēnešiem.²³

Šis noteikums ir attiecināms uz visām iesaistītajām personām vienkāršotajā kriminālizmeklēšanā, un tas tiešām vienkāršo un paātrina izmeklēšanu. Kopā ar citiem saziņas līdzekļiem nopratināšanas veikšanai praksē izmanto arī e-pastu. Lai noteiktu personas identitāti, personai uzdod konkrētus jautājumus. Šie jautājumi var būt par personas mātes pirmslaulību uzvārdu, brāļiem un māsām, autovadītāja apliecības vai pases datiem, personas sodāmību u. c. Šo iespēju uzdot jautājumus personai neklātienē parasti izmanto, lai aptaujātu personu, kura nevar ierasties policijas iecirknī tādēļ, ka atrodas atvaļinājumā, tālu no iecirkņa, veselības stāvokļa un citu iemeslu dēļ, arī lai nopratinātu autovadītājus, kas braukuši reibumā, ja viņi atzīst savu vainu, un arī aptaujātu personas, lai noskaidrotu nozieguma izdarītāju, ja tas nav krimināllietā zināms. Policijas darbinieks pēc šāda veida aptaujas raksta ziņojumu un ziņojumā īpaši norāda, ka nopratināšana veikta pa telefonu.

Ja persona ir tādā alkohola vai citu vielu intoksikācijas stadijā, ka nav skaidrs, vai tā saprot nopratināšanas nozīmi, viņu var nopratināt tikai tad, ja nopratināšanu nav iespējams atlikt, neapdraudot noziedzīga nodarījuma izmeklēšanu. Nopratinātajai personai nodrošina iespēju vēlāk pārbaudīt savu liecību.²⁴

Ja persona nopratināšanas laikā savu vainu atzīst, bet skaidrā prātā vairs savu vainu neatzīst, personai ir tiesības sniegt jaunu liecību un mainīt pirmo liecību. Tomēr liecība, kas sniegta reibuma stāvoklī, arī tiek pievienota krimināllietas materiāliem un iesniegta tiesā.

Lai nodrošinātu tulkošanas pakalpojumus tādas aizdomās turētās personas nopratināšanas

²³ Kriminālizmeklēšanas likuma 7. sadaļas 1. panta „Personas klātbūtne aptaujāšanā” 1. un 2. daļa

²⁴ Kriminālizmeklēšanas likuma 7. sadaļas 3. pants „Personas, kura ir intoksikācijas stāvoklī, aptaujāšana”

laikā, kas nerunā somu valodā, ja nopratināšana jāveic, piemēram, uz ceļa nakts laikā lietā par braukšanu dzērumā, policija var izmantot tulka pakalpojumus arī pa mobilo tālruni.

Ja ir pārāk daudz personu, kas ir cietušas no viena likumpārkāpēja noziedzīgajiem nodarījumiem (piemēram, finanšu noziegumi), policija var noteikt termiņu, kura laikā cietušajiem ir jāiesniedz iesniegumi. Parasti to dara, paziņojot plašsaziņas līdzekļos un nosakot iesniegumu iesniegšanas termiņu (piemēram, divas nedēļas). Iesniegumus, kas iesniegti pēc termiņa, krimināllietas materiāliem nepievieno, un tiesā iesniedz tikai tos iesniegumus, kas iesniegti laikā.

Policijai ir tiesības izraidīt personas, ja, pamatojoties uz personu izteiktajiem draudiem vai vispārējo uzvedību, var secināt, ka tās varētu izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kas apdraud dzīvību, veselību, brīvību, dzīvojamās telpas, īpašumu, vai ja, pamatojoties uz to izteiktajiem draudiem, vispārējo un iepriekš novēroto uzvedību līdzīgās situācijās, tās var jūtami traucēt sabiedrisko kārtību vai izraisīt draudus sabiedriskajai kārtībai un drošībai.

Ja ir skaidrs, ka personas izraidīšana ir nepietiekams pasākums un sabiedriskās kārtības traucēšanu vai draudus citādi nevar novērst, personu var aizturēt un paturēt apcietinājumā tik ilgi, cik ilgi pastāv iespēja, ka šī persona varētu izdarīt minēto nodarījumu, traucēt sabiedrisko kārtību vai izraisīt draudus, tomēr šis termiņš nedrīkst pārsniegt 24 stundas no aizturēšanas brīža.²⁵

Šādu aizturēšanu var veikt, pamatojoties uz policijas darbinieka ziņojumu. Parasti šādu piespiedu līdzekli piemēro pret pūli pamanītiem kabatzagļiem, zagļiem, kuri izpēta automašīnu salonus stāvvietās u. c.

Attiecībā uz aizdomās turēto personu raksturojošu informāciju, kas jāsavāc krimināllietā, ir nepieciešams pievienot tikai personas sodāmības izdruku par iepriekšējiem spriedumiem no datubāzes, nepilngadīgajiem nepieciešama arī raksturojoša informācija no sociālajām iestādēm.

²⁵ Policijas likuma 2. sadaļas 20. pants „Likumpārkāpuma izdarīšanas vai kārtības traucēšanas novēršana”

VĀCIJA

Noziedzīgi nodarījumi un izmeklēšanas kompetence

Noziedzīgi nodarījumi

(1) *Noziegumi ir pretlikumīgas darbības, par kurām minimālais sods ir viena gada ieslodzījums.*

(2) *Pārkāpumi ir pretlikumīgas darbības, kas tiek sodītas ar saīsinātu minimālo ieslodzījuma laiku vai ar naudas sodu.¹*

Noteikumu pārkāpumiem/likumpārkāpumiem tiek piemērots atsevišķs procesa kodekss – Noteikumu pārkāpumu likums, kas tikai daļēji attiecas uz Kriminālprocesa kodeksu.

Noteikumu pārkāpums ir pretlikumīga un sodāma rīcība, kura ietver tādus statūtos izklāstītus faktiskos elementus, pamatojoties uz kuriem šāda rīcība var tikt sodīta ar administratīvo sodu.²

Atbildība par noteikumu pārkāpumiem var būt paredzēta arī citos likumos, piemēram, atbildība par pārkāpumiem ceļu satiksmē ir noteikta Ceļu satiksmes likumā.

Tāpat ir atsevišķs sodu un procesa kodekss, kas paredzēts jauniešiem un jauniem likumpārkāpējiem, – Nepilngadīgo tiesu likums.

(1) *Valsts prokuratūrai ir tiesības iesniegt publisku apsūdzību.*

(2) *Ja likumā nav noteikts citādi, valsts prokuratūrai ir jārikojas saistībā ar visiem sodāmajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ja ir pietiekamas faktiskās norādes.³*

Izmeklēšanas kompetence

Tiklīdz prokuratūra no apsūdzības akta vai citiem avotiem ir saņēmusi ziņas par iespējamu noziedzīgu nodarījumu, tā veic faktu izpēti, lai izlemtu, vai ir nepieciešams iesniegt publisku apsūdzību.⁴

(1) *Policijas amatpersonas un ierēdņi izmeklē noziedzīgus nodarījumus un veic visus neatliekamās pasākumus, lai novērstu faktu slēpšanu.*

(2) *Policijas amatpersonas un ierēdņi bez kavēšanās iesniedz savu dokumentāciju prokuratūrai. Ja nekavējoties ir vajadzīga tiesas izmeklēšana, ir jābūt iespējai nekavējoties nodot dokumentāciju vietējai tiesai.⁵*

1 Vācijas kriminālkodeksa 12. panta „Kriminālnoziegumi un pārkāpumi” 1.–2. daļa

2 Noteikumu pārkāpumu likuma 1. panta „Definīcija” 1. daļa

3 Kriminālprocesa kodeksa 152. panta „Apsūdzības institūcija, obligātās apsūdzības princips” 1.–2. daļa

4 Kriminālprocesa kodeksa 160. panta „Izmeklēšanas process” 1. daļa

5 Kriminālprocesa kodeksa 163. panta „Policijas pienākumi” 1.–2. daļa

Izmeklējot pārkāpumu, policija teorētiski ir prokuratūras pakļautībā un pārziņā. Tomēr praktiski mazāk smagu pārkāpumu gadījumā policija vada lielāko daļu izmeklēšanu neatkarīgi no prokurora un tikai izmeklēšanas beigās iesniedz prokuroram pabeigtu lietu.

Šādi pieejai ir divi galvenie izņēmumi:

- policija ierosina izmeklēšanu, ja ir pastrādāti dažādu veidu smagi pārkāpumi, īpaši, ja noziegumi un sarežģīti ekonomiskie noziegumi. Dažkārt šajos gadījumos prokuratūra saņem vienīgi uzraudzības uzdevumu. Citos gadījumos, piemēram, ja notikusi slepkavība, prokuratūra aktīvi iesaistās izmeklēšanā un var pat apmeklēt nozieguma vietu;
- visos gadījumos, kad policija vēlas izmantot piespiedu līdzekļus, kam nepieciešams tiesas orderis, vai pieprasa aizdomās turētā pirmstiesas aizturēšanu, policijai ir jākonsultējas ar prokuratūru, kas ir atbildīga par tiesas vai aizturēšanas ordera piešķiršanu.

Pēc tam, kad policija ir veikusi izmeklēšanu, lietas materiāli tiek nosūtīti prokuratūrai. Ja izmeklēšanas laikā ir nepieciešams tiesneša lēmums, tad jurisdikcija ir izmeklēšanas tiesnesim. Tiesneša pilnvaras nav atkarīgas no nozieguma rakstura. Izmeklēšanas tiesnesis lemj par aresta orderi, telpu pārmeklēšanu, medicīnisko ekspertīzi un telefonsarunu noklausīšanos.

Prokurors ir atbildīgs par pietiekamu pierādījumu atrašanu apsūdzētā labā un pret viņu. Pēc lietas saņemšanas prokurors var norīkot policiju veikt papildu izmeklēšanu, norādot, kāda izmeklēšana ir jāveic. Ļoti svarīgos gadījumos prokurors pats pratina lieciniekus vai vada telpu pārmeklēšanu. Pēc šādas izmeklēšanas prokurors izlemj:

- izbeigt lietu, ja pret konkrēto personu ir nepietiekami pierādījumi (1/3 no visiem gadījumiem). Krimināllietas, kurās mazāk smagus noziedzīgus nodarījumus izdarījusī persona nav zināma, policija nosūta prokuratūrai, kura lietu izbeidz, taču lietu var atjaunot, ja tiek noskaidrots nodarījuma izdarītājs;
- pārtraukt tiesvedību mazāk smagu pārkāpumu gadījumā to mazsvarīguma dēļ (1/3 daļa no visām lietām). Lai to izdarītu, prokuroram ir nepieciešami noteikti apstākļi un dažkārt arī jurisdikcijas tiesas piekrišana;
- izsniegt par pārkāpumu vai par noziegumu apsūdzētajai personai apsūdzības rakstu.

Procesa izbeigšana, apsūdzības atsaukšana

Izmeklēšanas procesa izbeigšana

(1) Ja izmeklēšana sniedz pietiekamus iemeslus, lai izvirzītu publisku apsūdzību, to izdara prokurors, atbilstošajā tiesā iesniedzot apsūdzības rakstu.

(2) Visos pārējos gadījumos prokurors izbeidz procesu. Prokurors to paziņo apsūdzētajam, ja viņš par tādu tika uzskatīts vai viņam tika izsniegts aresta orderis. Šādi jārikojas arī tajos gadījumos, kad apsūdzētais pieprasa šādu paziņojumu vai kad par paziņojumu ir īpaša interese.⁶

Ja izmeklēšanas beigās prokuratūra lemj par procesa izbeigšanu, prokuratūrai par to ir jāinformē pieteikuma iesniedzējs, norādot iemeslus. Ja pieteikuma iesniedzējs ir arī cietusī persona, viņš ir pilnvarots iesniegt sūdzību pret šādu paziņojumu prokuratūras augstākai amatpersonai divu nedēļu laikā pēc paziņojuma saņemšanas.

Apsūdzības neuzturēšana sīku pārkāpumu gadījumā

Ja process ir par pārkāpumu, prokurors, saņemot piekrišanu no tiesas, kura ir atbildīga par tiesvedības uzsākšanu, drīkst atsaukt apsūdzību, ja apsūdzētā vaina tiek uzskatīta par nenozīmīgu un ja sabiedrība nav ieinteresēta šīs lietas izskatīšanā. Tiesas piekrišana netiek prasīta, ja par noziedzīgu nodarījumu nepienākas palielināts minimālais sods un ja pārkāpuma izraisītās sekas ir minimālas.⁷

Provizoriska tiesas procesa pārtraukšana; provizoriska tiesvedības izbeigšana

Ja lieta ir par pārkāpumu, prokurors ar apsūdzētās personas un par tiesvedības uzsākšanu atbildīgās tiesas piekrišanu drīkst atteikties no publiskas apsūdzības izvirzīšanas un vienlaikus piemērot apsūdzētajam tādus nosacījumus un norādījumus, kas novērš sabiedrības interesi kriminālprocesā un kuru piemērošanai šķēršļus nerada vainas pakāpe.⁸

Piemēram, var tikt piemēroti šādi nosacījumi un norādījumi:

- samaksāt noteiktu naudas summu kādai bezpeļņas institūcijai vai Valsts kasei;
- piedāvāt cita veida pakalpojumus, kuriem ir bezpeļņas raksturs;
- piedalīties sociālo prasmju mācību kursā;
- piedalīties transportlīdzekļu vadīšanas kursā.

Prokuratūra nosaka termiņu, kura laikā apsūdzētajam jāizpilda izvirzītie nosacījumi un

⁶ Kriminālprocesa kodeksa 170. panta „Izmeklēšanas procesa pārtraukšana” 1.–2. daļa

⁷ Kriminālprocesa kodeksa 153. panta „Lietas neierosināšana nenozīmīgu pārkāpumu gadījumā” 1. daļa

⁸ Kriminālprocesa kodeksa 153.a panta „Provizoriskā tiesas procesa pārtraukšana; provizoriska tiesvedības izbeigšana” 1. daļa

norādījumi. Ja apsūdzētais izpilda visus nosacījumus un norādījumus, par nodarījumu vairs nevar sodīt kā par kriminālpārkāpumu. Ja apsūdzētais neizpilda nosacījumus un norādījumus, par daļēji izpildītajiem nosacījumiem kompensācija nepienākas.

Nenozīmīgi papildsodi

Prokuratūra drīkst atteikties no apsūdzības uzturēšanas par pārkāpumu:

- 1) ja soda mērs vai cits labošanas un prevencijas līdzeklis, kas var tikt piemērots tiesvedības rezultātā, nav īpaši nozīmīgs papildus tam soda mēram vai labošanas un prevencijas līdzeklim, kas ar saistošu spēku apsūdzētajam ticis vai var tikt piemērots par kādu citu pārkāpumu;*
- 2) ja spriedums par veikto pārkāpumu nav sagaidāms saprātīgā termiņā vai ja soda mērs vai labošanas un prevencijas līdzeklis, kas ar saistošu spēku ir vai var tikt apsūdzētajam piemērots par kādu citu pārkāpumu, šķiet pietiekams, lai ietekmētu pārkāpēju un aizstāvētu tiesisko kārtību.⁹*

⁹ Kriminālprocesa kodeksa 154. panta „Nenozīmīgi papildsodi” 1. daļa

Vienkāršotie procesi

Soda rīkojums

(1) Tādā procesā, kas notiek krimināltiesā, un tādās tiesas jurisdikcijā, kurā piedalās tiesas piesēdētāji, kriminālpārkāpumu gadījumā pārkāpuma tiesiskās sekas, pamatojoties uz prokurora pieteikumu, var tikt noteiktas ar rakstveida soda rīkojumu bez galvenās tiesas sēdes. Prokurors izsniedz šādu pieteikumu, ja, ievērojot izmeklēšanas rezultātus, neuzskata tiesas sēdi par nepieciešamu. Pieteikums attiecas uz konkrētām tiesiskām sekām. Pieteikums veido publiskas apsūdzības izvirzīšanu.

(2) Soda rīkojumam var būt tikai šādas pārkāpumu tiesiskās sekas gan atsevišķi, gan kopā:

- 1) naudas sods, brīdinājums ar nosacītu sodu, transportlīdzekļu vadīšanas aizliegums, atsavināšana, konfiskācija, iznīcināšana, kaut kā padarīšana par nelietojamu, lēmuma paziņojums, administratīvā soda piemērošana juridiskai personai vai biedrībai;
- 2) transportlīdzekļu vadīšanas atļaujas atņemšana, ja aizliegums nepārsniedz divus gadus;
  - 2.a) aizliegums turēt jebkāda vai noteikta veida dzīvniekus, rūpēties par tiem, tirgoties ar tiem un profesionāli saskarties ar tiem uz laiku no viena līdz trim gadiem;
- 3) atteikšanās no soda.

Ja tiesājamam ir aizstāvības advokāts, viņam var tikt piespriests cietumsods uz laiku, kas nepārsniedz vienu gadu, ar nosacījumu, ka cietumsoda izciešana ir nosacīti atlikta.¹⁰

Tiesnesis izpilda prokurora sniegto ierosinājumu, ja viņam nav nekādu iebildumu izdot soda rīkojumu. Tiesnesis nosaka galvenās tiesas sēdes datumu, ja viņš uzskata, ka lietu nevar izspriest bez galvenās tiesas sēdes un ja viņš vēlas atkāpties no tiesiskā vērtējuma, kas izteikts soda rīkojuma ierosinājumā, vai ja viņš vēlas noteikt tiesiskās sekas, kas atšķiras no tām, kas ierosinātas un ko prokurors pieprasa savā pieteikumā. Līdz ar tiesas pavēsti apsūdzētajam tiek izsniegta soda rīkojuma izsniegšanas ierosinājuma kopija, tajā neiekļaujot pieprasītās tiesiskās sekas.

Soda rīkojumā jāietver:

- apsūdzētā un citu iesaistīto personu identifikācijas dati;
- aizstāvības advokāta vārds;
- noziedzīgā nodarījuma, par kuru persona ir apsūdzēta, komisijas laiks un vieta, kriminālpārkāpumu veidojošo elementu apzīmējumi;
- piemērojamie noteikumi, norādīti pēc iedaļām, apakšiedaļām, numuriem, daļām un likuma nosaukuma;
- pierādījumi;
- piemērotās tiesiskās sekas;
- informācija par iespēju sniegt iebildumus, par saistītiem laika ierobežojumiem un par iebildumu formu.

¹⁰ Kriminālprocesa kodeksa 407. panta „Pieļaujamība” 1.–2. daļa

Divu nedēļu laikā pēc soda rīkojuma izsniegšanas apsūdzētais var iesniegt iebildumus par soda rīkojumu tai tiesai, kas šo rīkojumu izdeva. Tiesas procesā soda rīkojuma saturs nekādā veidā neierobežo tiesu, līdz ar to apsūdzētais, atsakoties pieņemt soda rīkojumu, riskē saņemt smagāku sodu.

Paātrinātais process

Tādā tiesvedībā, kas notiek krimināltiesā un tiesā ar tiesas piesēdētājiem, prokurors iesniedz rakstveida vai mutvārdu pieteikumu par sprieduma pieņemšanu paātrinātā procesā, ja, izvērtējot faktisko situāciju un pierādījumu skaidrību, lieta pēc būtības atbilst tūlītējai izskatīšanai.¹¹

Ja prokurors iesniedz pieteikumu, tiesas sēde notiek nekavējoties vai arī tuvākajā laikā bez lēmuma par pamattiesvedības uzsākšanu. Lietas izskatīšanai ir jā sākas tuvāko sešu nedēļu laikā pēc pieteikuma saņemšanas tiesā.¹²

Krimināltiesā vai arī tiesā ar piesēdētājiem apmierina prasību, ja lieta ir piemērota izskatīšanai, izmantojot šo procedūru. Šādā tiesvedībā netiek piemērots ne cietumsods, kas pārsniedz vienu gadu, ne labošanas vai prevencijas līdzeklis. Ir pieļaujama transportlīdzekļu vadīšanas atļaujas atņemšana.¹³

Paātrinātais process var nodrošināt efektīvāku soda piemērošanu, samazinot laiku starp noziegumu un sodu.

Paātrinātais process ir atļauts tādos gadījumos, ja izmeklēšana ir pabeigta neilgi pēc nozieguma izdarīšanas (maksimums sešas nedēļas), ja faktiskā situācija ir vienkārša un nav nepieciešama plaša pierādījumu vākšana, piemēram, ja apsūdzētais atzīst savu vainu vai ja ir nepieciešams tikai viens liecinieks vai eksperts. Pamatojoties uz iepriekšminēto, prokurors nosūta lietu vietējai tiesai. Šajā situācijā apsūdzības raksts nav nepieciešams.

Tiesas sēde notiek nekavējoties vai arī tuvākajā laikā pēc lietas saņemšanas. Lietas izskatīšanai ir jā sākas tuvāko sešu nedēļu laikā pēc pieteikuma saņemšanas tiesā.

Aizdomās turētais tiek izsaukts tikai tad, ja viņš iepriekš nav ticis izsaukts uz tiesu (aresta gadījumā).

Aizdomās turētais pavēstē tiek informēts par apsūdzībām, kas pret viņu ir izvirzītas. Pavēstē norādītais laika ierobežojums ir 24 stundas, regulārajā tiesvedībā laika periods starp pavēstes saņemšanu un tiesas sēdi ir vismaz trīs nedēļas.

Regulārajā tiesvedībā apsūdzētajam vispirms tiek izsniegts apsūdzības raksts, saīsinātajā procesā tas nav nepieciešams.

Ja apsūdzības raksts netiek izsniegts, apsūdzība tiek mutvārdos paziņota tiesas sēdes sākumā un tās svarīgākais saturs tiek iekļauts sēdes protokolā.

¹¹ Kriminālprocesa kodeksa 417. panta „Prokurora pieteikums” 1. daļa

¹² Kriminālprocesa kodeksa 418. panta „Galvenā tiesas sēde” 1. daļa

¹³ Kriminālprocesa kodeksa 419. panta „Maksimālais sods, spriedums” 1. daļa

Pierādījumu iegūšanā netiek piemēroti daži no svarīgākajiem principiem. Liecinieka, eksperta vai līdzdalībnieka pratināšana var tikt aizstāta ar iepriekš sniegto liecību nolasīšanu.

Valsts iestāžu vai citu instanču paziņojumi par novērojumiem, izmeklēšanām un atradumiem, ko viņu darbinieki sagatavojuši oficiālā ziņojumā, var tikt nolasīti, ja apsūdzētais, aizstāvības advokāts un prokurors tam piekrīt.

Lai saīsinātu laiku, kas apsūdzētajam jāpavada cietumā, paātrinātais process bieži tiek izmantots, ja aizdomās turētais ir ticis arestēts.

Apcietinājums saistībā ar galveno tiesas sēdi

(1) Prokurors un policijas darbinieki ir tiesīgi īslaicīgi aizturēt personu, kas tiek piekerta nozieguma veikšanas brīdī:

- 1) ja ir iespējams pieņemt tūlītēju lēmumu paātrinātā procesā;*
- 2) ja, ievērojot noteiktus faktus, rodas šaubas, vai aizturētā persona spēs ierasties uz galveno tiesas sēdi.*

(2) Balstoties uz 1. daļā norādītajiem datiem, aresta orderi var izsniegt indivīdam, kas tiek turēts pamatotās aizdomās par pārkāpumu, tikai tad, ja galvenā tiesas sēde ir paredzēta nedēļas laikā pēc aizturēšanas.

(3) Lēmumu par aresta ordera izsniegšanu pieņem par paātrināto procesu atbildīgais tiesnesis.¹⁴

Tā kā tiesas sēdei ir jānotiek nedēļas laikā pēc aizturēšanas, tad nav nekāda pamata arestam gadījumā, ja kāds pierādījums vai liecinieks ir nepieciešams, bet nav sasniedzams šajā īsajā periodā. Izmeklēšanas tiesneša vietā lēmumu par aresta ordera izsniegšanu pieņem par paātrināto procesu atbildīgais tiesnesis, jo viņš ir vienīgā persona, kas zina, vai galvenā tiesas sēde varēs notikt nedēļas laikā.

¹⁴ Kriminālprocesa kodeksa 127.b pants „Apcietinājums saistībā ar galveno tiesas sēdi”

Prakses apskats

Prakses apskats ir veidots, pamatojoties uz Hesenes pavalsts izmeklēšanas darba organizāciju. Citās Vācijas pavalstīs tas var atšķirties.

Kopīgas norādes vienkāršotajā procesā, izmeklējot smagus un mazāk smagus noziedzīgus nodarījumus

Policijas un prokuratūras sadarbību Hesēnē būtiski veicina Hesenes Tieslietu, integrācijas un Eiropas lietu ministrijas un Iekšlietu un sporta ministrijas kopīgās norādes vienkāršotajā procesā, izmeklējot smagus un mazāk smagus noziedzīgus nodarījumus.

Procesa mērķi

Vienkāršotais process racionalizē darbu, jo tiek izmantotas standartizētas veidlapas, kurās parādās tikai būtiskākā informācija un kurās netiek iekļauti regulārajā kriminālvajāšanā izmeklēšanas procesam nepieciešamie paziņojumi.

Process ir modernizēts tā, lai cīņā pret smagiem un mazāk smagiem pārkāpumiem nebūtu jāiesaista prokuratūras darbaspēks.

Kriminālvajāšana tiek paātrināta, bez kavēšanās iesniedzot lietas materiālus galvenajam prokuroram/apgabala prokuroram.

Veidlapas un to izmantojums

Vienkāršotajam procesam tiek izmantotas īpašas, iepriekš sagatavotas veidlapas. Veidlapas, kā arī vienkāršotā procesa izpildes noteikumus un nosacījumus izstrādā Hesenes Valsts kriminālās izmeklēšanas dienests.

Procesa pilnveidošana, pēc kuras tiecas noteiktas instances, tiek nodrošināta, iespējami vairāk reģistrējot nepieciešamās liecības notikuma vietā, pratinot lieciniekus un apsūdzētās personas informāciju iekļaujot atbilstošās, iepriekš sagatavotās veidlapās. Veidlapas var aizpildīt rokrakstā, ja tas ir salasāms.

Ja apsūdzētās personas vai liecinieki skaidri nesaprot savas tiesības procesa laikā vai savu liecību un paskaidrojumu nozīmi, tad pratināšana netiek veikta; tā tiek veikta vēlāk un atbilstošos apstākļos (piemēram, tulka klātbūtnē vai izmantojot rakstveida liecības veidlapas).

Iesniegšana galvenajam prokuroram/apgabala prokuroram

Kriminālapsūdzībā bez jebkādiem izmeklēšanas pavedieniem un meklēšanas rezultātiem – tiklīdz apsūdzība ir iesniegta, lietas dokumenti bez kavēšanās tiek nosūtīti galvenajam prokuroram/apgabala prokuroram.

Kriminālapsūdzībā ar lietu meklēšanas pavedieniem – informācija par lietu meklēšanu tiek pieprasīta un norādīta pēc iespējas ātrāk. Lietas materiāli 14 dienu laikā būtu jāiesniedz galvenajam prokuroram/apgabala prokuroram.

Kriminālapsūdzībā ar izmeklēšanas pavedieniem – ja iespējams, apsūdzētās personas/liecinieki tiek nopratināti nekavējoties. Ja faktiskā situācija ir skaidra un vienkārša, apsūdzētās personas/liecinieki var izmantot iespēju sniegt rakstveida liecību. Lietas materiāli tiek savlaicīgi iesniegti galvenajam prokuroram/apgabala prokuroram.

Ja kriminālpārkāpumi tiek izmeklēti tikai pēc cietušā prasības vai ja tiek izmantotas rakstveida liecības, lieta tiek iesniegta tikai pēc tam, kad kriminālapsūdzība ir reģistrēta vai apsūdzētā persona ir sniegusi liecību. Tomēr tam jānotiek ne vēlāk kā četras nedēļas pēc tiesvedības uzsākšanas.¹⁵

Darbību apraksts, izmeklējot transportlīdzekļa vadīšanu alkohola vai citu apreibinošo vielu ietekmē

Aprakstīta situācija, kad noziedzīgā nodarījuma veicējs ir pilngadīgs un pārzina kriminālprocesā izmantoto valodu.

(1) Ikviens, kurš vada transportlīdzekli ceļu satiksmē (315. un 315.d pants), bet alkoholisko dzērienu vai citu apreibinošo vielu lietošanas rezultātā nav spējīgs vadīt transportlīdzekli droši, var tikt pakļauts ieslodzījumam, kas nepārsniedz vienu gadu, vai naudas sodam, izņemot gadījumus, kad pārkāpums ir sodāms pēc 315.a vai 315.c panta.

(2) Ikviens, kas veic šādu pārkāpumu aiz nolaidības, tiek pakļauts iepriekš 1. daļā norādītajām sekām.¹⁶

1. Transportlīdzekļa apturēšana (pēc tam, kad tas ir redzēts novirzāmies no braucamās joslas). Ja pirms apturēšanas ir veikti novērojumi, šie novērojumi ir jāreģistrē iepriekš sagatavotos dokumentos vai arī ziņojumā pēc tam.
2. Policijas darbinieks paskaidro pārbaudes iemeslus, un autovadītājam ir jāuzrāda nepieciešamie dokumenti (autovadītāja apliecība, pase utt.).
3. Transportlīdzekļa iekšpuses pārbaude, meklējot acīmredzamas norādes (piemēram, alkohola smaržu) vai aizdomīgas lietas (piemēram, alus pudeles, marihuānas cigaretes).
4. Persona tiek pārbaudīta policijas sistēmā (norādes par atkarībām, autovadīšanas aizliegums u. c.).
5. Tiek pārbaudīts, vai uz personas dokumentiem nav redzamas viltojuma pazīmes.
6. Transportlīdzekļa vadītājam tiek paskaidrota apsūdzība un viņa kā aizdomās turētā tiesības.
7. Tiek piedāvāts brīvprātīgs alkohola tests/alkometrs.
8. Atkarībā no iegūtajiem rezultātiem tiek piemērota konkrēta apsūdzība.

¹⁵ Hesenes Tieslietu, integrācijas un Eiropas lietu ministrijas un Iekšlietu un sporta ministrijas kopīgās norādes vienkāršotajā procesā, risinot smagus un mazāk smagus pārkāpumus

¹⁶ Vācijas kriminālkodeksa 316. panta „Transportlīdzekļa vadīšana alkohola vai narkotisko vielu ietekmē” 1.–2. daļa

Vadlinijas

- 8.1. Mazāk par 0,5 ‰ un blakus izpausmes – iespējams aizliegums turpināt transportlīdzekļa vadīšanu un transportlīdzekļa atslēgu konfiskācija.
  - 8.2. Starp 0,5 un 1,09 ‰ – administratīvs pārkāpums.
  - 8.3. Starp 0,5 un 1,09 ‰ un blakus izpausmēm vai vairāk par 1,1 ‰ – kriminālpārkāpums.
9. Aizdomās turētais tiek nogādāts policijas iecirknī.
10. Ir iespējami vairāki tālākās rīcības varianti administratīva pārkāpuma gadījumā.
- 10.1. Brīvprātīga izelpas pārbaude ar derīgu ierīci (četras ierīces visā Frankfurtē), rezultāti tiek uzrādīti izdrukā.
  - 10.2. Ja aizdomās turētais nesadarbojas vai ja tests uzrāda vismaz 1,1 ‰ – nepieciešams asins paraugs (tiesneša atļauja ir obligāta).
  - 10.3. Tiek sagatavots administratīvā pārkāpuma protokols (atkārtota pārkāpuma gadījumā – papildprotokols).
  - 10.4. Aizdomās turētajam tiek atļauts pamest policijas iecirkni.
11. Ir iespējami vairāki tālākās rīcības varianti kriminālpārkāpuma gadījumā.
- 11.1. Tiek ņemts asins paraugs (tiesneša atļauja ir obligāta); ja aizdomās turētais sadarbojas, tiesneša atļauja nav vajadzīga. Dokumentu (ziņojumi, rēķini) sagatavošana ārstam, kurš ņems asins paraugu – sagatavošana, apstiprināšana un asins parauga noņemšana aizņem no vienas līdz trīs stundām.
  - 11.2. Autovadītāja apliecības konfiskācija un konfiskācijas dokumentu aizpildīšana. Lietas materiāli un autovadītāja apliecība tiek nosūtīta prokuroram, pirms visas izmeklēšanas darbības ir pabeigtas, lai prokurors var saņemt tiesneša atļauju autovadītāja apliecības konfiskācijai.
  - 11.3. Pārējo lietu konfiskācija tiek veikta atsevišķi (tai skaitā arī dokumentu konfiskācija).
  - 11.4. Aizliegums turpināt transportlīdzekļa vadīšanu un transportlīdzekļa atslēgu konfiskācija.
  - 11.5. Aizdomās turētajam tiek atļauts pamest policijas iecirkni.
  - 11.6. Tiek sagatavota satiksmes noziedzīga nodarījuma sūdzība (ziņojums).
  - 11.7. Tiek sagaidīta asins parauga medicīniskā ekspertīze (tas aizņem laiku līdz četrām nedēļām).
  - 11.8. Pēc medicīniskās ekspertīzes saņemšanas notiek aizdomās turēto uzklaušīšana rakstveidā (tiek nosūtīta pa pastu anketa); pratināšana ir izņēmums.
  - 11.9. Par lietu tiek paziņots pilnvarotai licencēšanas institūcijai, kura pieņem tālākus lēmumus atbilstoši savai kompetencei.
  - 11.10. Tiek aizpildīts dokuments par procesa izmaksām.
  - 11.11. Tiek sagatavots gala ziņojums, un lieta tiek nosūtīta prokuroram.

Izmeklēšanu Frankfurtē veic policijas iecirkņu izmeklētāju vienības, kas ietilpst kārtības policijā. Citās Hesenes daļās tālāku izmeklēšanu veic policijas darbinieki, kas sākotnēji pārbaudīja aizdomās turēto.

Darbību apraksts, izmeklējot zādzību no tirdzniecības objekta

Aprakstīta situācija, kad noziedzīga nodarījuma veicējs ir pilngadīgs un pārzina kriminālprocesā izmantoto valodu.

Ikviens, kas paņem citam piederošu kustamo mantu ar nodomu to pretlikumīgi piesavināties vai nodot trešajām personām, tiek pakļauts cietumsodam, kas nepārsniedz piecus gadus, vai naudas sodam.¹⁷

Mazvērtīgas mantas zādzība un pretlikumīga piesavināšanās var tikt izmeklēta tikai pēc pieprasījuma tādos gadījumos, kas norādīti 242. un 246. pantā, izņemot gadījumus, kad kriminālvajāšanas iestāde pēc pašas iniciatīvas uzskata, ka tiesvedība ir nepieciešama īpašas sabiedrības intereses dēļ.¹⁸

1. Policijas darbinieku ierašanās nozieguma vietā (viņus izsauc veikala darbinieks vai apsargs).
2. No veikala tiek saņemti iepriekš sagatavoti dokumenti. Iesniegumā ir informācija par notikumu, nozagtajām precēm, aizturēto personu, informācija par to, vai persona ir atlīdzinājusi zaudējumus, kā arī apsarga vai darbinieka liecība. Šādās lietās policijas ierēdņi nepratina veikala darbiniekus.
3. Lielākajā daļā gadījumu nozagtās preces tiek atdotas atpakaļ veikalam.
4. Videonovērošanas kameru ierakstu iegūšana. Veikala darbinieks vai apsargs brīvprātīgi iesniedz policijai apsardzes videokameru ierakstu disku. Par to jāveic atzīme iesniegumā, vai arī policijas darbinieks to norāda savā ziņojumā, ko noformē jau iecirknī. Iegūtie videomateriāli vienmēr tiek pievienoti lietai, bet materiālu analīze tiek pievienota tikai tad, ja to ir pieprasījis prokurors.
5. Aizdomās turētā persona tiek pārbaudīta policijas sistēmā (aresta orderis, pastāvīgā dzīvesvieta utt.).
6. Tiek aizpildīti iepriekš sagatavoti dokumenti aizdomās turētā nopratināšanai nozieguma vietā, aizdomās turētais tos paraksta.
7. Aizdomās turētajam tiek atļauts pamest notikuma vietu.
8. Visi dokumenti tiek nosūtīti uz „K-26” vienību, kur tiek sagatavots galējais ziņojums, pēc tam lieta tiek nosūtīta prokuroram.

Līdz ar to notikuma vietā policija noformē vienu standartizētu dokumentu, un kopējais notikuma vietā pavadītais laiks ir 10–20 minūtes.

¹⁷ Vācijas kriminālkodeksa 242. panta „Zādzība” 1. daļa

¹⁸ Vācijas kriminālkodeksa 248.a pants „Mazvērtīgas mantas zādzība un pretlikumīga piesavināšanās”

Policijas iecirknī turpmākos dokumentus noformē policijas informācijas sistēmā, no kurienes tie tiek izdrukāti un parakstīti:

- tiek noformēta standartizēta veidlapa par notikumu, kurā norāda datus par iesniedzēju, noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, lieciniekiem (ja tādi ir), uzņēmumu, noziedzīgu nodarījumu, kā arī notikuma aprakstu;
- tiek sagatavots ziņojums par izbraukumu (ja tas nav norādīts iesniegumā, norāda, ka ir paņemts apsardzes videokameru ierakstu disks), un, ja nepieciešams, var norādīt papildu informāciju par noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu (piemēram, informāciju par citiem personas izdarītajiem likumpārkāpumiem);
- lietas materiāli tiek nosūtīti „K-26” vienībai;
- tiek sagatavots atsevišķs dokuments ar noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas datiem;
- tiek sagatavota pavadvēstule prokuratūrai.

Veikala darbiniekiem, konstatējot zādzību, nav obligāti jāizsauc policija uz notikuma vietu. Veikala apsargs vai darbinieks, noskaidrojot zādzību izdarījušās personas datus, var nosūtīt iesniegumu policijai pa pastu. Iesniegumam pievieno videomateriālu. Šādos gadījumos „K-26” vienība nosūta noziedzīgu nodarījumu izdarījušajai personai standartizētu aptaujas protokolu pa pastu, norādot termiņu, kādā tas aizpildīts jānosūta atpakaļ. Pēc aizpildīta un parakstīta protokola saņemšanas policija nodod lietu prokuratūrai. Ja persona norādītajā termiņā nav atbildējusi, lieta tāpat tiek nodota prokuratūrai, uzskatot, ka persona ir izmantojusi savas tiesības neliecināt.

Standartizētas veidlapas

Kopīgas norādes vienkāršotajā procesā, risinot smagus un mazāk smagus pārkāpumus, paredz, ka izmeklēšanā tiek izmantotas standartizētas veidlapas. Tādas tiek izmantotas arī abos vadlīnijās atspoguļotajos piemēros. Veidlapās nepieciešams aizpildīt atsevišķus laukus vai atzīmēt ar „X” kādu no vairākām veidlapā norādītajām iespējām. Piemēram, aizdomās turētā nopratināšanas protokolā, ko var izmantot arī administratīvā pārkāpuma lietvedībā, ir iekļauta šāda informācija un izvēles lauki:

- 1) aizdomās turētā nopratināšana krimināllietā/lietas iztiesāšana saīsinātajā procesā administratīva soda gadījumā,
- 2) pieaugušais, pusaudzis, jaunietis, ārzemnieks,
- 3) vieta/datums/lietas izskatīšanas sākums un beigas,
- 4) jānorāda: ir izsaukts, ir apmeklēts, obligāta klātbūtne, pēc paša iniciatīvas, uz iecirkni, dzīvesvietā, darbavietā,
- 5) es tieku apsūdzēts par šādu nodarījumu: tiek uzskaitīti pārkāpumi/noziegumi,
- 6) iesaistīšanās pārkāpumā/noziegumā: viens likumpārkāpējs, līdzdalība, piedalīšanās,
- 7) pārkāpuma/nozieguma laiks, pārkāpuma/nozieguma vieta,

Vadlinijas

- 8) norādījumi par personiskajām detaļām.
Esmu informēts, ka man ir pienākums pilnīgi un pareizi atbildēt uz visiem jautājumiem par manu personu.
Šī pienākuma nepildīšana var tikt sodīta saskaņā ar..
- 9) uzvārds, vārds, dzimums, dzimšanas datums, dzimšanas valsts un vieta, tautība, pašreizējā(-s) adrese(-s), pašreizējā nodarbošanās, ģimenes stāvoklis,
- 10)–12) personu apliecinoši dokumenti un licences,
- 13) attiecas uz pārkāpumiem, kuros ir iesaistīti transportlīdzekļi – automašīnas, kravas automašīnas, motocikli, autobusi, velosipēdi, rotaļu un īpašie transportlīdzekļi.
Transportlīdzekļa veids/modelis, valsts reģistrācijas numurzīme, nacionālā piederība,
- 14) autovadītāja apliecības veids,
- 15) norādījumi par šo paziņojumu, tiesību izklāsts.
Es sapratu norādījumus, un es sniegšu liecību/nesniegšu liecību/sniegšu liecību tikai ar mana advokāta starpniecību/ar policijas piekrišanu sagatavošu liecību rakstveidā.
Es nesapratu norādījumus,
- 16) es izdarīju pārkāpumu/noziegumu, par kuru tieku apsūdzēts.
Es neizdarīju pārkāpumu/noziegumu, par kuru tieku apsūdzēts.
Atteikšanās parakstīt,
- 17) vārds, amats un policijas darbinieka paraksts.
Aizdomās turētā paraksts.

Komisariāts „K-26”

Īpaši izveidotā standartizētās izmeklēšanas vienība „K-26” strādā ar krimināllietām, kuru izmeklēšana ir samērā vienkārša. Izmeklēšana ir standartizēta, maksimāli vienkāršota un notiek praktiski biroja apstākļos, neveicot nekādas policijas aktivitātes ārpus biroja. Standartizētās izmeklēšanas vienība izmeklē ļoti dažāda rakstura noziegumus, taču tikai tādās krimināllietās, kur nav iesaistītas nepilngadīgas personas, kur nav aizturēto personu, kur izmeklēšanu iespējams veikt biroja apstākļos un kur nav izņemti lietiskie pierādījumi. „K-26” izmeklēšanu īsteno, aizpildot standartizētas izmeklēšanas veidlapas, ziņojumus, kā arī sūtot pa pastu aptaujas cietušajiem, lieciniekiem, aizdomās turētajiem.

Izmeklēšanas vienība „K-26” ir sadalīta divās izmeklēšanas grupās, tā dēvētās *Ermittlungsgruppen* (EG):

EG 1 – procesi bez zināmiem aizdomās turētajiem un bez īpašām policijas izmeklēšanas darbībām: zādzības no uzņēmumu īpašumiem (piemēram, skolām, restorāniem, birojiem), noziedzīgs mantisks kaitējums, sīkas zādzības, naudas piesavināšanās, velosipēdu zādzības, zādzības no automašīnām, viltoti finanšu pārskati;

EG 2 – procesi pret zināmiem aizdomās turētajiem: veikalu apzagšana, noziedzīgs mantisks kaitējums, neslavas celšana, robežpārkāpumi, krāpšana (krāpšana internetā, bankas kontu un debetkaršu datu izmānīšana, melīgi peļņas solījumi, melīgi dzīvokļu piedāvājumi, čeki, kam nav seguma) utt.

LATVIJA

Noziedzīgs nodarījums un izmeklēšanas kompetence

Noziedzīgs nodarījums

Par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kuru izdarīšanu draud kriminālsods.¹

(1) Atbilstoši personas vai sabiedrības interešu apdraudējuma raksturam un kaitīgumam noziedzīgi nodarījumi iedalāmi kriminālpārkāpumos un noziegumos. Noziegumi iedalāmi šādi: mazāk smagi noziegumi, smagi noziegumi un sevišķi smagi noziegumi.

(2) Kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no piecpadsmit dienām, bet ne ilgāku par trim mēnešiem (īslaicīga brīvības atņemšana), vai vieglāka soda veids.

(3) Mazāk smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par trim gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par astoņiem gadiem.

(4) Smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem.

(5) Sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums.²

Atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un uzlikt sodu var tiesa ar spriedumu vai prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu.

Kriminālprocesu par noziedzīgu nodarījumu veic sabiedrības interesēs neatkarīgi no tās personas gribas, kurai nodarīts kaitējums. Atsevišķos Kriminālprocesa likumā noteiktos gadījumos kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Šādi gadījumi ir, piemēram, zādzība, krāpšana, piesavināšanās nelielā apmērā (līdz 360 EUR), svešas mantas tīša iznīcināšana un bojāšana u. c.

¹ Krimināllikuma 6. panta „Noziedzīga nodarījuma jēdziens” 1. daļa

² Krimināllikuma 7. panta „Noziedzīgu nodarījumu klasifikācija” 1.–5. daļa

Administratīvā atbildība

Paralēli kriminālatbildībai Latvijā pastāv administratīvā atbildība par mazāk bīstamiem likumpārkāpumiem.

Daļu administratīvo sodu var piemērot arī policijas amatpersonas, piemēram, naudas sodus, tādējādi iespējama būtiski vienkāršāka procedūra – sodu var uzlikt pat notikuma vietā. Policijas iestāde informāciju par konstatēto administratīvo pārkāpumu var noformēt kā protokolu.

Neaizpildītā administratīvā pārkāpuma protokola veidlapā ir veidlapas nosaukums un numurs, tajā ierakstāma šāda informācija:

- protokola sastādīšanas vieta (rajons, pilsēta, novads, pagasts), datums un laiks;
- protokola sastādītājs (amatpersonas vārds, uzvārds, iestāde, amats);
- tiesību norma, saskaņā ar kuru protokols sastādīts;
- fiziskas personas vārds, uzvārds, personas kods vai dzimšanas datums, dzīvesvietas adrese vai juridiskas personas nosaukums, reģistrācijas numurs un juridiskā adrese;
- pārkāpuma izdarīšanas (konstatēšanas) vieta, datums un laiks;
- pārkāpuma būtība;
- ārējā normatīvā akta nosaukums un norma (pants, daļa, punkts un apakšpunkts), kas paredz atbildību par pārkāpumu;
- personas paraksts;
- ieraksts par personas atteikšanos parakstīt protokolu;
- piezīmes par protokola saturu;
- ziņas par protokolam pievienotajiem dokumentiem;
- amatpersonas paraksts;
- ieraksts par protokola eksemplāra saņemšanu;
- ziņas par lieciniekiem un/vai cietušajiem (vārds, uzvārds, paraksts);
- citas ziņas, kas nepieciešamas lietas izlemšanai (piemēram, ziņas par personas darba vai mācību vietu un mēneša ienākumiem, par apgādībā esošām personām, personai piešķirtajām speciālajām tiesībām, personas iepriekšējo administratīvo sodu, personas nogādāšanu protokola sastādīšanai, personas un mantu apskati, mantas un dokumentu izņemšanu, kā arī ziņas par transportlīdzekli);
- informācija par administratīvā pārkāpuma izskatīšanas vietu un laiku;
- ziņas par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu (norāda apstākļus, kuri mīkstina vai pastiprina atbildību par administratīvo pārkāpumu, normatīvo aktu, saskaņā ar kuru pieņemts lēmums, un lietā pieņemto lēmumu, kā arī informāciju par lēmuma apstrīdēšanu).

Ja vien administratīvā pārkāpuma lietvedībā netiek pierādīts pretējais, bez papildu procesuālo darbību veikšanas par pierādījumu uzskatāmas ziņas par faktiem, kuras administratīvā pārkāpuma konstatēšanas brīdī administratīvā pārkāpuma protokolā fiksējusi amatpersona.³

Protokolam var tikt pievienoti citi pierādījumi, piemēram, policijas automašīnu videokameru ieraksti, radaru informācija u. c.

Izmeklēšanas kompetence

Procesa virzītāji ir:

- 1) izmeklēšanā – izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors;*
- 2) kriminālvajāšanā – prokurors;*
- 3) sagatavojot lietu iztiesāšanai, kā arī no brīža, kad pasludināts nolēmums, ar kuru pabeigta tiesvedība attiecīgās instances tiesā, līdz lietas nodošanai nākamajai tiesu instancei vai nolēmuma izpildei – tiesnesis, kurš vada iztiesāšanu;*
- 4) iztiesāšanas laikā – tiesas sastāvs;*
- 5) pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās – tiesnesis.⁴*

Izmeklēšanas stadijā policijas izmeklētājs ir atbildīgs par kriminālprocesa norisi un lietvedību, kā arī viņš patstāvīgi pieņem lēmumus par kriminālprocesa virzību – par kriminālprocesa uzsākšanu, kriminālprocesa nodošanu prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai, kā arī par kriminālprocesa izbeigšanu, piemēram, noilguma vai noziedzīga nodarījuma neesamības dēļ. Izmeklētājs patstāvīgi pieņem lēmumus par lielāko daļu procesuālo darbību (tajā skaitā drošības līdzekļu piemērošanu) īstenošanu, izņēmums ir kratīšana, speciālās (slepenās) izmeklēšanas darbības un ar brīvības atņemšanu saistītie drošības līdzekļi.

Izmeklētāja darbu konkrētā kriminālprocesā kontrolē izmeklētāja tiešais priekšnieks. Izmeklētāja tiešā priekšnieka pienākumos ietilpst organizēt citu amatpersonu darbu, lai tās sniegtu atbalstu izmeklētājam (procesuālie uzdevumu izpildītāji, operatīvie darbinieki). Tāpat izmeklēšanas tiešajam priekšniekam ir pienākums dot norādījumus par izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, ja procesa virzītājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos.

Izmeklētāja darbu izmeklēšanā uzrauga uzraugošais prokurors.

Uzraugošajam prokuroram ir pienākums dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, ja procesa virzītājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos. Uzraugošais prokurors izskata sūdzības par izmeklētāja rīcību, kā arī var atcelt izmeklētāja pieņemtus lēmumus. Uzraugošais prokurors saskaņo arī vairākus izmeklētāja lēmumus, piemēram, par kriminālprocesa apturēšanu, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona.

³ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 243. panta „Pierādījumi un pierādīšana” 4. daļa

⁴ Kriminālprocesa likuma 27. panta „Procesa virzītājs” 2. daļa

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu, kriminālprocesa izbeigšana, apturēšana

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu un kriminālprocesa izbeigšana, ja nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu

Izmeklētājs ar prokurora piekrišanu vai prokurors var atteikt kriminālprocesa uzsākšanu, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu.⁵

Par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu amatpersona pieņem lēmumu, ko var uzrakstīt arī kā rezolūciju, un par to paziņo personai, kura iesniedza ziņas par iespējamu noziedzīgu nodarījumu. Ja pieņemts motivēts rakstveida lēmums, personai nosūta lēmuma kopiju.

Lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu persona 10 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas var pārsūdzēt prokuroram, ja lēmumu pieņēmis izmeklētājs, vai amatā augstākam prokuroram, ja lēmumu pieņēmis prokurors. Prokurora nolēmums nav pārsūdzams.

Izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu.⁶

Par kriminālprocesa izbeigšanu procesa virzītājs pieņem lēmumu, ko nekavējoties paziņo personai vai iestādei, pamatojoties uz kuras iesniegumu tika uzsākts kriminālprocess. Cietušajam un personai, kurai bija tiesības uz aizstāvību, nosūta vai izsniedz lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu. Lēmumu var pārsūdzēt:

- izmeklētāja lēmumu – uzraugošajam prokuroram;
- prokurora lēmumu – amatā augstākam prokuroram;
- tiesneša nolēmumu – augstāka līmeņa tiesai.

Normatīvajos aktos nav konkretizēti un praksē nepastāv vienoti kritēriji, kā noteikt, ka izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu. Tiek uzskatīts, ka katrs nodarījums un apstākļi ir atšķirīgi, līdz ar to nav iespējams visiem gadījumiem noteikt konkrētus kritērijus. Tāpat nav arī noteikts, cik reizes pret konkrēto personu var izbeigt vai atteikt uzsākt kriminālprocesu.

Pamatojoties uz iepriekšminēto, galvenais nosacījums ir noziedzīga nodarījuma kritēriji, nevis noziedzīga nodarījuma izdarītāja personība. Kriminālprocesu var izbeigt vai tā uzsākšanu atteikt, pat nenoskaidrojot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu.

⁵ Kriminālprocesa likuma 373. panta „Atteikšanās uzsākt procesu” 2.¹ daļa

⁶ Kriminālprocesa likuma 379. panta „Kriminālprocesa izbeigšana, atbrīvojot personu no kriminālatbildības” 1. daļas 1. punkts

Šādā regulējumā izpaužas arī samērīguma princips, kas ļauj nevērsties pret personu, kuras izdarītais noziedzīgais nodarījums nav radījis tik būtiskas sekas, lai izmantotu kriminālprocesuālos līdzekļus personas vainas pierādīšanai un kriminālsoda piemērošanai, kā arī ļauj samērot iestādes izmeklēšanai patērējamus resursus ar noziedzīgā nodarījuma radīto kaitējumu.

Nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības

Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, prokurors var atbrīvot no kriminālatbildības nosacīti, ja, ņemot vērā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, apsūdzēto raksturojošas ziņas un citus lietas apstākļus, iegūta pārlicība, ka apsūdzētais turpmāk neizdarīs noziedzīgus nodarījumus.⁷

Kriminālprocesu nevar izbeigt, ja persona agrāk ir sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, kā arī ja pret personu pēdējo piecu gadu laikā ir izbeigts kriminālprocess, nosacīti atbrīvojot to no kriminālatbildības.

Nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, prokurors personai nosaka pārbaudes laiku no trim līdz astoņpadsmit mēnešiem. Ja persona, kura nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības, pārbaudes laikā izdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu vai neizpilda uzliktos pienākumus vai izlīguma nosacījumus, tās kriminālvajāšana tiek turpināta.

Nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības ir iespējama tikai kriminālvajāšanas stadijā (pret personu ir pabeigta izmeklēšana, izmeklēšanas iestāde kriminālprocesu ir nodevusi prokuratūrai, personai celta apsūdzība). Līdz ar to policijai šajā gadījumā ir jāveic pilna izmeklēšana, lai iegūtu pietiekamus pierādījumus personas saukšanai pie kriminālatbildības.

Izlīgums

Izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi Krimināllikumā noteiktajos gadījumos.⁸

Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi un persona pēdējā gada laikā nav tikusi atbrīvota no kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu, un pilnīgi novērsusi ar izdarīto noziedzīgu nodarījumu radīto kaitējumu vai atlīdzinājusi nodarīto zaudējumu.⁹

Šajos gadījumos kriminālprocess nav obligāti jāizbeidz, par to lemj procesa virzītājs, vērtējot izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību.

⁷ Krimināllikuma 58.¹ panta „Nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības” 1. daļa

⁸ Kriminālprocesa likuma 379. panta „Kriminālprocesa izbeigšana, atbrīvojot personu no kriminālatbildības” 1. daļas 2. punkts

⁹ Krimināllikuma 58. panta „Atbrīvošana no kriminālatbildības” 2. daļa

Kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata.¹⁰

Gadījumos, kad tiek noslēgts izlīgums kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai pēc cietušā pieteikuma, piemēram, zādzība nelielā apmērā, procesa virzītājam kriminālprocess jāizbeidz nekavējoties. Procesa virzītājs nevērtē, vai iepriekš jau nav izbeigti analogiski kriminālprocesi.

Izlīgumā norāda, ka tas noslēgts labprātīgi, puses saprot tā sekas un tā nosacījumus. Izlīgumu var noslēgt pie procesa virzītāja, Valsts probācijas dienestā izglītota starpnieka vai notāra.

Izlīguma īstenošana ir uzskatāma par efektīvu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, jo cietušajai personai ātrāk tiek atlīdzināts nodarītais kaitējums. Turklāt izlīguma īstenošana ļauj ietaupīt izmeklēšanas iestādes resursus, jo nav jāveic pilna izmeklēšana. Izlīgumu var noslēgt jau pirmajā kriminālprocesa dienā, un, ja ir izpildīti visi nosacījumi, kriminālprocesu arī tajā pašā dienā var izbeigt.

Kriminālprocesa apturēšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona

(1) Ja kriminālprocesā kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu izdarījušo personu nav izdevies noskaidrot divu mēnešu laikā no kriminālprocesa uzsākšanas dienas, izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu jāizlemj jautājums par kriminālprocesa apturēšanu. Tādā pašā kārtībā var apturēt kriminālprocesu par smaga nozieguma izdarīšanu, ja vien tas nav saistīts ar vardarbību un ja šo noziegumu izdarījušo personu nav izdevies noskaidrot četru mēnešu laikā.

(2) Pirms šā panta pirmajā daļā minētās kriminālprocesa apturēšanas obligāti izpildāms procesuālo un izmeklēšanas pasākumu minimālais apjoms, kuru atbilstoši noziedzīgu nodarījumu klasifikācijai noteicis ģenerālprokurors.

(3) Ja uzraugošais prokurors konstatē, ka kriminālprocesā izpildītas visas ģenerālprokurora prasības konkrēta noziedzīga nodarījuma izmeklēšanai, procesa virzītājs kriminālprocesu aptur līdz brīdim, kad var tikt noskaidrota vainīgā persona vai iestājas kriminālatbildības noilgums. Pēc kriminālprocesa apturēšanas izmeklēšanas darbības var veikt tikai tad, kad tas ir atjaunots.¹¹

Saskaņā ar Kriminālprocesa likumu nav iespējams apturēt kriminālprocesus par smagiem vardarbīgiem noziegumiem (laupīšanu, tišu smagu miesas bojājumu nodarīšanu u. c.) un sevišķi smagiem noziegumiem (slepkavību, izvarošanu, zādzību lielā apmērā u. c.). Šie kriminālprocesi tiek uzskatīti par aktīvā izmeklēšanā esošiem līdz kriminālatbildības noilgumam.

Savukārt attiecībā uz kriminālprocesi, kuros ir iespējama apturēšana, prakse liecina, ka noteiktie termiņi (divi vai četri mēneši) bieži tiek pārsniegti. Kriminālprocesi atrodas aktīvā izmeklēšanā ilgāk par gadu, līdz tie tiek apturēti. Kā iemesls tam ir dažādu izmeklēšanas darbību nepieciešamība, piemēram, ekspertīzes vai liecinieka, kurš atrodas ārvalstīs, nopratināšana.

¹⁰ Kriminālprocesa likuma 377. panta „Kriminālprocesu nepieļaujošie apstākļi” 9. punkts

¹¹ Kriminālprocesa likuma 400. panta „Kriminālprocesa apturēšana izmeklēšanā” 1.–3. daļa

Ģenerālprokurora 13.10.2011. pavēlē Nr. 67 „Par procesuālo un izmeklēšanas dokumentu apjomu” noteikts, ka kriminālprocesu uzraugošajam prokuroram, lemjot par piekrišanas došanu kriminālprocesa apturēšanai Kriminālprocesa likuma 400. panta trešās daļas kārtībā, jāpārbauda, vai krimināllietā izmantotas visas iespējas pamatot pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamību vai neesamību un atkarībā no attiecīgā izmeklējamā noziedzīgā nodarījuma specifikas aktīvi pildīt uzraugošā prokurora pienākumus – norādīt izmeklētājam atbilstošu izmeklēšanas virzienu un nepieciešamību veikt procesuālās, tajā skaitā izmeklēšanas, darbības. Uzraugošajam prokuroram jānodrošina, lai kriminālprocesos, ņemot vērā konkrētā noziedzīgā nodarījuma raksturu un izdarīšanas apstākļus, ir veiktas nepieciešamās darbības un procesuālie pasākumi.

Vienkāršotie procesi

Prokurora priekšraksts par sodu

Ja persona izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu un prokurors, ņemot vērā izdarītā noziedzīga nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, personu raksturojošus datus un citus lietas apstākļus, ir guvis pārliecību, ka šai personai nevajadzētu piemērot brīvības atņemšanas sodu, taču to nevar atstāt nesodītu, viņš var pabeigt kriminālprocesu, sastādot priekšrakstu par sodu.¹²

Prokurors priekšrakstu par sodu sastāda, ja apsūdzētais savu vainu atzīst, ir kompensējis cietušajam radīto kaitējumu, kā arī atlīdzinājis valsts izmaksāto kompensāciju un piekrīt kriminālprocesa pabeigšanai, piemērojot viņam sodu.

Prokurors priekšrakstā par sodu apsūdzētajai personai var piemērot naudas sodu vai piespiedu darbu, taču ne vairāk kā pusi no maksimālā Krimināllikumā paredzētā naudas soda vai piespiedu darba ilguma. Prokurors var piemērot arī papildsodus – tiesību ierobežošanu vai probācijas uzraudzību saskaņā ar Krimināllikumā noteikto.

Prokurora priekšraksta par sodu sagatavošana ir iespējama tikai tad, kad policija ir pilnībā pabeigusi izmeklēšanu un nodevusi kriminālprocesu prokuratūrai. Prokurora priekšrakstam par sodu nav nepieciešams tiesas apstiprinājums.

Vienkāršās lietās, kur policija izmeklēšanu ir pabeigusi ātri, ar prokurora priekšrakstu par sodu personu var sodīt ļoti īsā laika posmā pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, jo lietas izskatīšana un soda piemērošana nav atkarīga no tiesas noslodzes.

Neatliekamības kārtība

Uzsākot izmeklēšanu, procesa virzītājs var piemērot neatliekamības kārtību, ja:

- 1) noskaidrota persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, jo tā pārsteigta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī vai tūlīt pēc tā izdarīšanas;*
- 2) persona izdarījusi kriminālpārkāpumu, mazāk smagu vai smagu noziegumu;*
- 3) izmeklēšanu neatliekamības kārtībā tai noteiktajā apjomā iespējams pabeigt piecās darba dienās.¹³*

(1) Procesā virzītājs pēc tam, kad uzsākta izmeklēšana neatliekamības kārtībā:

- 1) noskaidro izdarītā noziedzīga nodarījuma apstākļus;*
- 2) noskaidro noziedzīgā nodarījumā cietušo personu;*
- 3) noskaidro ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma raksturu un apmēru;*
- 4) noskaidro notikuma aculieciniekus;*

¹² Kriminālprocesa likuma 420. panta „Prokurora priekšraksta par sodu piemērošanas pieļaujamība” 1. daļa

¹³ Kriminālprocesa likuma 424. pants „Neatliekamības kārtības piemērošanas pieļaujamība”

Vadlinijas

- 5) *veic aculiecinieku un tās personas aptauju, pret kuru uzsākts kriminālprocess;*
- 6) *ja nepieciešams, veic notikuma vietas apskati vai citas izmeklēšanas darbības;*
- 7) *visu konstatēto var fiksēt vienā protokolā;*
- 8) *pieņem lēmumu par personas atzīšanu par aizdomās turēto, var izlemt jautājumu par drošības līdzekļa piemērošanu;*
- 9) *noskaidro citus apstākļus, kam ir nozīme lietas izlemšanā.*

(2) *Piecu darba dienu laikā no izmeklēšanas uzsākšanas procesa virzītājs lietas materiālus ar pavadrakstu iesniedz uzraugošajam prokuroram un izdara par to atzīmi kriminālprocesa reģistrā.¹⁴*

Piemērojot neatliekamības kārtību, ar aptauju palīdzību (nevis nopratināšanu) ir nepieciešams fiksēt tikai galvenos faktus, bet detalizētas liecības nepieciešamības gadījumā aptaujātās personas varēs sniegt tiesā. Citas izmeklēšanas darbības jāveic tad, ja tikai ar personu liecībām nav iespējams pierādīt personas vainu.

Kriminālprocesa likums paredz, ka, piemērojot neatliekamības kārtību, visu konstatēto var fiksēt vienā protokolā. Vairākas Valsts policijas struktūrvienības ir izveidojušas un izmanto šādu protokolu. Protokolā tiek ietverts:

- lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu;
- apskates rezultāti;
- lēmums par atzīšanu par cietušo;
- aculiecinieku liecības;
- lēmums par personas atzīšanu par aizdomās turēto;
- lēmums par drošības līdzekļa piemērošanu;
- aizdomās turētā liecība.

Papildus norādītajam protokolam lietā atrodas arī citi nepieciešamie dokumenti, kā, piemēram, kriminālprocesa reģistrs, dokumenti, kas saistīti ar lietiskajiem pierādījumiem.

Piemērojot neatliekamības kārtību, iegūtie pierādījumi (aptauju ziņojumi vai apvienotais protokols) ir pieļaujami, arī pabeidzot kriminālprocesu jebkurā citā veidā, un nav nepieciešams veikt atkārtotas izmeklēšanas darbības, ja turpmākajās kriminālprocesa stadijās kriminālprocess tiek turpināts atbilstoši citam kriminālprocesa veidam (piemēram, vispārējā kārtībā).

Piemērojot neatliekamības kārtību, izmeklētājam, nododot lietu prokuroram, nav jāraksta lēmums ar ierosinājumu uzsākt kriminālvajāšanu, bet tikai pavadraksts.

Prokuroram, saņemot kriminālprocesu neatliekamības kārtībā, jāizlemj, vai turpināt kriminālprocesu neatliekamības kārtībā vai izvēlēties citu kriminālprocesa pabeigšanas veidu. Prokurors var turpināt kriminālprocesu vispārējā kārtībā vai arī, piemēram, piemērot prokurora priekšrakstu par sodu.

¹⁴ Kriminālprocesa likuma 425. pants „Izmeklēšanas virzība neatliekamības kārtībā”

Kā pozitīvus piemērus neatliekamības kārtības piemērošanai var minēt gadījumus, kad policija kriminālprocesu nodod prokuratūrai 48 stundu laikā, kamēr noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir aizturēta. Savukārt prokurors šai periodā pagūst piemērot prokurora priekšrakstu par sodu. Līdz ar to tiek panākts ļoti ātrs krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums.

Ja prokurors izlemj turpināt kriminālprocesu neatliekamības kārtībā, viņš pieņem lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai, kas vienlaikus uzskatāms arī par lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības. Lēmuma kopiju kopā ar lietas materiālu kopijām nekavējoties izsniedz apsūdzētajam un cietušajam. Lēmumam pievieno lietisko pierādījumu un dokumentu sarakstu un to personu sarakstu, kuras, pēc apsūdzības un aizstāvības domām, izsaucamas uz tiesas sēdi. Vienlaikus prokurors nosūta uzaicinājumu uz tiesas sēdi visām izsaukamajām personām. Lietas iztiesāšanas laiku prokurors nosaka, saskaņojot to ar tiesu, taču laiks līdz tiesas sēdei nedrīkst būt īsāks par trim un ilgāks par desmit darba dienām, skaitot no dienas, kad apsūdzētajam izsniegta lēmuma kopija.

Piemērojot neatliekamības kārtību, prokuroram nav jānopratina apsūdzētais, nav jāpieņem atsevišķi lēmumi par personas saukšanu pie kriminālatbildības un kriminālprocesa nodošanu tiesai.

Ja krimināllietā tiesai nodota neatliekamības kārtībā, tad pirmajai tiesas sēdei jānotiek ne vēlāk kā 17 darba dienas no kriminālprocesa uzsākšanas brīža.

Saīsinātais process

Procesa virzītājs izmeklēšanu var veikt saīsinātajā procesā, ja:

- 1) ir noskaidrota persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu;*
- 2) izmeklēšanu iespējams pabeigt 10 dienu laikā.¹⁵*

Piemērojot saīsināto procesu, izmeklētājam 10 dienu laikā no izmeklēšanas uzsākšanas dienas lietas materiāli ar pavadrakstu jāiesniedz prokuroram. Saīsinātā procesa kārtībai likumā nav noteikti īpaši izmeklēšanas nosacījumi. Līdz ar to arī izmeklēšana saīsinātajā procesā ir gandrīz tāda pati kā vispārējā kārtībā, tikai ar samazinātiem termiņiem. Piemērojot saīsināto procesu, izmeklētājam, nododot lietu prokuroram, nav jāraksta lēmums ar ierosinājumu uzsākt kriminālvajāšanu, bet tikai pavadraksts.

Prokuroram, saņemot kriminālprocesu, jāizlemj, vai turpināt kriminālprocesu saīsinātā procesa kārtībā vai izvēlēties citu procesa veidu. Prokurors var turpināt kriminālprocesu vispārējā kārtībā vai arī, piemēram, piemērot prokurora priekšrakstu par sodu.

Ja prokurors piekrīt procesu turpināt saīsinātā procesa kārtībā, viņš 10 dienu laikā pieņem lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai. Pieņemtais lēmums par krimināllietas nodošanu tiesai vienlaikus uzskatāms arī par lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības. Lēmumam pievieno lietisko pierādījumu un dokumentu sarakstu un to personu sarakstu,

¹⁵ Kriminālprocesa likuma 428. pants „Saīsinātā procesa piemērošanas pieļaujamība”

kuras, pēc apsūdzības un aizstāvības domām, izsaucamas uz tiesas sēdi. Lēmuma kopiju par krimināllietas nodošanu tiesai saīsinātā procesa kārtībā kopā ar lietas materiālu kopijām izsniedz apsūdzētajam. Lēmuma kopiju izsniedz arī cietušajam.

Piemērojot saīsināto procesu, prokuroram nav jānopratina apsūdzētais, nav jāpieņem atsevišķi lēmumi par personas saukšanu pie kriminālatbildības un kriminālprocesa nodošanu tiesai.

Tiesa iztiesāšanu saīsinātā procesa kārtībā uzsāk ne agrāk kā pēc 10 un ne vēlāk kā pēc 30 dienām.

Ja krimināllieta tiesai nodota saīsinātā procesa kārtībā, tad pirmajai tiesas sēdei jānotiek ne vēlāk kā 50 dienas no kriminālprocesa uzsākšanas brīža.

Vienošanās piemērošana pirmstiesas kriminālprocesā

(1) Prokurors pēc savas paša, apsūdzētā un viņa aizstāvja iniciatīvas var slēgt vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, ja ir noskaidroti apstākļi, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, un apsūdzētais piekrīt viņam inkriminētā nodarījuma apjomam, kvalifikācijai, radītā kaitējuma novērtējumam un vienošanās procesa piemērošanai.

(2) Vienošanās procesu nevar piemērot, ja vienā kriminālprocesā ir vairāki apsūdzētie un vienošanos par vainas atzīšanu un sodu nevar piemērot visiem apsūdzētajiem.¹⁶

Vienošanās laikā prokurors ar apsūdzēto vienojas par soda veidu un mēru, kuru prokurors lūgs tiesu piespriest. Par vienošanos prokurors sastāda vienošanās protokolu, kurā norāda:

- 1) darbības norises vietu un datumu;
- 2) procesuālās darbības veicēja amatu, vārdu un uzvārdu;
- 3) apsūdzētā, apsūdzētā – nepilngadīgās personas – pārstāvja vārdu, uzvārdu un personas kodu, ja tāda nav, tad dzimšanas gadu un datumu, kā arī aizstāvja vārdu, uzvārdu un prakses vietu;
- 4) noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietu, laiku un īsu tā aprakstu;
- 5) noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju;
- 6) noziedzīga nodarījuma radītā kaitējuma apmēru un vienošanos par tā atlīdzināšanu;
- 7) apsūdzētā atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus;
- 8) ziņas par apsūdzētā personu;
- 9) sodu, kādu prokurors lūgs tiesu piespriest.

Vienošanos paraksta apsūdzētais, aizstāvis, apsūdzētā – nepilngadīgās personas – pārstāvis un prokurors, un tās kopiju izsniedz apsūdzētajam vai viņa pārstāvim.

Prokurors pēc vienošanās noslēgšanas krimināllietas materiālus kopā ar vienošanās protokolu nosūta tiesai, ierosinot tai apstiprināt noslēgto vienošanos.

¹⁶ Kriminālprocesa likuma 433. pants „Pamats vienošanās piemērošanai”

Tiesa vienošanos var izskatīt gan mutvārdos, gan rakstveidā, ja pret to neiebilst prokurors, apsūdzētais vai cietušais. Tiesa spriedumā apstiprina noslēgto vienošanos. Ja tiesas sēdes laikā apsūdzētais atsakās no vienošanās, tiesa izskata lietu vispārējā kārtībā.

Kriminālprocesa izskatīšana tiesā bez pierādījumu pārbaudes

(1) Tiesa var pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu attiecībā uz visu apsūdzību vai tās patstāvīgu daļu tikai ar nosacījumu, ka:

- 1) apsūdzētais atzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai attiecīgā tās daļā;*
- 2) tiesai pēc lietas materiālu pārbaudes nav šaubu par apsūdzētā vainu;*
- 3) apsūdzētais, bet obligātās aizstāvības gadījumos arī viņa aizstāvis un pārstāvis piekrīt šādas pārbaudes neizdarīšanai.*

(2) Pirms izlemt jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiesa noskaidro prokurora, personas, kas īsteno aizstāvību, cietušā un viņa pārstāvja viedokli par to, kā arī izskaidro viņiem pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālo būtību un sekas. Ja apsūdzētais nepiekrīt tikai kaitējuma kompensācijas apmēram un ja šis apmērs neietekmē noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi tikai jautājumā par kompensācijas apmēru.¹⁷

Prokurors pirms krimināllietas nodošanas tiesai noskaidro, vai apsūdzētais piekrīt iespējai, ka krimināllietu tiesā izskata bez pierādījumu pārbaudes. Prokurors par to sastāda protokolu, tajā norādot, vai apsūdzētais piekritis pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai par visu apsūdzību vai kādā konkrētā tās daļā. Tiesa, uzsākot lietas izskatīšanu, atkārtoti noskaidro, vai apsūdzētais piekrīt lietas izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes. Latvijā aptuveni 80–90 % krimināllietu tiesā tiek izskatītas bez pierādījumu pārbaudes.

¹⁷ Kriminālprocesa likuma 499. panta „Pierādījumu pārbaudes neizdarīšana” 1. un 2. daļa

Prakses apskats

Kriminālprocesa izmeklēšana policijā par zādzību nelielā apmērā no veikala

Aprakstīta situācija, kad noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir pilngadīga un pārvalda valodu, kurā notiek kriminālprocess.

Par zādzību, krāpšanu vai piesavināšanos nelielā apmērā.., –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.¹⁸

Neliels apmērs ir viena Latvijas Republikā noteiktā minimālā mēnešalga, kas 2015. gadā ir 360 eiro.

Policijas rīcība notikuma vietā

Izmeklēšanas grupas (izmeklētāja) ierašanās notikuma vietā.

Rakstveida iesnieguma par zādzību pieņemšana no veikala darbiniekiem, noprotināšana un noprotināšanas protokola sastādīšana (dažreiz aptauja un aptaujas ziņojuma sagatavošana).

Lēmuma par kriminālprocesa uzsākšanu sagatavošana.

Kriminālprocesa reģistra aizpildīšana (visa kriminālprocesa gaitā).

Notikuma vietas apskate, fotografēšana, ja atrasti lietiskie pierādījumi, to izņemšana, iepakošana un protokola par notikuma vietas apskati sastādīšana (veic atkarībā no struktūrvienības prakses).

Videonovērošanas kameru ieraksta izņemšana. Ierakstu var iesniegt cietušais kopā ar iesniegumu vai to var pievienot noprotināšanas laikā. Tāpat izmeklētājs var noformēt lēmumu par izņemšanu un izņemšanas protokolu, izsniedzot protokola kopiju cietušajam vai apsargam.

Zādzības izdarītāja nogādāšana policijas struktūrvienībā.

Darbības, kas saistītas ar cietušo

Cietušās juridiskās personas rakstveida iesnieguma par zādzību pieprasīšana un pievienošana krimināllietas materiāliem.

Cietušās juridiskās personas statusu apliecinošas dokumentācijas pieprasīšana un tās pievienošana krimināllietas materiāliem.

Pilnvaras cietušās juridiskās personas pārstāvim piedalīties kriminālprocesā izvērtēšana un tās pievienošana krimināllietas materiāliem.

¹⁸ Krimināllikuma 180. pants „Zādzība, krāpšana, piesavināšanās nelielā apmērā”

Lēmuma sagatavošana par juridiskas personas atzīšanu par cietušo un pārstāvja iepazīstināšana ar lēmumu un cietušā tiesībām un pienākumiem.

Lēmuma sagatavošana par atļauju cietušās juridiskās personas pārstāvim piedalīties kriminālprocesā un pārstāvja iepazīstināšana ar lēmumu un viņa tiesībām un pienākumiem (lēmums rezolūcijas formā dažkārt tiek ietverts lēmumā par atzīšanu par cietušo).

Cietušajai juridiskajai personai radīto zaudējumu apliecinošas dokumentācijas pieprasīšana un tās pievienošana krimināllietas materiāliem.

Cietušās juridiskās personas pārstāvja nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana.

Cietušās juridiskās personas kompensācijas pieteikuma sagatavošana un tā pievienošana krimināllietas materiāliem (informācija var tikt ietverta nopratināšanas protokolā).

Darbības, kas saistītas ar noziedzīga nodarījuma izdarītāju

Ja nepieciešama personas aizturēšana – aizturēšanas protokola sastādīšana, aizturētā tiesību un pienākumu izraksta izsniegšana un izskaidrošana, advokātu saraksta izsniegšana un personas ievietošana īslaicīgās aizturēšanas vietā (līdz 48 stundām), aizturētās personas kratīšana.

Ja aizturētajam nepieciešams advokāts – advokāta izsaukšana, advokāta izsaukšanas pieprasījuma sagatavošana un advokāta ordera pievienošana krimināllietas materiāliem.

Aizturētā nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana.

Lēmuma sagatavošana par aizturētās personas atbrīvošanu no īslaicīgās aizturēšanas vietas un personas atbrīvošana.

Lēmuma sagatavošana par personas atzīšanu par aizdomās turēto.

Ja aizdomās turētajam nepieciešams aizstāvis – aizstāvja izsaukšana un aizstāvja izsaukšanas pieprasījuma sagatavošana.

Aizdomās turētā iepazīstināšana ar lēmumu par viņa atzīšanu par aizdomās turēto, lēmuma kopijas izsniegšana, tiesību un pienākumu izraksta izsniegšana un izskaidrošana.

Aizdomās turētā DNS paraugu izņemšana un izņemšanas akta sastādīšana, biometrijas datu (sejas attēls un pirkstu pēdas) fiksēšana (ja persona tika aizturēta, tad šie dati tika fiksēti, ievietojot personu īslaicīgās aizturēšanas vietā).

Aizdomās turētā nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana (ja nepieciešams vai persona pati vēlas liecināt).

Ja nepieciešams, drošības līdzekļa piemērošana aizdomās turētajam.

Ja nepieciešams, aizdomās turētā liecību pārbaude uz vietas, protokola par liecību pārbaudi uz vietas sastādīšana un liecību pārbaudes uz vietas fototabulas izgatavošana.

Aizdomās turēto personu raksturojošas informācijas izdruku no informācijas sistēmām pievienošana kriminālprocesam (Sodu reģistrs, personas dati u. tml.).

Atsevišķos gadījumos tiek pieprasīti un pievienoti kriminālprocesam tiesas spriedumi par noziedzīgiem nodarījumiem, kuros persona vēl nav izcietusi sodu.

Darbības ar lietiskajiem pierādījumiem

Izņemtā videonovērošanas kameru ieraksta apskate, apskates protokola sastādīšana un ieraksta fragmentu fototabulas izgatavošana.

Zādzības izdarītājam izņemto nozagto mantu un citu lietisko pierādījumu apskate, apskates protokola sastādīšana un fototabulas izgatavošana.

Lietisko pierādījumu saraksta sagatavošana.

Lēmuma sagatavošana par rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem.

Cietušajai juridiskajai personai piederošu izņemto priekšmetu atdošana tās pārstāvim un paraksta noformēšana par priekšmetu saņemšanu.

Informācijas reģistrēšana un lietas nodošana prokuratūrai

Informācijas ievadīšana Kriminālprocesa informācijas sistēmā visā kriminālprocesa virzības gaitā ne vēlāk kā 24 stundu laikā pēc informācijas aktualizēšanas – Kriminālprocesa informācijas sistēmā jāievada noziedzīga nodarījuma apraksts, informācija par kriminālprocesā iesaistītajām personām un par visiem kriminālprocesā pieņemtajiem lēmumiem.

Lēmuma pieņemšana par kriminālvajāšanas uzsākšanas ierosināšanu un krimināllietas materiālu nodošana prokuratūrai. Neatliekamības kārtībā vai saīsinātā procesa kārtībā kriminālprocesu prokuratūrai nodod ar pavadrakstu.

Kriminālprocesa izmeklēšana policijā par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola ietekmē bez tiesībām vadīt transportlīdzekli

Aprakstīta situācija, kad noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona ir pilngadīga un pārvalda valodu, kurā notiek kriminālprocess.

Par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību (transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas vai atņemtas) un ja vadītājs atrodas alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz laiku līdz pieciem gadiem un konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.¹⁹

¹⁹ Krimināllikuma 262. panta „Transportlīdzekļa vadīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē” 2. daļa

Sākotnējā rīcība, apturot transportlīdzekli

Patruļpolicijas vai ceļu policijas amatpersonas, apturot transportlīdzekļa vadītāju, var veikt alkohola koncentrācijas izelpā pārbaudi ar portatīvo mērierīci.

Ja personas organismā tiek konstatēts alkohols, tiek sastādīts akts par veiktajiem mērījumiem, pievienojot alkometra izdrukas.

Transportlīdzeklis tiek nogādāts speciālā stāvlaukumā. Atkarībā no alkohola koncentrācijas persona var tikt nogādāta policijas iecirknī.

Ja persona nepiekrīt veikt pārbaudi ar policijas alkometriem, to nogādā ekspertīžu iestādē alkohola koncentrācijas asinīs noteikšanai.

Ja persona atsakās arī no ekspertīzes veikšanas, tad persona tiek saukta pie kriminālatbildības par atteikšanos no alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošu vielu ietekmes pārbaudes. Par šo noziedzīgu nodarījumu var piemērot tādus pašus sodus kā par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību.

Darbības policijas struktūrvienībā

Lēmuma sagatavošana par kriminālprocesa uzsākšanu.

Kriminālprocesa reģistra aizpildīšana (visā kriminālprocesa gaitā).

Noziedzīga nodarījuma aculiecinieku, t. sk. patruļpolicijas amatpersonu, nopratināšana un nopratināšanas protokolu sastādīšana (dažreiz aptauja un aptaujas ziņojuma sagatavošana).

Ja transportlīdzekļa vadītājs ir arī transportlīdzekļa īpašnieks, tad lēmuma sagatavošana par aresta uzlikšanu transportlīdzeklim iespējami mantas (transportlīdzekļa) konfiskācijas nodrošināšanai, izmeklēšanas tiesneša akcepta saņemšana.

Rakstveida paziņojuma sagatavošana un nosūtīšana Ceļu satiksmes drošības direkcijai par aresta uzlikšanu transportlīdzeklim informācijas iekļaušanai publiskajā transportlīdzekļu reģistrā.

Darbības, kas saistītas ar noziedzīga nodarījuma izdarītāju

Ja nepieciešama personas aizturēšana – aizturēšanas protokola sastādīšana, aizturētā tiesību un pienākumu izraksta izsniegšana un izskaidrošana, advokātu saraksta izsniegšana un personas ievietošana īslaicīgās aizturēšanas vietā (līdz 48 stundām), aizturētās personas kratīšana.

Ja aizturētajam nepieciešams advokāts – advokāta izsaukšana, advokāta izsaukšanas pieprasījuma sagatavošana un advokāta ordera pievienošana krimināllietas materiāliem.

Aizturētā nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana.

Lēmuma sagatavošana par aizturētās personas atbrīvošanu no īslaicīgās aizturēšanas vietas un personas atbrīvošana.

Lēmuma sagatavošana par personas atzīšanu par aizdomās turēto.

Ja aizdomās turētajam nepieciešams aizstāvis – aizstāvja izsaukšana un aizstāvja izsaukšanas pieprasījuma sagatavošana.

Aizdomās turētā iepazīstināšana ar lēmumu par viņa atzīšanu par aizdomās turēto, lēmuma kopijas izsniegšana, tiesību un pienākumu izraksta izsniegšana un izskaidrošana.

Aizdomās turētā DNS paraugu izņemšana un izņemšanas akta sastādīšana, biometrijas datu (sejas attēls un pirkstu pēdas) fiksēšana (ja persona tika aizturēta, tad šie dati tika fiksēti, ievietojot personu īslaicīgās aizturēšanas vietā).

Aizdomās turētā nopratināšana un nopratināšanas protokola sastādīšana (ja nepieciešams vai persona pati vēlas liecināt).

Ja nepieciešams, drošības līdzekļa piemērošana aizdomās turētajam.

Aizdomās turēto personu raksturojošas informācijas izdruku no informācijas sistēmām pievienošana kriminālprocesam (Sodu reģistrs, personas dati, Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati u. tml.).

Atsevišķos gadījumos tiek pieprasīti un pievienoti kriminālprocesam tiesas spriedumi par noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem persona vēl nav izcietusi sodu.

Informācijas reģistrēšana un lietas nodošana prokuratūrai

Informācijas ievadīšana Kriminālprocesa informācijas sistēmā visā kriminālprocesa virzības gaitā ne vēlāk kā 24 stundu laikā pēc informācijas aktualizēšanas – Kriminālprocesa informācijas sistēmā jāievada noziedzīga nodarījuma apraksts, informācija par kriminālprocesā iesaistītajām personām un par visiem kriminālprocesā pieņemtajiem lēmumiem.

Lēmuma pieņemšana par kriminālvajāšanas uzsākšanas ierosināšanu un krimināllietas materiālu nodošana prokuratūrai. Neatliekamības kārtībā vai saīsinātā procesa kārtībā kriminālprocesu prokuratūrai nodod ar pavadrakstu.

LIETUVA

Noziedzīgs nodarījums un pirmstiesas izmeklēšanas kompetence

Noziedzīgs nodarījums

Noziedzīgi nodarījumi iedalāmi noziegumos un kriminālpārkāpumos.¹

1. Noziegums ir bīstams nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas nav pieļaujams saskaņā ar šo kodeksu un par kuru paredzēta brīvības atņemšana.
2. Par noziegumu uzskatāms ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarīts nodarījums. Ar iepriekšēju nodomu izdarīti noziegumi iedalāmi maznozīmīgos noziegumos, mazāk smagos noziegumos, smagos un sevišķi smagos noziegumos.
3. Par maznozīmīgu noziegumu uzskatāms ar iepriekšēju nodomu izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas nav ilgāks par trim gadiem.
4. Par mazāk smagu noziegumu uzskatāms ar iepriekšēju nodomu izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas ilgāks par trim gadiem, bet ne ilgāks par sešiem gadiem ieslodzījumā.
5. Par smagu noziegumu uzskatāms ar iepriekšēju nodomu izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas ilgāks par sešiem gadiem, bet ne ilgāks par desmit gadiem ieslodzījumā.
6. Par sevišķi smagu noziegumu uzskatāms ar iepriekšēju nodomu izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru krimināllikumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas ilgāks par desmit gadiem.²

Par kriminālpārkāpumu uzskatāms bīstams nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas nav pieļaujams saskaņā ar šo kodeksu un par kuru paredzēts sods, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, izņemot arestu.³

Atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un uzlikt sodu var tiesa ar spriedumu.

Konstatējot noziedzīga nodarījuma pazīmes, prokurors un pirmstiesas izmeklēšanas iestāde atbilstoši savai kompetencei veic visas likumā paredzētās darbības, lai izmeklētu un noskaidrotu, vai ticis izdarīts noziegums, savukārt tiesa un tiesnesis nodrošina lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā taisnīgā un objektīvā tiesas sēdē, kā arī vainīgās personas saukšanu pie kriminālatbildības.⁴

¹ Soda izpildes kodeksa 10. pants „Noziedzīgu nodarījumu veidi”

² Soda izpildes kodeksa 11. pants „Noziegums”

³ Soda izpildes kodeksa 12. pants „Kriminālpārkāpums”

⁴ Kriminālprocesa kodeksa 2. pants „Pienākums konstatēt noziedzīgus nodarījumus”

Atsevišķos Kriminālprocesa kodeksā noteiktos gadījumos pirmstiesas izmeklēšana var tikt uzsākta, saņemot cietušās personas sūdzību vai juridiskas personas pārstāvja pieteikumu. Piemēram:

- draudi nogalināt vai nodarīt smagus veselības traucējumus vai personas terorizēšana;
- zādzība;
- krāpšana.

Administratīvā atbildība

Līdztekus kriminālatbildībai Lietuvas Republikā pastāv administratīvā atbildība par mazāk bīstamiem likumpārkāpumiem – Administratīvo pārkāpumu kodekss.

Administratīvā atbildība ir paredzēta arī par zādzību no tirdzniecības objekta, ja nozagto priekšmetu vērtība nepārsniedz 3 MIL (37,66 * 3 = 112,98 eiro; MIL – minimālais iztikas līmenis). Par administratīvo pārkāpumu – zādzību – parasti piemēro naudas sodu.

Administratīvā atbildība ir paredzēta arī par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola reibumā.

Administratīvo nodarījumu var fiksēt vienotā protokolā.

Kompetence pirmstiesas izmeklēšanā

1. *Pirmstiesas izmeklēšanu veic pirmstiesas izmeklēšanas iestādes amatpersonas. Pirmstiesas izmeklēšanu organizē un uzrauga prokurors. Prokurors var izlemt patstāvīgi veikt pirmstiesas izmeklēšanu vai tās daļu.*
2. *Kriminālprocesa kodeksā noteiktos gadījumos atsevišķas izmeklēšanas darbības var veikt pirmstiesas tiesnesis.⁵*

Pirmstiesas izmeklēšanas iestādes amatpersonai ir tiesības veikt visas Kriminālprocesa kodeksā noteiktās darbības, izņemot darbības, kuras drīkst veikt vienīgi prokurors vai pirmstiesas tiesnesis.

Pirmstiesas izmeklēšanas iestādes vai tās nodaļas vadītājs:

- organizē pirmstiesas iestādes vai tās nodaļas darbu;
- uzrauga pirmstiesas izmeklēšanas amatpersonu darbu.

Pirmstiesas izmeklēšanā prokuroram:

- ir pienākums uzraudzīt pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu veikto pirmstiesas izmeklēšanas procesu;
- ir pienākums dot norādījumus pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu amatpersonām, kā arī uzdot izmantot kriminālizlūkošanas datu ievākšanas metodes un līdzekļus;
- ir tiesības izveidot izmeklēšanas grupu, kuras sastāvā ir amatpersonas no dažādām pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm.

⁵ Kriminālprocesa kodeksa 164. pants „Personas, kas veic pirmstiesas izmeklēšanu”

Vienīgi prokurors drīkst iesniegt pirmstiesas tiesnesim ierosinājumu par darbību veikšanu atbilstoši tiesneša kompetencei.

Pirmstiesas tiesnesis:

- piemēro procesuālos piespiedu līdzekļus un apstiprina to piemērošanu;
- aicina lieciniekus un cietušos dot zvērestu un veic to nopratināšanu;
- nopratina aizdomās turētos;
- Kriminālprocesa kodeksā noteiktajos gadījumos apstiprina prokurora lēmumus utt.

Pirmstiesas tiesnesim nav atļauts veikt nekādas darbības pēc savas iniciatīvas.

Pirmstiesas tiesneša īstenotajai cietušā, liecinieka vai aizdomās turētā nopratināšanai ir augstākā ticamības pakāpe, un, izskatot lietu tiesā, liecība var tikt nolasīta, ja nopratinātā persona kādu iemeslu dēļ nevar piedalīties tiesas sēdē.

Pirmstiesas tiesnesis var iztiesāt arī krimināllietas, piemēram, paātrinātā procesa kārtībā, vienīgi viņš nevar būt iepriekš veicis nekādas darbības šajā kriminālprocesā.

Atteikšanās uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu, pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšana, apturēšana

Maznozīmīgi noziedzīgi nodarījumi

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt, ja tiek atzīts, ka izdarīts maznozīmīgs noziedzīgs nodarījums. Personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tiesa var atbrīvot no kriminālatbildības, ja, izvērtējot nodarītā zaudējuma apmēru, noziedzīga nodarījuma objektu un citas nodarījuma īpatnības, atzīts, ka nodarījums ir maznozīmīgs.

Šī iespēja tiek piemērota situācijās, kad, piemēram, ir veikta zādzība un nodarītā zaudējuma apmērs nedaudz pārsniedz administratīvās atbildības robežu.

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt ar pirmstiesas tiesneša lēmumu, apstiprinot prokurora rezolūciju par pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanu. Ieinteresētajām personām tiek nosūtītas pieņemtā lēmuma kopijas.

Izligums

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt, ja aizdomās turētais un cietušais noslēdz izligumu.

Personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu, noziedzīgu nodarījumu nolaidības dēļ, maznozīmīgu vai mazāk smagu tīšu noziedzīgu nodarījumu, tiesa var atbrīvot no kriminālatbildības, ja:

- 1) *persona ir atzinusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanu,*
- 2) *brīvprātīgi atlīdzinājusi vai novērsusi fiziskai vai juridiskai personai radīto zaudējumu vai piekritusi kompensēt vai novērst šādu zaudējumu,*
- 3) *noslēgusi izligumu ar cietušo, juridiskas personas pārstāvi vai valsts iestādi,*
- 4) *iegūta pārliecība, ka persona turpmāk neizdarīs noziedzīgus nodarījumus.⁶*

Ja persona, kas atbrīvota no kriminālatbildības, gada laikā izdara vēl vienu tīšu noziedzīgu nodarījumu, tad iepriekš pieņemtais lēmums par atbrīvošanu no kriminālatbildības zaudē spēku un tiek pieņemts lēmums uzsākt personas kriminālvajāšanu par visiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ko izdarījusi šī persona.

Ja persona, kas atbrīvota no kriminālatbildības, gada laikā izdara kriminālpārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu nolaidības dēļ vai bez pamatojuma neievēro tiesas apstiprinātā izliguma nosacījumus par zaudējumu atlīdzināšanu, tad tiesa var atcelt lēmumu par personas atbrīvošanu no kriminālatbildības un nolemt uzsākt kriminālvajāšanu par visiem šīs personas izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

⁶ Soda izpildes kodeksa 38. panta „Atbrīvošana no kriminālatbildības, ja noslēgts izligums starp personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, un cietušo” 1. daļa

Izliguma gadījumā tiesa var neatbrīvot no kriminālatbildības:

- personas, kas atkārtoti izdarījušas noziedzīgu nodarījumu;
- personas, kas atbrīvotas no kriminālatbildības, noslēdzot izligumu ar cietušo, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts mazāk nekā četrus gadus laikā pēc izliguma noslēgšanas dienas.

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt ar pirmstiesas tiesneša lēmumu, apstiprinot prokurora rezolūciju par pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanu. Leinteresētajām personām tiek nosūtītas pieņemtā lēmuma kopijas.

Galvojums

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt, ja aizdomās turētais ir nodots tiesas apstiprinātas personas uzraudzībā pret galvojumu.

1. *Personu, kura izdarījusi kriminālpārkāpumu, noziedzīgu nodarījumu nolaidības dēļ, maznozīmīgu vai mazāk smagu tīšu noziedzīgu nodarījumu, tiesa var atbrīvot no kriminālatbildības, pamatojoties uz personas, kuru tiesa uzskata par uzticamu, iesniegumu nodot personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, šīs personas uzraudzībā pret galvojumu. Galvojumu var piemērot ar drošības naudu vai bez tās.*
2. *Tiesa var atbrīvot personu no kriminālatbildības pret galvojumu, ja:*
  - 1) *persona pirmo reizi izdarījusi noziedzīgu nodarījumu,*
  - 2) *persona pilnībā atzīst savu vainu un nožēlo noziedzīga nodarījuma izdarīšanu,*
  - 3) *vismaz daļēji atlīdzina vai novērš radīto zaudējumu vai apņemas atlīdzināt zaudējumu, ja tāds ir radīts,*
  - 4) *ir pamats uzskatīt, ka persona pilnībā atlīdzinās vai novērsīs radīto zaudējumu, ievēros likumus un turpmāk neizdarīs noziedzīgus nodarījumus.⁷*

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt ar pirmstiesas tiesneša lēmumu, apstiprinot prokurora rezolūciju par pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanu. Leinteresētajām personām tiek nosūtītas pieņemtā lēmuma kopijas.

Galvojumu piemēro uz laiku no viena līdz trim gadiem.

Pieprasot atbrīvot personu pret galvojumu ar drošības naudu, galvotājs apņemas iemaksāt drošības naudu tiesas noteiktajā apmērā.

Ja persona, kura atbrīvota no kriminālatbildības pret drošības naudu, galvojuma darbības laikā izdara jaunu tīšu noziegumu, tad iepriekš pieņemtais lēmums par personas atbrīvošanu no kriminālatbildības zaudē spēku un tiesa pieņem lēmumu uzsākt personas kriminālvajāšanu par visiem tās izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Ja persona, kura atbrīvota no kriminālatbildības pret drošības naudu, galvojuma darbības laikā

⁷ Soda izpildes kodeksa 40. pants „Atbrīvošana no kriminālatbildības pret galvojumu”

izdara jaunu kriminālpārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu nolaidības dēļ, tad tiesa var atcelt lēmumu par personas atbrīvošanu no kriminālatbildības un nolemt uzsākt kriminālvajāšanu par visiem šīs personas izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu vai kriminālprocesa izbeigšana, ja nav saņemta cietušā sūdzība

Kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja nav saņemta cietušā sūdzība vai tā pārstāvja pieteikums gadījumos, kad kriminālprocesu var uzsākt tikai tad, ja saņemta cietušā sūdzība vai tā pārstāvja pieteikums.

Cietušā sūdzība vai juridiskas personas pārstāvja pieteikums ir nepieciešams, lai uzsāktu pirmstiesas izmeklēšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram:

- draudiem nogalināt vai nodarīt smagus veselības traucējumus vai personas terorizēšanu (izņemot gadījumus, kas saistīti ar vardarbību ģimenē);
- izvarošanu (izņemot gadījumus, kas saistīti ar vardarbību ģimenē);
- seksuālu uzbrukumu (izņemot gadījumus, kas saistīti ar vardarbību ģimenē);
- zādzību;
- krāpšanu.

Ja šādi noziedzīgi nodarījumi ir sabiedriski nozīmīgi vai radījuši kaitējumu personai, kura pamatotu iemeslu dēļ nespēj aizstāvēt savas likumiskās intereses, taču nav saņemta cietušā sūdzība vai tā pārstāvja pieteikums, noziedzīgu nodarījumu pirmstiesas izmeklēšanu var uzsākt pēc prokurora pieprasījuma.

Atsakoties uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu, prokurors vai pirmstiesas izmeklēšanas iestādes amatpersona sagatavo motivētu lēmumu. Pirmstiesas izmeklēšanas iestādes amatpersona var atteikties uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu tikai ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādes vadītāja vai tā pilnvarotas personas piekrišanu.

Lēmuma kopiju par atteikšanos uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu nosūta personai, kura iesniedza sūdzību, pieteikumu vai paziņojumu. Pirmstiesas izmeklēšanas iestāde 24 stundu laikā nosūta lēmuma kopiju prokuroram.

Pirmstiesas izmeklēšanas speciālista lēmumu par atteikšanos uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu var pārsūdzēt prokuroram, savukārt prokurora lēmumu – pirmstiesas izmeklēšanas tiesnesim. Lēmumu var pārsūdzēt septiņu dienu laikā pēc lēmuma vai nolēmuma kopijas saņemšanas.

Izmeklēšanas apturēšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona

- 1. Gadījumos, kad pirmstiesas izmeklēšanas laikā, veicot visas procesuālās darbības un izmantojot visas iespējas noskaidrot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, šī persona tomēr nav noskaidrota, pirmstiesas izmeklēšanu var apturēt pēc pamatota prokurora lēmuma. Prokurora lēmumu par pirmstiesas izmeklēšanas apturēšanu var pārsūdzēt septiņu dienu laikā pēc lēmuma kopijas nosūtīšanas cietušajam vai tā pārstāvim saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 63. pantā noteikto kārtību.*
- 2. Ja šī panta 1. daļā minētie apstākļi vairs nepastāv, pirmstiesas izmeklēšanu var atjaunot bez atsevišķa lēmuma, veicot vismaz vienu procesuālo darbību.⁸*

Lietuvā policija un prokuratūra, apstiprinot trīs gadu darbības plānu, saskaņo šajā plānā ietvertās prioritātes par pirmstiesas izmeklēšanas rezultātiem. Viena no prioritātēm 2014.–2016. gadā paredz, ka 10 % no kriminālprocesi, kas atbilst apturēšanas nosacījumiem, jāaptur piecu darba dienu laikā kopš kriminālprocesa uzsākšanas.

Ja kriminālprocess tiek apturēts piecu darba dienu laikā kopš tā uzsākšanas, tad tā apturēšanai nav jā sagatavo ziņojums par to, kas kriminālprocesā ir paveikts. Ja kriminālprocess tiek apturēts vēlāk nekā piecas darba dienas pēc tā uzsākšanas, tad ir jā sagatavo speciāls ziņojums par kriminālprocesā paveikto.

⁸ Kriminālprocesa kodeksa 31. panta „Pirmstiesas izmeklēšanas apturēšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona” 1.–2. daļa

Vienkāršotie procesi

Soda rīkojums

1. Ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru paredzēts jebkura veida pamatsods vai alternatīvs sods, izņemot gadījumus, kad vienīgais piemērojamais sods par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir brīvības atņemšana uz noteiktu laiku vai mūža ieslodzījums, tiesvedības procesu neuzsāk un sodu piemēro ar soda rīkojumu. Soda rīkojuma izsniegšanu saskaņā ar tiesas reglamentu var piemērot izņēmuma gadījumos, kad vainīgais atlīdzina vai novērš zaudējumu, ja tāds ir nodarīts, vai apņemas atlīdzināt vai novērst zaudējumu.
2. Tiesnesim ir tiesības sastādīt soda rīkojumu, ja saņemts prokurora pieteikums par lietas izbeigšanu ar tiesas izdotu soda rīkojumu.
3. Ja pirmstiesas izmeklēšanas laikā prokurors pieņem lēmumu iesniegt tiesnesim pieteikumu par lietas izbeigšanu ar soda rīkojumu un ja apsūdzētajam nav iebildumu, tad apsūdzības raksts nav jāsagatavo. Šādā gadījumā prokurors sagatavo pieteikumu un, ievērojot jurisdikcijas noteikumus, nosūta to tiesai kopā ar pirmstiesas izmeklēšanas gaitā iegūtajiem materiāliem.
4. Ja prokurors pieņem lēmumu izbeigt lietu ar tiesas izdotu soda rīkojumu, tad prokurors par to informē cietušo. Cietušais var pārsūdzēt prokurora lēmumu pirmstiesas tiesnesim septiņu dienu laikā pēc šāda paziņojuma saņemšanas.⁹

Prokurora pieteikumā par lietas izbeigšanu ar soda rīkojumu norāda šādu informāciju:

- 1) apsūdzētās personas vārdu, uzvārdu, dzimšanas datus, personas kodu, ģimenes stāvokli, profesiju, darbavietu un, pēc prokurora ieskatiem, citus personas datus;
- 2) noziedzīgā nodarījuma īsu aprakstu, par kura izdarīšanu apsūdzētajai personai piemērojams soda rīkojums;
- 3) Kriminālkodeksa pantu, kas paredz kriminālatbildību par izdarīto noziedzīgo nodarījumu;
- 4) pamatfaktus, uz kuriem balstīta apsūdzība;
- 5) apsūdzētajai personai ierosināto soda veidu un apmēru un apsūdzētās personas viedokli par to.¹⁰

Soda rīkojumu izdod tiesa, izskatot prokurora pieteikumu un lietas materiālus. Soda rīkojumā norāda lēmumu par personas vainu, piemērojamo sodu, kā arī izskaidro apsūdzētās personas tiesības pieprasīt lietas izskatīšanu tiesas sēdē. Piemērojot soda rīkojumu, sods personai tiek samazināts par 1/3 no piespriedē.

Soda rīkojumu izsniedz apsūdzētajam; ja apsūdzētais nav pieejams, soda rīkojumu pret parakstu var izsniegt, piemēram, darba devēja administrācijai vai pilngadīgai personai apsūdzētā dzīvesvietā.

⁹ Kriminālprocesa kodeksa 418. pants „Prokurora tiesības izbeigt lietu ar soda rīkojuma izdošanu”

¹⁰ Kriminālprocesa kodeksa 419. pants „Prokurora pieteikuma saturs”

Ja apsūdzētā persona nepiekrīt piemērotajam sodam, tā 14 dienu laikā pēc soda rīkojuma izsniegšanas var pieprasīt lietas izskatīšanu tiesas sēdē. Lietas izskatīšanu tiesas sēdē var noteikt tiesnesis arī pēc savas iniciatīvas. Tiesas sēdei jānotiek ne vēlāk kā 10 dienas pēc prasības saņemšanas.

Izskatot lietu tiesas sēdē un konstatējot apsūdzētās personas vainu, tiesnesis var piespriest citu soda veidu un apmēru, nekā tas bija noteikts soda rīkojumā. Tiesas sprieduma turpmāka pārsūdzēšana notiek vispārējā kārtībā.

Pirms soda rīkojuma piemērošanas policijai ir jāveic pilna izmeklēšana. Tai pašā laikā šī vienkāršā kriminālprocesa veida piemērošana ļauj efektīvi samazināt kopējos kriminālprocesa termiņus, piemērojot personai sodu iespējami ātrāk pēc kriminālnodarījuma izdarīšanas brīža. Turklāt cietušajai personai tiek atlīdzināti nodarītie zaudējumi.

Paātrinātais process

- Ja noziedzīga nodarījuma apstākļi ir skaidri zināmi un lieta saistībā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir izskatāma rajona tiesā, tad prokurors pirmstiesas izmeklēšanas uzsākšanas dienā, bet ne vēlāk kā 14 dienu laikā pēc tās uzsākšanas var iesniegt tiesai, kuras jurisdikcijā atrodas konkrētā lieta, pieteikumu izskatīt lietu paātrinātā kārtībā.*
- Šī panta 1. daļā minētajā gadījumā prokurors nesagatavo apsūdzības rakstu, bet iesniedz pieteikumu tiesai kopā ar pirmstiesas izmeklēšanas materiāliem par veiktajām procesuālajām darbībām. Prokurors kopā ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādi informē apsūdzēto personu, tā aizstāvi, cietušo, civilprasītāju, civilatbildētāju un to pārstāvjus, kā arī lieciniekus par paātrinātā kārtībā organizētās tiesas sēdes laiku un vietu. Cietušie, civilprasītāji un civilatbildētāji, kas tikuši noplatināti pirmstiesas izmeklēšanas laikā, tiek informēti, ka neierašanās uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla tiks uzskatīta par piekrišanu izskatīt lietu bez viņu klātbūtnes un nekavēs lietas izskatīšanu, izņemot gadījumus, kad viņu klātbūtne ir nepieciešama saskaņā ar tiesas nolēmumu.¹¹*
- 1. Prokurora pieteikumā par lietas izskatīšanu paātrinātā kārtībā ir jānorāda apsūdzētā pilns vārds un uzvārds, dzimšanas dati, personas kods, ģimenes stāvoklis, nodarbošanās, darbavieta, informācija par iepriekšēju sodāmību un citi dati pēc prokurora ieskatiem; izdarītā noziedzīgā nodarījuma īss apraksts: izdarīšanas vieta, laiks, veids un sekas; krimināllikums, kas paredz kriminālatbildību par šādu noziedzīgu nodarījumu; to liecinieku un cietušo saraksts, kuru liecības veido apsūdzības pamatu un kurus jāizsauc uz noplatināšanu tiesas procesā; lietas izskatīšanā nozīmīgi priekšmeti un dokumenti, kā arī apsūdzētā viedoklis par iespēju neizsaukt lieciniekus uz tiesas sēdi.*
- 2. Prokurors izsniedz apsūdzētajam pieteikuma kopiju par lietas izskatīšanu paātrinātā kārtībā.¹²*

¹¹ Kriminālprocesa kodeksa 426. pants „Prokurora tiesības izskatīt lietu, piemērojot paātrināto procesu”

¹² Kriminālprocesa kodeksa 427. pants „Prokurora pieteikuma saturs”

Piemērojot paātrināto procesu, prokuroram nav jā sagatavo apsūdzības raksts, bet tikai pieteikums. Lai arī Kriminālprocesa kodeksā paātrinātā procesa piemērošanai ir paredzētas 14 dienas, praksē parasti paātrinātais kriminālprocess tiek piemērots 48 stundu laikā, kamēr persona ir aizturēta.

Ja kriminālprocesā tiek īstenots paātrinātais process un persona savu vainu atzīst, tad ar gala nolēmumu kriminālprocesā sods personai tiek samazināts par 1/3.

Tiesa var atteikties izskatīt lietu paātrinātā procesa kārtībā, ja ir pārkāpti šīs kārtības piemērošanas nosacījumi, piemēram, pagājis likumā noteiktais 14 dienu termiņš. Šādos gadījumos pirmstiesas izmeklēšanu turpina vispārējā kārtībā.

Lietu paātrinātajā procesā var izskatīt arī tiesnesis, kurš citās lietās pilda pirmstiesas tiesneša pienākumus, tādējādi nodrošinot iespēju organizēt tiesas sēdi pat 48 stundu laikā. Vienīgais nosacījums šādos gadījumos – pirmstiesas tiesnesis nevar būt iepriekš veicis nekādas darbības šajā kriminālprocesā.

Lietuvā 2014. gadā ir izstrādāts un tiek ieviests praksē vienkāršots paātrinātās kārtības apvienotais protokols, kurā ir paredzēts ļoti kodolīgi ierakstīt gandrīz visu paātrinātajā procesā nepieciešamo informāciju. Izmantojot šādu protokolu, nav nepieciešams detalizēti nopratināt personas, bet personas tiek aptaujātas īsumā. Protokols ir ļoti ērts piemērošanai kriminālprocesos par zādzībām no veikaliem. Šāds protokols aizņem tikai 3 lapaspuses un satur lielāko daļu no mazāk smagu noziegumu izmeklēšanai nepieciešamās informācijas. Protokolā ir iekļauts iepriekš sagatavots iespiests standartteksts un brīvas ailes, kurās jāieraksta šāda informācija:

- dati par protokola aizpildītāju;
- noziedzīga nodarījuma apraksts un kvalifikācija;
- dati par cietušo personu;
- cietušā un liecinieku liecības dažos teikumos un brīdinājums par nepatiesu liecību sniegšanu;
- īss noziedzīga nodarījuma vietas apraksts;
- nozagto mantu uzskaitījums;
- ieraksts par nozagto mantu atdošanu atpakaļ, to atgūšanas apstiprinājums un saņēmēja dati;
- dati par noziedzīga nodarījuma izdarītāju;
- noziedzīga nodarījuma izdarītāja vainas atzīšana, apliecinājums, ka ir saņemts tiesību izraksts, un paraksts, ka persona piekrīt paātrinātā procesa piemērošanai;
- ieraksts par to, ka persona tiek nogādāta policijas iestādē;
- ierosinājums piemērot paātrināto kriminālprocesu;
- papildus pievienoto dokumentu uzskaitījums un protokola aizpildītāja paraksts.

Prakses apskats

Paātrinātais process par zādzību no veikala

Aprakstīta situācija, kad noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir pilngadīga un pārvalda valodu, kurā notiek kriminālprocess.

1. *Persona, kas piesavinās citas personas mantu, sodāma ar piespiedu darbu, brīvības atņemšanu, apcietinājumu vai ieslodzījumu uz laiku līdz trim gadiem.*
2. *Persona, kas atklāti piesavinās citas personas mantu vai piesavinās citas personas mantu, ielaužoties telpās, noliktavā vai apsargātā teritorijā, kā arī publiski piesavinās citas personas mantu no šīs personas drēbēm, rokassomas vai cita pārnēsājama priekšmeta (kabatzagļu darbība) vai transportlīdzekļa, sodāma ar naudas sodu, apcietinājumu, brīvības atņemšanu vai ieslodzījumu uz laiku līdz sešiem gadiem.*
3. *Persona, kas piesavinās citas personas mantu lielā apmērā vai mantu, kurai ir ievērojama zinātniska, vēsturiska vai kultūras vērtība, vai piesavinās citas personas mantu, darbojoties organizētā grupā, sodāma ar ieslodzījumu uz laiku līdz astoņiem gadiem.*
4. *Persona, kas piesavinās citas personas mantu mazā apmērā, uzskatāma par personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu, un sodāma ar piespiedu darbu, naudas sodu, brīvības atņemšanu vai apcietinājumu.*
5. *Persona saucama pie atbildības par šī panta 1. un 4. daļā minētajiem nodarījumiem tikai tādā gadījumā, ja saņemta cietušā sūdzība, tā pilnvarota pārstāvja pieteikums vai pēc prokurora pieprasījuma.¹³*

Par mantu, kurai ir ievērojama vērtība, uzskatāma manta, kuras vērtība pārsniedz 250 MIL, savukārt par maza apmēra mantu ir uzskatāma manta, kuras vērtība nepārsniedz 5 MIL.

1. Saņemot paziņojumu (sniedz veikala darbinieks vai apsargs pa tālruni) par zādzību veikalā, policijas amatpersonas ierodas notikuma vietā (parasti notikuma vietā pirmās ierodas patruļpolicijas amatpersonas).
2. Ierodoties notikuma vietā un pārbaudot informāciju par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, patruļpolicijas amatpersonas ar dežūrdaļas starpniecību izsauc operatīvās grupas amatpersonas.
3. Ierodoties notikuma vietā, operatīvās grupas amatpersona saņem ziņojumu no atbildīgā veikala darbinieka, apskata notikumu vietu un sastāda notikuma vietas apskates protokolu, izņem noziedzīga nodarījuma izmeklēšanā nozīmīgas lietas un dokumentus, kā arī videoierakstus (veikala telpu videonovērošanas kameru ierakstus) vai veic to apskati uz vietas, sastādot protokolu un atdodot minētās lietas.
4. Atgriežoties policijas struktūrvienībā, policijas amatpersona ievada visus datus (izdarītā

¹³ Soda izpildes kodeksa 178. pants „Zādzība”

noziedzīgā nodarījuma faktus, ziņas par cietušajiem un aizdomās turētajiem, ziņas par nozagtajām mantām utt.) Policijas reģistrēto notikumu reģistrā (PRNR) datorā. Tādējādi tiek uzsākta pirmstiesas izmeklēšana un krimināllietai tiek automātiski piešķirts reģistrācijas numurs.

5. Policijas amatpersona sagatavo paziņojumu par uzsākto pirmstiesas izmeklēšanu un nodod to prokuratūrai (tas jāizdara 24 stundu laikā pēc pirmstiesas izmeklēšanas uzsākšanas).
6. Kad prokuratūrā saņemts policijas struktūrvienības paziņojums par pirmstiesas izmeklēšanas uzsākšanu, tiek iecelts prokurors, kurš uzraudzīs pirmstiesas izmeklēšanas procesu. Ieceltais prokurors sagatavo rīkojumu policijas struktūrvienībai, norādot policijas amatpersonu, kurai uzticēts veikt pirmstiesas izmeklēšanu.
7. Tiek sastādīts aizdomās turētā pagaidu apcietināšanas protokols (aizdomās turēto var aizturēt līdz 48 stundām) un par personas aizturēšanu tiek informēts prokurors.
8. Tiek sagatavots paziņojums par personas atzīšanu par aizdomās turēto (paziņojumā jānorāda noziedzīgais nodarījums, par kura izdarīšanu persona tiek turēta aizdomās). Paziņojums jāizsniedz aizdomās turētajam 24 stundu laikā pēc aizturēšanas brīža.
9. Ja aizdomās turētajam nav sava aizstāvības advokāta, policijas amatpersona elektroniski sazinās ar valsts garantētās juridiskās palīdzības dienesta vadītāju, kurš aizdomās turētajam piešķir aizstāvības advokātu.
10. Kad aizdomās turētais saņemis paziņojumu par personas atzīšanu par aizdomās turēto, viņu noprātina kā aizdomās turēto.
11. Visas personas, kurām ir informācija par izdarīto noziedzīgo darījumu, tiek nopratinātas, kā arī nepieciešamības gadījumā tiek organizēta konfrontācija un veikta pierādījumu pārbaude uz vietas.
12. Ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā veikalam nodarīti materiāli zaudējumi un tas vēlas uzsākt tiesvedību, veikala administrācija pilnvaro (iesniedz rakstveida pilnvaru) personu, kura pārstāvēs juridisko personu šajā kriminālprocesā. Šādā gadījumā izmeklētājs sagatavo rezolūciju par atļauju juridiskās personas pārstāvim piedalīties kriminālprocesā.
13. Saistībā ar krimināllietā pieteiktu civilprasību veikala pilnvarotā persona saskaņā ar izmeklētāja rezolūciju tiek atzīta par civilprasītāju šajā krimināllietā.
14. Krimināllietā tiek iekļauta aizdomās turēto raksturojoša informācija (informācija par sodāmību, tiesas spriedumu noraksti par apsūdzībām, ziņas par personai administratīvajā pārkāpuma lietā piemērotajiem sodiem, ziņas par personas psihisko stāvokli, kas pieprasītas no ārstēšanas iestādēm, un cita informācija). Policijas amatpersonas iegūst informāciju par aizdomās turētā dzīvesvietas adresi, darbavietu, ienākumiem, ierakstiem no darba biržas, apsūdzībām un sodiem administratīvā pārkāpuma lietās, izmantojot policijas informācijas sistēmu. Tiesas spriedumu norakstus par apsūdzībām nosūta pa e-pastu no tiesas elektronisko iesniegumu sistēmas (šajā sistēmā dati tiek uzglabāti no 2005. gada).

Vadlinijas

15. Kad veiktas visas darbības, kas nepieciešamas pirmstiesas izmeklēšanā, policijas amatpersona nodod krimināllietu pirmstiesas izmeklēšanu uzraugošajam prokuroram.
16. Prokurors iesniedz pieteikumu par lietas izskatīšanu paātrinātā kārtībā un nodod to tiesai kopā ar pirmstiesas izmeklēšanas materiāliem.
17. Izskatot lietu tiesā, policijas amatpersonas nodrošina aizdomās turētā un visu liecinieku piedalīšanos procesā (viņiem nosūta tiesas pavēsti par ierašanos tiesā; ja kāds no tiem neierodas uz tiesas sēdi, policija tos atrod un nogādā tiesā).

RUMĀNIJA

Noziedzīgs nodarījums un izmeklēšanas kompetence

Noziedzīgs nodarījums

(1) Noziedzīgs nodarījums ir Kriminālkodeksā noteikts, ar nodomu un bez attaisnojuma paveikts nodarījums, par kura izdarīšanu personai var tikt izvirzīta apsūdzība.

(2) Noziedzīgs nodarījums ir vienīgais pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības.¹

Atbilstoši Rumānijas tiesību aktiem Kriminālkodeksā noteiktie noziedzīgie nodarījumi tiek klasificēti pēc nodarītā zaudējuma, nevis pēc to nopietnības/smaguma. Netiek šķirti mazāk smagi noziedzīgi nodarījumi un smagi noziedzīgi nodarījumi.

Kriminālizmeklēšanas uzsākšanas un īstenošanas obligātās prasības.

(1) Prokuroram ir pienākums uzsākt un īstenot ex officio kriminālizmeklēšanu, ja iegūti pierādījumi, kas liecina par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un prokuroram nav juridiska pamatojuma to nedarīt, izņemot 2. un 3. daļā minētos gadījumus.

(2) Likumā noteiktos gadījumos un apstākļos prokurors var atteikt kriminālprocesa uzsākšanu, ja, izvērtējot konkrētus lietas apstākļus, nepastāv publiskās intereses izmeklēšanas mērķa sasniegšanai.

(3) Likumā noteiktos gadījumos prokurors uzsāk un īsteno kriminālprocesu, ja saņemta cietušā sūdzība vai iegūta konkrētās jurisdikcijas iestādes atļauja vai ierosinājums, vai pastāv citi likumā noteiktie apstākļi.²

Izmeklēšanas kompetence

Justīcijas policijas kriminālizmeklēšanas iestādes un speciālās kriminālizmeklēšanas iestādes veic izmeklēšanas darbības, kuras koordinē un uzrauga prokurors.

(1) Prokurors tieši koordinē un uzrauga Justīcijas policijas un speciālo kriminālizmeklēšanas iestāžu veiktās likumā noteiktās izmeklēšanas darbības. Tāpat prokurors pārbauda, vai izmeklēšanas darbības tiek veiktas atbilstoši likuma prasībām.

(2) Prokurors var veikt izmeklēšanas darbības lietās, kuras tas koordinē un uzrauga.³

Prokuroram ir obligāts pienākums veikt izmeklēšanu:

- ja noziedzīgs nodarījums izdarīts ar netiešu nodomu, kā rezultātā iestājusies personas nāve;

¹ Kriminālkodeksa 15. pants „Noziedzīga nodarījuma galvenās pazīmes”

² Kriminālprocesa kodeksa 7. pants „Kriminālizmeklēšanas uzsākšanas un īstenošanas obligātās prasības”

³ Kriminālprocesa kodeksa 56. pants „Prokuroru jurisdikcija”

- ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kur lietas izskatīšanas kompetence kā pirmās instances tiesai ir Augstākajai tiesai vai Apelācijas tiesai u. c.

(1) Kriminālizmeklēšanas iestādes veic izmeklēšanu par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri atbilstoši likumam nav nodoti speciālo kriminālizmeklēšanas iestāžu vai prokurora jurisdikcijā, kā arī citos likumā noteiktos gadījumos.⁴

Rumānijā kriminālizmeklēšanas likumības pārbaudē ir iesaistīti divi tiesneši – tiesnesis tiesību un brīvību jautājumos un Pirmstiesas palātas tiesnesis.

Tiesnesis tiesību un brīvību jautājumos pieņem lēmumus par pieteikumiem, ierosinājumiem, sūdzībām, noraidījumiem un citiem priekšlikumiem saistībā ar piespiedu līdzekļu piemērošanu, finanšu līdzekļu iesaldēšanu, pagaidu drošības līdzekļu piemērošanu, kratīšanas atļaujām, īpašas novērošanas īstenošanu u. c. Tiesnesis tiesību un brīvību jautājumos pēc prokurora ierosinājuma var nopratināt liecinieku dažādās situācijās, ja pastāv risks, ka liecinieks varētu nebūt pieejams lietas iztiesāšanas laikā.

Pirmstiesas palātas tiesnesis veic prokurora ierosinātās kriminālvajāšanas likumības pārbaudi, pierādījumu iegūšanas likumības un izmeklēšanas iestāžu veikto darbību likumības pārbaudi, kā arī atceļ vai atstāj spēkā lēmumus par atteikšanos uzsākt kriminālizmeklēšanu vai apsūdzības atsaukšanu u. c.

Rumānijā arī institūcijām, kas nav izmeklēšanas iestādes, ir noteikti vairāki pienākumi gadījumos, kad tās konstatē iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Ja pastāv pamatotas aizdomas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, valsts inspekcijas, kontroles iestādēm, sabiedriskās kārtības un nacionālās drošības iestādēm ir pienākums sastādīt protokolu.

Iestādēm ir pienākums veikt visas nepieciešamās darbības, lai saglabātu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietu neskartu, kā arī savāktu vai saglabātu lietiskos pierādījumus. Ja vainīgais notverts noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tad šīm iestādēm ir tiesības veikt personas vai transportlīdzekļa kratīšanu, aizturēt noziedzīga nodarījuma izdarītāju un nekavējoties viņu nogādāt kriminālizmeklēšanas iestādē.

Ja vainīgais vai notikuma vietā esošās personas vēlas izteikt iebildumus, precizējumus vai sniegt paskaidrojumus par aspektiem, kas fiksēti aktu noskaidrošanas protokolā, tad iestādei, kas noskaidro lietas apstākļus, ir pienākums tos ierakstīt protokolā.

Sagatavotie akti kopā ar lietiskajiem pierādījumiem tiek nekavējoties nodoti kriminālizmeklēšanas iestādēm.⁵

⁴ Kriminālprocesa kodeksa 57. pants „Kriminālizmeklēšanas iestāžu jurisdikcija”

⁵ Kriminālprocesa kodeksa 61. pants „Darbības, kuras veic iestāde, kas noskaidro lietas apstākļus”

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu vai kriminālprocesa izbeigšana, apturēšana

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu vai kriminālprocesa izbeigšana, ja nav saņemta cietušā sūdzība

Kriminālprocesu var neuzsākt, bet uzsāktu procesu var izbeigt, ja:

- nav saņemta sākotnējā sūdzība;
- atsaukta sākotnējā sūdzība par noziedzīgu nodarījumu, attiecībā uz kuru sūdzības atsaukšana atceļ personas saukšanu pie kriminālatbildības;
- panākts izlīgums vai noslēgta mediācijas vienošanās.

Ja likumā paredzēta prasība uzsākt izmeklēšanu vienīgi gadījumos, kad saņemta cietušā sūdzība, tad izmeklēšanu nedrīkst uzsākt, ja šāda sūdzība nav saņemta.

(1) Izmeklēšanu drīkst uzsākt vienīgi gadījumos, kad saņemta cietušā sūdzība par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti likumā.

(2) Sākotnējā sūdzība iesniedzama izmeklēšanas iestādei vai prokuroram saskaņā ar likuma prasībām.⁶

Sākotnējā sūdzība jāiesniedz trīs mēnešu laikā no dienas, kad cietušais konstatējis noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Saņemot sākotnējo sūdzību, kriminālizmeklēšanas iestāde pārbauda, vai tā atbilst visām sūdzības aizpildīšanas prasībām un vai sūdzība iesniegta noteiktajā termiņā. Ja lietā jau ir uzsākta izmeklēšana un tiek konstatēts, ka nepieciešama sākotnējā sūdzība, tad kriminālizmeklēšanas iestādei jāsažinās ar cietušo, lai noskaidrotu, vai viņš vēlas iesniegt sūdzību. Ja cietušais piekrīt iesniegt sūdzību, kriminālizmeklēšanas iestāde turpina izmeklēšanu. Ja cietušais nepiekrīt iesniegt sūdzību, tad kriminālizmeklēšanas iestāde iesniedz lietas materiālus prokuroram kopā ar ierosinājumu par lietas slēgšanu.

Saņēmis kriminālizmeklēšanas iestādes ierosinājumu par lietas izbeigšanu, prokurors veic lietas materiālu pārbaudi un lemj par lietas izbeigšanu. Ja pastāv lietas izbeigšanas nosacījumi, prokurors izdod rīkojumu par lietas izbeigšanu, ja tādu nav, atdod lietu kriminālizmeklēšanas iestādei atpakaļ.

Persona var iesniegt sūdzību par lietas izbeigšanu Pirmstiesas palātas tiesnesim tiesā, kas ir kompetenta izskatīt lietu kā pirmās instances tiesa.

⁶ Kriminālprocesa kodeksa 295. pants „Sākotnējā sūdzība”

Apsūdzības atsaukšana

(1) Ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu paredzēts naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku, kas nav ilgāks par septiņiem gadiem ieslodzījumā, prokurors var atsaukt apsūdzību, ja, izvērtējot noziedzīga nodarījuma raksturu, izdarīšanas veidu un metodi, noziedzīga nodarījuma mērķi un konkrētus izdarīšanas apstākļus, sekas, kas radušās vai varēja rasties tā izdarīšanas rezultātā, konstatēts, ka kriminālvajāšana nav sabiedrības interesēs.⁷

Ja nodarījumu izdarījis persona ir noskaidrota, tad, lemjot par sabiedrības interesēm kriminālvajāšanas īstenošanā, prokurors pieņem lēmumu, izvērtējot aizdomās turētā/apsūdzētā personību, kā arī viņa rīcību pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas un veiktās darbības, lai mazinātu noziedzīga nodarījuma sekas.

Pēc apspriešanās ar aizdomās turēto vai apsūdzēto prokurors var lemt, ka personai jāizpilda viena vai vairākas no šādām saistībām:

- jānovērš vai jāatļīdzina noziedzīgā nodarījuma sekas vai jāvienojas ar civilprasītāju par kompensāciju;
- publiski jāatvainojas cietušajam;
- jāveic piespiedu darbs ne mazāk kā 30 dienas, bet ne vairāk kā 60 dienas, izņemot gadījumus, kad aizdomās turētā vai apsūdzētā veselības stāvoklis liedz veikt piespiedu darbu;
- jāiesaistās konsultāciju programmā.

Par prokurora pieņemto lēmumu ieinteresētās personas var iesniegt sūdzību Pirmstiesas palātas tiesnesim. Sūdzība jāiesniedz 20 dienu laikā.

Pirmstiesas palātas tiesnesis var pieņemt lēmumu:

- noraidīt sūdzību;
- atbalstīt sūdzību, atcelt apstrīdēto lēmumu un nodot lietu prokuroram kopā ar norādījumiem izmeklēšanas turpināšanai;
- atbalstīt sūdzību, atcelt apstrīdēto lēmumu un pieņemt lēmumu uzsākt tiesvedību par noziedzīgu nodarījumu un personām, pret kurām izmeklēšanas laikā ir uzsākts kriminālprocess, ja likumīgi iegūtie pierādījumi nodrošina pietiekamu pamatu lietas izskatīšanai;
- atbalstīt sūdzību un grozīt apstrīdētā lēmuma par lietas slēgšanu juridisko pamatojumu, ja tas nesarežģī sūdzības iesniedzēja situāciju.

⁷ Kriminālprocesa kodeksa 318. pants „Apsūdzības atsaukšana”

Izmeklēšanas apturēšana, ja nav noskaidrota noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona

Lai noskaidrotu noziedzīgā nodarījuma izdarītāju un atrisinātu lietu, kriminālizmeklēšanas iestāde sastāda izmeklēšanas plānu. Ja sūdzībā nav norādīta noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona, tad izmeklēšanas plāns jāstāda 30 dienu laikā no lietas uzsākšanas. Izmeklēšanas plānam nepieciešams policijas iecirkņa priekšnieka konsultatīvs apstiprinājums un prokurora apstiprinājums.

Izmeklēšanas plānā ir norādītas procesuālās darbības, kas veicamas 60 dienu laikā pēc plāna sastādīšanas. Izmeklēšanu var turpināt īstenot ilgāk par 60 dienām, bet ne ilgāk par vienu gadu.

Ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusi persona nav noskaidrota norādītajā termiņā, izmeklēšanas iestāde sagatavo oficiālu ziņojumu par ierosinājumu nodot lietu krimināllietu arhīvam, nosakot noilguma termiņu. Ziņojumam nepieciešams policijas iecirkņa priekšnieka konsultatīvs paraksts un prokurora apstiprinājums. Prokurors var lemt par izmeklēšanas turpināšanu, ja ne – krimināllietu nodod policijas iecirkņa arhīvam.

Izmeklēšanu var atjaunot, sagatavojot oficiālu ziņojumu ar policijas iecirkņa priekšnieka konsultatīvu parakstu un prokurora apstiprinājumu. Lai atjaunotu izmeklēšanu, jāpastāv jauniem apstākļiem:

- informācijai, tostarp no informatoriem un ziņotājiem, kas var palīdzēt noskaidrot personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu;
- kriminālistikas datiem;
- nozagto mantu noskaidrošanai;
- līdzīgi izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem;
- tādām pašām noziedzīga nodarījuma veidam noteiktā vietā.

Vienkāršotie procesi

Rumānijā nav īpašu vienkāršotu izmeklēšanas veidu. Izmeklēšanas īstenošana ir atkarīga no tā, vai ir zināma noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona, un lietas sarežģītības. Sarežģītās lietās tiek sagatavots izmeklēšanas plāns.

Ja sūdzībā ir norādīta noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona, tad izmeklēšanas plāns jā sastāda trīs mēnešu laikā pēc kriminālprocesa uzsākšanas vai piecu dienu laikā pēc lietas uzsākšanas, ja lieta ir sarežģīta.

Ja sūdzībā nav norādīta noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona, tad izmeklēšanas plāns jā sastāda 30 dienu laikā pēc lietas uzsākšanas.

Ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir aizturēta/arestēta, tad izmeklēšanas plāns nav jā sastāda.

Ja izmeklēšanas amatpersona uzskata, ka ir pietiekams pamats uzsākt personas kriminālvajāšanu, tad prokuratūrai tiek nosūtīts policijas iecirkņa priekšnieka parakstīts paziņojums.

Vienkāršas lietas gadījumā prokurors sniedz rakstveida atbildi par kriminālvajāšanas uzsākšanu vienas dienas laikā, sarežģītu lietu gadījumā – 15 dienu laikā.

Tiesvedības stadijā ir iespējama atsevišķu lietu kategoriju prioritizācija, nosakot paātrinātus lietas izskatīšanas termiņus.

(1) Ja lietas īstenošanai būtiski ir piemērot apsūdzētajam pirmstiesas apcietinājumu vai mājas arestu, tad tiesas procesam jānotiek paātrināti prioritārā kārtā, savukārt tiesas sēdēm parasti jānotiek ik pēc septiņām dienām.

(2) Ja pastāv īpaši pamatots iemesls, tad tiesa var noteikt īsākus vai garākus pārtraukumus starp tiesas sēdēm.⁸

Vainas atzīšana

Vainas atzīšanas mērķis ir personas atzīšanās noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un piekrišana izvirzītajām apsūdzībām, uz kuru pamata ir uzsākts kriminālprocess, kā arī piekrišana ierosinātajam soda veidam un apmēram, un soda izpildes veidam.⁹

(1) Vienošanās par vainas atzīšanu var noslēgt vienīgi saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem, par kuru izdarīšanu paredzēts naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku, kas nav ilgāks par septiņiem gadiem ieslodzījumā.

(2) Vienošanās par vainas atzīšanu var noslēgt, ja iegūtie pierādījumi sniedz pietiekamu informāciju,

⁸ Kriminālprocesa kodeksa 355. pants „Paātrināts tiesas process gadījumos, kad personai jāpiemēro pirmstiesas apcietinājums vai mājas arests”

⁹ Kriminālprocesa kodeksa 479. pants „Vainas atzīšanas mērķis”

ka noziedzīgais nodarījums, uz kura pamata ir izvirzīta apsūdzība, patiešām ir izdarīts un šo noziedzīgo nodarījumu ir izdarījis apsūdzētais. Lai noslēgtu vienošanos par vainas atzīšanu, obligāti ir nepieciešama juridiskā palīdzība.¹⁰

Ja izmeklēšanas laikā tiek oficiāli izvirzīta apsūdzība un apsūdzētais atzīst savu vainu, apsūdzētais un prokurors var noslēgt vienošanos. Vienošanās par vainas atzīšanu jānoformē rakstveidā. Vienošanos par vainas atzīšanu apstiprina amatā augstāks prokurors.

Vienošanās dokumentā par vainas atzīšanu jānorāda šāda informācija:

- a) noslēgšanas datums un vieta;
- b) parakstītāju vārdi, uzvārdi un amati;
- c) informācija par apsūdzēto;
- d) apraksts par noziedzīgo nodarījumu, kura izdarīšanā apsūdzētais atzīst savu vainu;
- e) izvirzītās apsūdzības par minēto noziedzīgo nodarījumu un likumā paredzētais sods;
- f) pierādījumi un pierādīšanas metodes;
- g) apsūdzētā apliecinājums par savas vainas atzīšanu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un piekrišana oficiāli izvirzītajai apsūdzībai;
- h) soda veids un apmērs, kā arī tā izpildes veids vai lēmums atteikt vai apturēt soda izpildi, par kuru vienojušies prokurors un apsūdzētais;
- i) prokurora, apsūdzētā un viņa aizstāvja paraksti.¹¹

Kad parakstīta vienošanās par vainas atzīšanu, prokurors iesniedz lietu tiesai, kuras jurisdikcijā ietilpst lietas izskatīšana pēc būtības, kā arī iesniedz vienošanos par vainas atzīšanu kopā ar izmeklēšanas materiāliem.

Tiesa pieņem lēmumu saistībā ar vienošanos par vainas atzīšanu bezstrīdus kārtībā, paziņojot spriedumu atklātā sēdē, – tas notiek, uzklusot prokuroru, apsūdzēto un viņa aizstāvi, kā arī civilprasītāju, ja tas ieradies uz tiesas sēdi.

Ja tiesa atbalsta vienošanos par vainas atzīšanu un puses ir vienojušās par civillietas risinājumu vai noslēgušas starpniecības līgumu par civillietu, tad tiesa to norāda savā spriedumā.

¹⁰ Kriminālprocesa kodeksa 480. pants „Vienošanās par vainas atzīšanu noslēgšanas nosacījumi”

¹¹ Kriminālprocesa kodeksa 482. pants „Vienošanās par vainas atzīšanu saturs”

Prakses apskats

Policijas izmeklēšana par zādzību no veikala

Situācija, kad noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir pilngadīga un pārvalda valodu, kurā notiek kriminālprocess.

Zādzība

(1) Par citas personas īpašumā vai lietošanā esošas kustamas mantas piesavināšanos bez šīs personas atļaujas, lai to iegūtu savā īpašumā bez attiecīgām tiesībām, paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no sešiem mēnešiem, bet ne ilgāku par trīs gadiem ieslodzījumā vai naudas sods.

(2) Nodarījums ir uzskatāms par zādzību arī tad, ja manta pilnībā vai daļēji pieder personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, bet manta bijusi citas personas likumīgā īpašumā vai lietošanā.¹²

1. Saņemot izsaukumu no veikala pārstāvja, policijas patruļa ierodas notikuma vietā.
2. Notikuma vietā policijas patruļa sastāda protokolu, kurā detalizēti apraksta notikuma vietā redzēto un iesaistīto personu liecības. Protokolā tiek ietverta šāda informācija:
  - informācija par policijas darbiniekiem, kuri ieradušies notikuma vietā, iemesls, kādēļ tur ieradušies (izsaukums u. tml.), ierašanās laiks;
  - informāciju par to, ko policijas darbinieki redzējuši notikuma vietā;
  - informācija par personām, kuras atradušās notikuma vietā (personas dati, adrese, darbavieta);
  - cietušā un liecinieka liecības;
  - personas, kuru cietušais un liecinieks norādījuši kā noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, liecība;
  - nozagto mantu apraksts;
  - informācija par to, vai liecības sniegušajām personām ir kādi iebildumi par protokolu;
  - policijas patruļas darbinieku, cietušā, liecinieka, noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas paraksti uz katras protokola lapas.

Notikuma vietā policijas patruļa rīkojas atbilstoši Kriminālprocesa kodeksa 61. pantam „Darbības, kuras veic iestāde, kas noskaidro lietas apstākļus” – patruļas veiktās darbības vēl nav noziedzīga nodarījuma izmeklēšana. Noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona šādās lietās lielākoties netiek aizturēta.

3. Noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas dati tiek pārbaudīti informācijas sistēmās.
4. Tiek saņemts standartizēts cietušā iesniegums. Tiek veikta pārbaude, vai tas atbilst visām tiesību aktu prasībām. Ja iesniegums neatbilst minētajām prasībām, tad iesniedzējs tiek

¹² Kriminālkodeksa 228. pants „Zādzība”

rakstveidā informēts par iesnieguma neatbilstību konkrētām prasībām, un iesniegums netiks reģistrēts. Policijas iecirkņa priekšnieks vai tā vietnieks, izvērtējot iesniegumu, pieņem lēmumu, norādot noziedzīga nodarījuma veidu, par kuru tiks veikta izmeklēšana.

5. Iesniegums tiek reģistrēts krimināllietu reģistrā. Lai to izdarītu, policijas iecirkņa priekšnieks nosūta ierosinājumu prokuratūrai par izmeklēšanas uzsākšanu, kuram pievieno iesniegumu un citus saistītos materiālus. Prokuratūra reģistrē iesniegumu un piešķir tam unikālu numuru. Neatliekamajos gadījumos unikālo numuru var piešķirt pa tālruni, un vēlāk lietu var iesniegt prokuratūrā. Šādās lietās reģistrācijai krimināllietu reģistrā jānotiek piecu dienu laikā. Neatliekamajos gadījumos, kad jāveic kratīšana vai jāpiemēro piespiedu līdzekļi, reģistrācija jāveic 24 stundu laikā.
6. Prokurors pieņem lēmumu par izmeklēšanas veikšanu *in personam*.
7. Policijas amatpersonas veic izmeklēšanas darbības – nopratina cietušo, liecinieku un aizdomās turēto personu. Ja nepieciešams, veic citas izmeklēšanas darbības, bet zādzību no veikala gadījumā tās ir nepieciešamas reti. Netiek izņemti un apskatīti apsardzes videokameru ieraksti.
8. Tiek sagatavots policijas iecirkņa priekšnieka parakstīts ziņojums par izmeklēšanas pabeigšanu. Ziņojums kopā ar lietas materiāliem tiek nodots prokuratūrai.
9. Saņemot lietu, prokurors lemj par apsūdzības uzrādīšanu, apsūdzības atsaukšanu vai atdod lietu atpakaļ policijai izmeklēšanas turpināšanai.

ZVIEDRIJA

Noziegums un pirmstiesas kriminālprocesa kompetence

Noziegums

Noziegums ir šajā Kodeksā vai citā likumā, vai tiesību aktā noteikta darbība, par kuru tiek piespriests sods, kā tālāk norādīts.¹

Ja nav norādīts citādi, darbība uzskatāma par noziedzīgu tikai tad, ja tā tiek izdarīta ar nodomu.²

Persona var tikt atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un tikt sodīta ar tiesas spriedumu. Atsevišķos likumā noteiktos gadījumos sodu var piemērot prokurors, izdodot soda rīkojumu, vai policijas amatpersona. Zviedrijas Kriminālkodeksā ir minēti arī noziedzīgi nodarījumi, par kuru izdarīšanu kā vienīgais sods ir paredzēts naudas sods, un šo sodu var piemērot policijas amatpersonas. Līdz ar to Zviedrijā par noziegumu tiek uzskatīti arī tādi likumpārkāpumi, kas citās valstīs būtu pielīdzināmi administratīviem pārkāpumiem.

Papildus Kriminālkodeksam atbildība par noziegumiem ir paredzēta arī dažādos specializētajos likumos, piemēram, Narkotisko vielu aprites likumā un citos.

Pirmstiesas izmeklēšanas kompetence

Pirmstiesas izmeklēšanu uzsāk, tiklīdz ir saņemts ziņojums vai cita iemesla dēļ ir pamats uzskatīt, ka izdarīts publiskās apsūdzības noziedzīgs nodarījums.³

Pirmstiesas izmeklēšanas laikā tiek noskaidrota persona, kuru ir pietiekams pamats turēt aizdomās par noziedzīgu nodarījumu, un izvērtēts, vai pastāv pietiekams iemesls viņas apsūdzībai, kā arī lieta tiek sagatavota tā, lai pierādījumus var prezentēt tiesas sēdē bez pārtraukuma.⁴

Pieteikumu par noziegumu policijā var pieteikt telefoniski, sūtot vēstuli, klātienē policijas iecirknī vai izmantojot internetu.

Par pirmstiesas izmeklēšanas uzsākšanu lemj policija vai prokurors. Ja izmeklēšanu uzsāk policija un noziedzīgs nodarījums nav vienkāršs, prokurors uzņemas atbildību par izmeklēšanas gaitu, tiklīdz ir aizdomās turētais par noziedzīgu nodarījumu. Prokurors var pārņemt lietas izmeklēšanu, ja to pieprasa īpaši apstākļi.

Prokurors, veicot pirmstiesas izmeklēšanu, var vērsties pēc palīdzības policijas iestādē. Nepieciešamības gadījumā, izvērtējot pasākuma raksturu, viņš var norīkot policijas darbiniekus

¹ Kriminālkodeksa 1. nodaļas „Noziegumi un sankcijas par noziegumiem” 1. sadaļa

² Kriminālkodeksa 1. nodaļas „Noziegumi un sankcijas par noziegumiem” 2. sadaļa

³ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 1. sadaļas 1. paragrāfs

⁴ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 1. sadaļas 2. paragrāfs

veikt īpašas darbības, lai palīdzētu pirmstiesas izmeklēšanas procesā. Pirms tiek uzsākta pirmstiesas izmeklēšana, policijas amatpersona var veikt personu aptauju, kā arī citus pasākumus, kas attiecas uz izmeklēšanu.⁵

Vēl pirms kriminālprocesa uzsākšanas policijas darbinieks var veikt personu aptauju un citus nepieciešamos izmeklēšanas pasākumus, lai noskaidrotu notikušā apstākļus. Pamatojoties uz Policijas likumu, Zviedrijas policija var nolemt veikt arī izsekošanu un iegūt informāciju no tehniskajiem līdzekļiem vēl pirms kriminālprocesa uzsākšanas.

Ja kriminālprocesa uzsākšanai ir nepieciešams cietušā pieteikums, bet tas vēl nav saņemts, izmeklēšanu var uzsākt arī bez pieteikuma, par to informējot cietušo. Ja cietušais tomēr pieteikumu neiesniedz, izmeklēšanu izbeidz.

Galvenos lēmumus krimināllietā pieņem izmeklēšanas līderis, kas vada vairāku izmeklētāju darbu. Izmeklēšanās, kas tiek veiktas pēc darba laika, izmeklēšanas līdera pienākumus veic policijas operatīvās vadības centru maiņu vecākie.

Policija un prokuratūra ir noslēgusi vienošanos, kuru noziegumu izmeklēšanu veic policija un kurus noziegumus izmeklē prokurori.

Policija izmeklē lietas līdz brīdim, kamēr ir noskaidrota aizdomās turētā persona. Ja ir izdarīts smags noziegums, bet aizdomās turētā persona nav noskaidrota, policija par to informē prokuroru un prokurors var izlemt pārņemt lietas izmeklēšanu.

Ja ir noskaidrota aizdomās turētā persona, prokurors veic izmeklēšanu lietās par smagiem noziegumiem, kā arī lietās, kurās aizdomās turētais tiek arestēts vai ir nepieciešams veikt izmeklēšanas darbības, kuru akceptēšana ir tiesas kompetencē (piemēram, telefonsarunu noklausīšanās, kratīšana), vai noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi nepilngadīga persona. Pārējos gadījumos lietas, kurās ir noskaidrota aizdomās turētā persona, izmeklē policija.

Prokurors var pārņemt jebkuras lietas izmeklēšanu.

⁵ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 1. sadaļas 3. paragrāfs

Atteikums ierosināt pirmstiesas izmeklēšanu, pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšana un apsūdzības atcelšana

Atteikums ierosināt pirmstiesas izmeklēšanu un pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšana

Pirmstiesas izmeklēšana nav jāierosina, ja ir acīmredzams, ka noziedzīgu nodarījumu nav iespējams izmeklēt.⁶

Pirmstiesas izmeklēšanu nav nepieciešams ierosināt arī atsevišķos citos gadījumos, kā, piemēram, ja turpmākās izmeklēšanas laikā neproporcionāli paaugstinātos izmaksas attiecībā pret noziedzīgā nodarījuma raksturu, ja saukšana pie kriminālatbildības nenovestu pie smagāka soda par naudas sodu vai ja var uzskatīt, ka kriminālvajāšana netiks uzsākta saskaņā ar nosacījumiem par apsūdzības atcelšanu.

Vēl pirms kriminālprocesa uzsākšanas policijas darbinieks var veikt personu aptauju un citas nepieciešamās izmeklēšanas darbības, lai noskaidrotu notikušā apstākļus. Policija, ierodoties notikuma vietā un ņemot vērā notikuma apstākļus un notikuma vietā iegūtos pierādījumus, izvērtē, vai būs iespējams nodot lietu iztiesāšanai. Tāpat tiek vērtēta noziedzīgā nodarījuma būtība un smagums, to samērojot ar lietas izmeklēšanai nepieciešamajiem resursiem. Būtībā jau notikuma vietā, sazinoties telefoniski ar izmeklēšanas līderi, tiek izlemts, turpināt, vai neturpināt izmeklēšanu. Cietušajai personai ir tiesības šo lēmumu pārsūdzēt prokuroram.

Pirmstiesas izmeklēšana jāveic, cik vien ātri iespējams. Kad vairs nav iemesla izmeklēšanu turpināt, tā ir jāpārtrauc.⁷

Pirmstiesas izmeklēšanu var izbeigt:

- 1) ja izmeklēšanas turpināšana neproporcionāli paaugstinātu izmaksas attiecībā pret noziedzīgā nodarījuma raksturu un saukšana pie atbildības nenovestu pie smagāka soda par naudas sodu
vai*
- 2) ja var uzskatīt, ka apsūdzība netiks uzsākta saskaņā ar nosacījumiem par apsūdzības atcelšanu, kas iekļauti 20. nodaļā, vai veicot īpašu apsūdzības eksaminēšanu, vai nekādas būtiskas publiskās un privātās intereses netiks ignorētas, izbeidzot pirmstiesas izmeklēšanu.*

Ja apstākļi pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanai saskaņā ar pirmo punktu pastāv, jau pirms šāda izmeklēšana ir uzsākta, var nolemt, ka pirmstiesas izmeklēšana netiks sākta.

Šajā sadaļā noteiktos lēmumus pieņem prokurors.⁸

⁶ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 1. sadaļas 2. paragrāfs

⁷ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 4. sadaļas 2. paragrāfs

⁸ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 4.a sadaļa

Ja izmeklēšanas izmaksas ir neproporcionāli augstas, salīdzinot ar noziedzīgā nodarījuma raksturu, un ir paredzams, ka personai par izdarīto noziedzīgo nodarījumu visticamāk netiks piemērots bargāks sods par naudas sodu vai arī apsūdzība visticamāk netiks celta, pamatojoties uz apsūdzības atcelšanas nosacījumiem, tad kriminālprocesu var izbeigt.

Lēmumus par atteikšanos uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu un par pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanu ir tiesīgs pieņemt tikai prokurors, policijai nav pilnvaru šādu lēmumu pieņemšanā.

Apsūdzības atcelšana

Ja netiek ignorētas nozīmīgas publiskās vai privātās intereses, prokurors var atcelt apsūdzību:

- 1) ja var uzskatīt, ka par noziedzīgu nodarījumu netiks piemērotas nekādas citas sankcijas kā vienīgi naudas sods;*
- 2) ja var uzskatīt, ka sankcijas būtu nosacīts sods un īpaši apstākļi attaisno apsūdzības atcelšanu;*
- 3) ja aizdomās turētais ir izdarījis citu noziedzīgu nodarījumu un nekādas papildu sankcijas minētajam nodarījumam attiecībā uz šo nodarījumu nav nepieciešamas;*
- 4) ja ir noteikta psihiatriskā aprūpe vai īpaša aprūpe saskaņā ar likumu „Par personu ar funkcionāliem traucējumiem atbalstu un apkalpošanu” (1993:387).*

Apsūdzību var atcelt arī gadījumos, kas nav minēti 1. punktā, bet ja ir acīmredzams, ka īpašu apstākļu dēļ sods nav nepieciešams, lai atturētu aizdomās turēto no turpmākas noziedzīgas darbības, un arī gadījumos, kad, izvērtējot apstākļus, celt apsūdzību nav nepieciešams citu iemeslu dēļ.⁹

Lēmumu atcelt apsūdzību var pieņemt pat pēc apsūdzības celšanas, ja atklājas, ka apstākļi, ja tie būtu pastāvējuši vai bijuši zināmi apsūdzības laikā, būtu noveduši pie apsūdzības atcelšanas. Tomēr nevar atcelt apsūdzību, ja iebilst apsūdzētais vai pēc sprieduma pasludināšanas.

Apsūdzības atcelšanu var atsaukt, ja to pieprasa īpaši apstākļi.¹⁰

Ievērojot saistošās privātās vai publiskās intereses, resursu taupīšanas nolūkā prokurors var atteikties no apsūdzības par ne tik smagiem personas izdarītajiem noziegumiem, ja persona vienlaikus tiek saukta pie atbildības arī par smagiem noziegumiem un ir skaidrs, ka mazāk smagie noziedzīgie nodarījumi, tos izmeklējot un sūtot uz tiesu, faktiski neietekmēs galīgo sodu, kā arī gadījumos, kad visticamāk personai tiks piespriests nosacīts sods, un arī gadījumos, kad personas atturēšanai no noziedzīgas darbības nav nepieciešams piemērot sodu. Izbeigtie kriminālprocesi par personas izdarītajiem mazāk smagiem noziegumiem netiek atjaunoti, izņemot, ja tas nepieciešams īpašu apstākļu dēļ.

Cietušajai personai ir tiesības šo lēmumu pārsūdzēt prokuroram.

⁹ Tiesvedības kodeksa 20. nodaļas „Tiesības apsūdzēt; cietušās personas” 7. sadaļa

¹⁰ Tiesvedības kodeksa 20. nodaļas „Tiesības apsūdzēt; cietušās personas” 7.a un 7.b sadaļa

Vienkāršotie procesi

Sodus par publiskās apsūdzības noziedzīgiem nodarījumiem var noteikt prokurors ar soda rīkojumu, kā arī policijas amatpersonas ar rīkojumu par noteikumu pārkāpumu – naudas sodu. Minētie rīkojumi tiek izmantoti apsūdzības vietā.

Soda rīkojums

Soda rīkojums nozīmē, ka aizdomās turētajam ar viņa piekrišanu nekavējoties vai noteiktā laika posmā jāsamaksā naudas sods, kāds prokuroram šķiet atbilstošs izdarītajam noziedzīgajam nodarījumam. Apstiprinātajam soda rīkojumam ir tāds pats spēks kā galīgajam spriedumam.

Naudas sodu var piemērot ar soda rīkojumu, ja naudas sods ir iekļauts sodu diapazonā.

Nosacītie sodi vai tādas sankcijas, kas apvienotas ar naudas sodu, var tikt piespriestas saskaņā ar soda rīkojumu gadījumos, kad ir acīmredzams, ka tiesa piespriešu šādas sankcijas. Tas gan neattiecas uz izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, ko pastrādājušas personas līdz 18 gadu vecumam, ja ir iemesls apvienot nosacīto sodu ar sabiedrisko darbu piespriešanu.¹¹

Soda rīkojumus var nepiemērot:

- ja nav priekšnosacījumu publiskai apsūdzībai;
- ja rīkojums neietver visus aizdomās turētās personas veiktos noziegumus, kuri tiek izskatīti ar prokurora ziņu;
- ja cietusī persona ir paziņojusi, ka tā grasās ierosināt privātu prasību par noziedzīgā nodarījuma sekām, kas neattiecas uz pienākumu samaksāt soda naudu u. c.

Rīkojumā jāidentificē:

- aizdomās turētais;
- noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiks, vieta, kā arī citi apstākļi, kas nepieciešami noziedzīga nodarījuma identificēšanai;
- piemērojamā tiesību norma vai normas;
- sods un speciālas juridiskas sekas, kas iesniegti apstiprināšanai aizdomās turētajam;
- aizdomās turētajam iesniegtā privātā prasība, informācija par cietušo personu un apstākļiem, uz kuriem balstīta prasība.

Ja cietusī persona iesniegusi privātu prasību samaksāt par nozieguma sekām un ja prokurors ir atbildīgs par cietušās personas prasību pārstāvēšanu, privātā prasība arī tiek iesniegta apstiprināšanai aizdomās turētajai personai.

¹¹ Tiesvedības kodeksa 48. nodaļas „Soda rīkojumi un rīkojumi par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu” 4. sadaļa

Ja soda rīkojums ir izsniegts aizdomās turētajai personai, lai tā to apstiprinātu noteiktā laika posmā, aizdomās turētā persona jāinformē par apstiprināšanas veidu un noteikto apstiprināšanas laiku, kā arī par to, ka tad, ja soda rīkojums netiks apstiprināts, noteiktajam laikam beidzoties, var tikt izvirzīta apsūdzība.

Soda rīkojumu nodod vai nosūta aizdomās turētajai personai. Aizdomās turētā persona soda rīkojumu apstiprina ar savu parakstu uz deklarācijas, tādējādi norādot, ka piekrīt soda rīkojumam un akceptē sankcijas un speciālas juridiskās sekas, kas iekļautas rīkojumā, un nogādā deklarāciju konkrētajai varas institūcijai.

Ja apstiprinājums ir parakstīts uz cita dokumenta, nevis tieši uz soda rīkojuma, tad apstiprinājums ir spēkā tikai tad, ja nepārprotami ir skaidrs, uz kādu rīkojumu tas attiecas. Ja soda rīkojums attiecas tikai uz naudas sodu vai Noziegumu upuru fonda komisijas maksām, bez jebkāda iepriekšēja rakstveida apstiprinājuma maksājums tiek uzskatīts par apstiprinājumu, ja nav šaubu par to, ka aizdomās turētā persona nav paredzējusi apstiprināt rīkojumu.

Apstiprinājums, kas dots pēc apsūdzības izvirzīšanas, nav spēkā.¹²

Rīkojums par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu

Rīkojums par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu nozīmē, ka aizdomās turētajai personai saskaņā ar viņas apstiprinājumu nekavējoties vai noteiktā laika posmā tiek piemērots naudas sods.

Rīkojumus par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu var izsniegt par noziedzīgiem nodarījumiem, kas nav sodāmi ar jebkuru citu sodu kā tieši noteiktiem naudas sodiem un par kuriem noteikumu pārkāpšanas naudas sodi tiek noteikti 14. sadaļā aprakstītajā kārtībā.

Ja publiskās apsūdzības nepieciešamību nosaka īpaši apstākļi, rīkojuma par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu normas nav piemērojamas.¹³

Naudas soda apmēru noziedzīgu nodarījumu veidiem par noteikumu pārkāpšanu nosaka ģenerālprokurors.

Rīkojumi par noteikumu pārkāpumu naudas sodiem jā sagatavo rakstveidā un jāparaksta policijas amatpersonai.

Rīkojums jāizdod klātesot aizdomās turētajai personai un nodrošinot iespēju rīkojumu apstiprināt nekavējoties. Ja rīkojums tiek pieņemts klāt neesot aizdomās turētajai personai vai ja aizdomās turētajai personai klātesot nepieciešams laiks pārdomām, policijas amatpersona var atļaut aizdomās turētajai personai rīkojumu apstiprināt vēlāk.

¹² Tiesvedības kodeksa 48. nodaļa „Soda rīkojumi un rīkojumi par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu”

¹³ Tiesvedības kodeksa 48. nodaļas „Soda rīkojumi un rīkojumi par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu” 13. sadaļa

Rīkojumus par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu var neizsniegt:

- ja aizdomās turētā persona noliedz pārkāpumu;
- ja rīkojums neietver visus aizdomās turētās personas izdarītos noziedzīgos nodarījumus, kurus vērtē policijas amatpersona;
- ja ir iemesls pieņemt, ka tiks iesniegta civilā prasība.

Situācijās, kad prokuroram, iespējams, ir nepieciešams lemt jautājumus saistībā ar soda rīkojumu vai apsūdzību par noziedzīgu nodarījumu, rīkojumu nevar izsniegt.

Ja par noziedzīgu nodarījumu tiek piemērota mantas konfiskācija, maksa saskaņā ar Noziegumu upuru fonda likumu, samaksa par asins analizēm un asins testiem, kas saistīti ar aizdomās turēto personu un tiek ņemti noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas nolūkos, šie lēmumi arī jāiesniedz aizdomās turētajai personai apstiprināšanai.

Apstiprinājums, kas dots pēc apsūdzības izvirzīšanas, nav spēkā.¹⁴

Noteikumu pārkāpšanas naudas sods tiek piemērots, piemēram, lielākajai daļai ceļu satiksmes noziegumu.

¹⁴ Tiesvedības kodeksa 48. nodaļa „Soda rīkojumi un rīkojumi par noteikumu pārkāpšanas naudas sodu”

Prakses apskats

Pirmstiesas izmeklēšana, ja notikusi zādzība no veikala

Situācija, kad persona ir pilngadīga un pārvalda valodu, kurā notiek kriminālprocess.

*Personu, kas pretlikumīgi piesavinās to, kas pieder kādam citam, lai to iegūtu, un tas saistīts ar zaudējumiem, sauc pie atbildības par zādzību ar ieslodzījumu maksimums līdz diviem gadiem.*¹⁵

*Ja 1. sadaļā paredzētais noziegums, ņemot vērā nozagto mantu vērtību un citus nozieguma apstākļus, tiek uzskatīts par izdarītu nelielā apmērā, naudas sods vai ieslodzījums maksimums uz sešiem mēnešiem tiek piemērots par zādzību nelielā apmērā.*¹⁶

Par zādzību nelielā apmērā tiek uzskatīta zādzība, ja nozagtā īpašuma vērtība nepārsniedz 100 eiro, un par šādu noziegumu personu parasti soda ar naudas sodu, ko piemēro prokurors.

1. Policija saņem paziņojumu par izdarīto zādzību no tirdzniecības objekta. Patruļpolicijas darbinieki ierodas notikuma vietā un veic sākotnējās darbības, kas vēl nav izmeklēšanas darbības. Veic cietušo un iespējamo liecinieku aptauju par viņiem zināmo informāciju. Ja notikusi zādzība no tirdzniecības objektiem, kā arī velosipēdu un automašīnu zādzību gadījumos, kad noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona nav aizturēta nozieguma izdarīšanas vietā, policija uz notikuma vietu neizbrauc, bet lūdz cietušo ierasties policijas iecirknī.
2. Patruļpolicijas amatpersonas telefoniski sazinās ar izmeklēšanas līderi, kas, pamatojoties uz policijas darbinieku iegūto informāciju par noziedzīga nodarījuma raksturu, apstākļiem un iespēju iegūt pierādījumus, lemj par izmeklēšanas uzsākšanu.
3. Ja izmeklēšanas līderis izlemj uzsākt izmeklēšanu, aizdomās turētā persona tiek nogādāta policijas iecirknī nopratināšanai.

Pēc policijas amatpersonas norādījuma ikvienam, kas atrodas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietā, ir pienākums doties līdz policijas amatpersonai un sniegt informāciju, turklāt tam jānotiek nekavējoties. Ja persona atsakās doties līdz bez attaisnojoša iemesla, to uz aptauju var nogādāt policijas amatpersona.

Iepriekšminētie nosacījumi attiecināmi arī uz personām, kuras atrodas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas tiešā tuvumā, ja par šo noziedzīgu nodarījumu var piemērot maksimālo sodu, kas nav mazāks par četriem gadiem ieslodzījumā. Tas attiecas arī uz mēģinājumu veikt šādu noziegumu.

*Iepriekšminētās normas attiecas arī uz situācijām pirms pirmstiesas izmeklēšanas uzsākšanas.*¹⁷

Personai, kas nav arestēta vai aizturēta, nav pienākuma palikt uz aptauju ilgāk par sešām stundām. Ja ir ārkārtēja nepieciešamība turpināt aizdomās turētās personas aptauju, persona ir spiesta palikt uz papildu sešām stundām.

¹⁵ Kriminālkodeksa 8. nodaļas „Zādzības, laupīšanas un citi zagšanas noziegumi” 1. sadaļa

¹⁶ Kriminālkodeksa 8. nodaļas „Zādzības, laupīšanas un citi zagšanas noziegumi” 2. sadaļa

¹⁷ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 8. sadaļa

Personai, kas jaunāka par 15 gadiem, nav pienākuma palikt uz aptauju ilgāk par trīs stundām. Ja ir ārkārtēja situācija, šāda persona ir spiesta palikt uz papildu trīs stundām.

Beidzoties aptaujai vai pēc laika, ko iztaujātā persona veltījusi aptaujai, persona var nekavējoties doties prom. Personai nav pienākuma vēlreiz ierasties uz aptauju nākamo 12 stundu laikā, ja vien nav ārkārtēju iemeslu.

Personu, kas tiek turēta aizdomās par nozieguma izdarīšanu, apcietinājumā var paturēt tik ilgi, cik tas ir nepieciešams, lai nenotiktu iejaukšanās vai lai nodrošinātu sabiedrisko kārtību.¹⁸

4. Policijas iecirknī policijas amatpersona izmeklēšanas informācijas sistēmā noformē ziņojumu par notikumu. Ziņojumā tiek ietverta informācija par:
  - notikuma apstākļiem ar nelielu nozieguma aprakstu;
  - nozagto mantu, tās vērtību, kā arī rīcību ar to (atdota atpakaļ veikalam);
  - cietušo personu un to, vai tiek pieteikts kompensācijas pieteikums;
  - policijas izsaucēju, liecinieku;
  - noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu.
5. Aizdomās turētās personas nopratināšanas protokols policijas iecirknī tiek noformēts tieši izmeklēšanas informācijas sistēmā, aizdomās turētais protokolu var izlasīt monitora ekrānā un izteikt piezīmes par protokola saturu. Aizdomās turētajam nav nepieciešams parakstīt nopratināšanas protokolu. Protokolā ir ierakstīts, ka aizdomās turētais piekrīt nopratināšanas protokolā fiksētajai liecībai, un protokols tiek apstiprināts ar sistēmas izveidotu konkrētās policijas amatpersonas elektronisko parakstu. Pēc tam izdarīt izmaiņas protokolā vairs nav iespējams. Nopratināšanā tiek noskaidrots un protokolā fiksēts, vai aizdomās turētais piekrīt naudas soda piemērošanai. Lietās par zādzībām no tirdzniecības objektiem nopratināšana ilgst apmēram 5 minūtes.
6. Cietušās personas un liecinieku liecības policijas amatpersona, atgriežoties iecirknī, ievada izmeklēšanas informācijas sistēmā, pamatojoties uz notikuma vietā veikto mutvārdu aptauju, kas šādās lietās aizņem apmēram 5 minūtes. Arī šajā gadījumā gan cietušajam, gan lieciniekam liecība nav jāparaksta. Ja policijas darbiniekam ir kādi neskaidri jautājumi vai ir nepieciešams apstiprināt, ka cietušais lietā uztur sūdzību vai kompensācijas pieteikumu, policijas amatpersona to var noskaidrot telefoniski.

Ja lieta jau atrodas tiesā, arī var veikt nopratināšanu pa telefonu.

Galvenajā tiesas sēdē pierādījumu iegūšana var notikt telefoniski, ja, izvērtējot pierādījumu veidu un citus apstākļus, tas ir lietderīgi vai ja pierādījumu iegūšanai saskaņā ar vispārējiem noteikumiem nepieciešamās izmaksas un neērtības nav nesamērīgas ar pierādījumu iegūšanas parastā ceļā svarīgumu.¹⁹

¹⁸ Tiesvedības kodeksa 23. nodaļas „Pirmstiesas izmeklēšana” 9. sadaļa

¹⁹ Tiesvedības kodeksa 46. nodaļas „Galvenā tiesas sēde publiskās apsūdzības lietās” 7. sadaļa

7. Ja ir notikusi zādzība no tirdzniecības objekta un noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir notverta nozieguma izdarīšanas brīdī, apsūdzības īstenošanai ir pietiekami ar cietušā un liecinieka liecībām, kā arī aizdomās turētā atzīšanos. Apsardzes videokameru ieraksti izmeklēšanas materiāliem šādās lietās netiek pievienoti, jo pierādīšanai pietiek ar minētajām liecībām.
8. Papildus lietas materiālos ir Izmeklēšanas informācijas sistēmas ģenerēti dokumenti par:
  - aizdomās turētā ienākumiem;
  - aizstāvja piedalīšanos;
  - cietušā un liecinieka datiem;
  - aizdomās turētā datiem;
  - autorizēšanos Izmeklēšanas informācijas sistēmā (visām darbībām informācijas sistēmā, kas veiktas konkrētajā lietā).
9. Kopumā izmeklēšanas dokumentēšana notiek elektroniski Izmeklēšanas informācijas sistēmā. Tā kā nopratināšanas un aptaujas laikā sagatavotajiem dokumentiem nav nepieciešami nopratināmo personu paraksti, šie dokumenti nav jā sagatavo rakstveidā – galvenā uzmanība tiek pievērsta tam, ko persona liecina tiesā, nevis policijā. Neviens krimināllietā sagatavotais dokuments netiek parakstīts, bet lietai tiek pievienots Izmeklēšanas informācijas sistēmā automātiski izveidots autorizēšanās auditācijas saraksts uz vairākām lapām, kur reģistrētas visas darbības, ko policijas darbinieki veikuši informācijas sistēmā par konkrēto lietu. Līdz ar to visi pievienotie dokumenti un darbības tiek fiksētas, un jebkuras izmaiņas lietā tiek atspoguļotas autorizēšanās Izmeklēšanas informācijas sistēmā auditācijas sarakstā. Piemēram, Izmeklēšanas informācijas sistēmas ģenerētais aizdomās turētā nopratināšanas protokols tiek nostiprināts ar elektronisko parakstu, kas arī uzrādās autorizēšanās Izmeklēšanas informācijas sistēmā auditācijas sarakstā. Līdz ar to protokolā fiksētais liecības saturs nav maināms, un tiek izslēgta iespēja iejaukties. Ja ir nepieciešams papildināt liecību, tad tiek ģenerēts jauns protokols, bet pirmajā protokolā izdarīt izmaiņas vairs nav iespējams. Visus dokumentus izdrukā tikai tad, kad izmeklēšana ir pabeigta un lieta tiek nodota tālāk prokuratūrai. Policijai šajā brīdī jāiepazīstina ar krimināllietas materiāliem arī cietušais un noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona. To var darīt, nosūtot materiālus arī pa pastu. Prokuroram ieinteresētās personas ar krimināllietas materiāliem vairāk nav jāiepazīstina.
10. Lai gan par zādzību nelielā apmērā ir iespējams arī cietumsods, prokurors galvenokārt piemēro soda rīkojumu, nosakot naudas sodu. Naudas sods par zādzībām no veikaliem tiek noteikts līdz 50 naudas soda likmēm. Naudas soda likmes apmērs tiek noteikts atbilstoši personas ienākumu līmenim. Ja naudas sods netiek maksāts, tad tā piedziņa tiek nodota tiesu izpildītājiem.

Krimināllietā par zādzību no veikala ir vairāki Izmeklēšanas informācijas sistēmā ģenerēti īsi dokumenti bez attiecīgo personu parakstiem:

- 1) dokuments par krimināllietas pamatdatiem (1 lapa);
- 2) krimināllietā esošo dokumentu saraksts (1 lapa);
- 3) patruļpolīcijas ziņojums par konstatēto notikuma vietā (2 lapas);
- 4) dokuments par to, vai veikals lietā uztur sūdzību (1 lapa);
- 5) liecinieka 5 minūšu garā aptaujā iegūtā liecība dažos teikumos (1 lapa);
- 6) aizdomās turētā 5 minūšu garā nopratināšanā iegūtā liecība dažos teikumos (1 lapa);
- 7) dokuments par aizdomās turētā datiem (1 lapa);
- 8) dokuments par aizdomās turētā ienākumiem (1 lapa);
- 9) dokuments par advokāta piedalīšanos (1 lapa);
- 10) dokuments ar cietušā un liecinieka kontaktinformāciju (1 lapa);
- 11) dokuments ar aizdomās turētā kontaktinformāciju (1 lapa);
- 12) autorizēšanās Izmeklēšanas informācijas sistēmā auditācijas saraksts (vairākas lapas).

Citas kriminālprocesa vienkāršošanas iezīmes

Lai efektīvi izmantotu policijas resursus, Zviedrijā izmeklēšanas sākumstadijā lielu daļu kriminālprocesā nepieciešamo darbību veic augsti kvalificētas un labi aprīkotas patruļpolīcijas ekipāžas. Ierodoties notikuma vietā, patruļpolīcijas ekipāžas veic izmeklēšanu tik tālu, cik ļauj viņu iespējas un izsaukumu noslodze.

Zviedrijā ar prokurora piekrišanu izmeklēšanas resursu efektīvas izmantošanas nolūkā var izbeigt vieglākos kriminālprocesus par personas izdarītajiem noziegumiem (tā sauktais – *cutting tales*), ja persona vienlaikus tiek saukta pie atbildības arī par citiem smagiem noziegumiem un mazāk smagie noziedzīgie nodarījumi, tos izmeklējot un nosūtot uz tiesu, faktiski neietekmēs galīgo sodu. Izbeigtie kriminālprocesi par personas izdarītajiem mazāk smagajiem noziegumiem netiek atjaunoti un tiek nosūtīti uz arhīvu. Piemēram, ja izmeklēšanā ir noskaidrots, ka persona sērijveidā ir izdarījusi 12 zādzības ar iekļūšanu dzīvojamās telpās, tad policija ar prokuratūras piekrišanu var pārtraukt izmeklēšanu daļā no šīm krimināllietām un turpināt vākt pierādījumus, piemēram, tikai sešās smagākajās krimināllietās, jo personai piespriestais sods būtiski nemainīsies, ja iztiesāšanai tiks nosūtītas arī pārējās krimināllietas, savukārt policija, prokuratūra un tiesa būs patērējusi ļoti lielus resursus un laiku, lai šo personu sauktu pie atbildības par visiem tās izdarītajiem noziegumiem.

Zviedrijā izmeklētājs veic izmeklēšanu vienlaicīgi apmēram 20 krimināllietās un regulāri notiek izvērtēšana par to, vai izmeklēšana kādā krimināllietā nebūtu jāizbeidz.

Zviedrijā var veikt izmeklēšanas darbības, piemēram, nopratināšanu, izmantojot telefonu vai

citus komunikācijas līdzekļus. Darbības efektivitātes paaugstināšanas nolūkā aptauja pa telefonu tiek izmantota ļoti plaši. Lai noskaidrotu personas identitāti, pirms šādas aptaujas personai tiek uzdoti noteikti jautājumi. Šie jautājumi var būt par personas mātes pirmslaulību uzvārdu, radnieku, autovadītāja apliecības vai pases datiem, personas kriminālo sodāmību utt.

Krimināllietās par vieglu miesas bojājumu nodarīšanu izmeklētājam nav jāuzdod veikt tiesu medicīnisko ekspertīzi, lai konstatētu cietušajam nodarītos miesas bojājumus. Šādās lietās par pietiekamu pierādījumu tiek atzīts arī policijas darbinieka ziņojums, kurā ir aprakstīti cietušajam konstatētie miesas bojājumi.

Zviedrijā tiek plānots ieviest arī attālinātas izmeklēšanas praksi. Piemēram, tādās lietās kā zādzības no veikaliem tiek plānots, ka veikala pārstāvis, piezvanot pa telefonu, policijai piesaka konstatēto zādzību un attālināti sniedz nepieciešamo informāciju, savukārt policija šādās vienkāršās krimināllietās attālināti uzsāk un veic izmeklēšanu, nemaz neierodoties notikuma vietā.

NĪDERLANDE

Noziedzīgs nodarījums un izmeklēšanas kompetence

Noziedzīgs nodarījums

Noziedzīgi nodarījumi tiek iedalīti divās kategorijās:

- noziegumi;
- kriminālpārkāpumi.

Lielākā daļa noziedzīgu nodarījumu ir minēti Kriminālkodeksā. Noziedzīgi nodarījumi norādīti arī Ceļu satiksmes likumā, Opija likumā, leroču un munīcijas likumā, Ekonomisko noziegumu likumā un daudzos citos likumos. Kriminālkodeksa vispārīgā daļa attiecas arī uz šajos normatīvajos aktos paredzētajiem noziedzīgiem nodarījumiem, ne tikai uz pašā Kriminālkodeksā paredzētajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Savukārt procesuālā kārtība citos normatīvajos aktos paredzēto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanai atsevišķos jautājumos atšķiras no Kriminālprocesa kodeksā noteiktās kārtības.

Kriminālkodeksā noziegumi ir sakārtoti pēc apdraudētajām interesēm, un noziedzīga nodarījuma definīcija un maksimālais sods minēti vienuviet. Kriminālkodeksā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem nav noteikta soda minimālā robeža. Piemēram, zādzība no veikala ir uzskatāma par zādzību, un tas ir noziegums, kas ir paredzēts Kriminālkodeksā.

Kriminālpārkāpumi ir norādīti Kriminālkodeksā un arī atsevišķos citos valsts vai pašvaldību izdotos normatīvajos aktos.

Daudzi noziedzīgi nodarījumi, piemēram, mazāk smagi pārkāpumi ceļu satiksmē, var tikt izskatīti administratīvajā procesā kā administratīvie pārkāpumi, lai gan tie ir noziedzīgi nodarījumi.

Izmeklēšanas kompetence

Izmeklēšanu formāli vada prokurors, bet faktiski to veic policija vai īpašas izmeklēšanas struktūrvienības. Parasti policija telefoniski ar prokuroru saskaņo dažādas izmeklēšanas aktivitātes kriminālprocesā. Izmeklēšanā atsevišķus būtiskākos lēmumus pieņem policijas vadības pārstāvis, kas tiek dēvēts par prokurora vietnieku, piemēram, lēmumu par personas aizturēšanu uz trīs dienām. Prokurori strādā arī policijas iecirkņos, un tas atvieglo izmeklēšanu, kā arī ļauj operatīvi piemērot prokurora priekšrakstu par sodu. Persona aizdomās turētā statusu kriminālprocesā iegūst ar brīdi, kad tam ir pietiekams pamats, un tas netiek fiksēts ar atsevišķu lēmumu rakstveidā. Tāpat nav nepieciešami atsevišķi lēmumi par kriminālprocesa uzsākšanu, atzīšanu par cietušo u. c. Prokurors ir tas, kas izlemj, kādiem pierādījumiem un dokumentiem ir jābūt krimināllietā. Prokurors pirmstiesas izmeklēšanas laikā ar aizdomās turēto personu nemaz netiekas un, pabeidzot izmeklēšanu, krimināllietas materiālu kopijas nosūta aizdomās turētā aizstāvim. Izmeklēšanas tiesnesis neveda izmeklēšanu, bet izdod orderus, nopratina

lieciniekus utt. Ja nepieciešams veikt personas nopratināšanu pie izmeklēšanas tiesneša, to lūdz prokurors, taču šādā nopratināšanā iegūtai liecībai nav augstākas pierādījuma vērtības, salīdzinot ar policijas veikto nopratināšanu. Atšķirība ir tā, ka izmeklēšanas tiesnesim ir lielākas iespējas piemērot piespiedu līdzekļus pret personu, lai nodrošinātu, ka liecība tiek sniegta. Īpašās izmeklēšanas metodes nosaka Kriminālprocesa kodekss, taču tās var tik izmantotas, arī pamatojoties uz Policijas likumu, bet, ja šādas darbības saistītas ar iejaukšanos personu privātajā dzīvē, tad tam ir nepieciešams arī prokurora akcepts. Nīderlandē plaši tiek izmantots pirmstiesas apcietinājums. Juridiskās palīdzības nodrošināšanas mehānisms sniedz daudz iespēju aizdomās turētajam, tomēr aizstāvja dalībai izmeklēšanā ir arī daudzi ierobežojumi. Izmeklēšanas laikā aizdomās turēto personu var aizturēt uz sešām stundām, lai nopratinātu. Aizturēšanu var pagarināt līdz 15 stundām, ja persona ir jāaiztur arī pa nakti. Uz trīs dienām personu var aizturēt ar policijas vadības pārstāvja, kas tiek dēvēts par prokurora vietnieku, lēmumu, bet, pieņemot šādu lēmumu, aizturētajam ir jānodrošina aizstāvis. Ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu aizturēšanu var pagarināt līdz 14 dienām, un, ja nepieciešams, personai piemēro apcietinājumu līdz 90 dienām, par ko lēmumu pieņem tiesa. Apcietinājumā turēšanas termiņu ir iespējams arī pagarināt. Tiesvedībā nav sacīkšu principa: prokurors uzņemas it kā tiesas lomu. Tādēļ prokurors ir tas, kas izlemj, kurus lieciniekus izsaukt uz tiesu, viņš var arī atteikt aizstāvja lūgumam izsaukt uz tiesu papildu lieciniekus. Šo aizstāvja lūgumu vēlāk tiesas stadijā var apmierināt tiesa, taču tas tiek darīts ļoti reti. Pārsūdzība un kasācija iespējamās divās tiesu instancēs. Nīderlandes kriminālprocesi būtiski ietekmē Eiropas Cilvēktiesību tiesa.

Nīderlandē policijai visu reģistrēto noziegumu izmeklēšana nav pamatuzdevums. Policijas pamatuzdevums ir nodrošināt sabiedrības drošību. Noziegumu izmeklēšana ir sekundārs uzdevums, kura izpildē policija var būt elastīga atbilstoši izvirzītajām prioritātēm un policijas iespējām, lai optimāli spētu nodrošināt savu primāro uzdevumu – sabiedrības drošību. Policija noziedzības apkarošanā aktīvi iesaista arī dažādus partnerus, diskutējot ar tiem par efektīvākajiem noziedzības apkarošanas veidiem un izmantojot to iespējas. Piemēram, sintētisko narkotiku izplatības ierobežošanā internetā ļoti efektīvi tiek iesaistīti interneta veikalu pārstāvji, kas ar savām tehniskajām iespējām novērš narkotiku izplatību ar savu interneta veikalu starpniecību. Tādējādi ir iespējams efektīvāk izmantot policijas resursus, jo tie netiek tērēti, lai izmeklētu visas krimināllietas, kas ir ierosinātas, bet gan tiek lietoti, piemēram, proaktīvi apkarojot noziedzību, no kā sabiedrība kopumā iegūst vairāk.

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu, kriminālprocesa izbeigšana un apturēšana

Kriminālprocesa raksturs – lietderīguma princips

Nīderlandē nav spēkā obligātuma princips, tā vietā darbojas lietderīguma princips. Nīderlandē kriminālprocesa būtība ir tā lietderīgums. Kriminālprocesa uzsākšanā un izmeklēšanā ievēro lietderīguma principu, nevis kriminālprocesa obligātuma principu.

Kriminālprocesa kodeksa 167. pantā noteikts:

- *Ja prokuratūra uzskata, ka izmeklēšanai jānoslēdzas ar apsūdzības izvirzīšanu, tā, cik ātri vien iespējams, uzsāk kriminālprocesu.*
- *Tā var atturēties no apsūdzības izvirzīšanas, ja to nosaka publiskās intereses.¹*

Lietderīguma principa sākotnēji „negatīvā interpretācija”:

- pamatnosacījums – izvirzīt apsūdzību;
- apsūdzība netiek izvirzīta tikai izņēmuma gadījumos, ja tās izvirzīšana neatbilst sabiedrības interesēm.

Lietderīguma principa negatīvās interpretācijas iespaidā ir definēti ar sabiedrības interesēm saistīti izņēmuma gadījumi, kas iekļauti *Lietu izbeigšanas pamatojuma piemērošanas vadlīnijās*.

Ir divu veidu lietu izbeigšanas pamatojumi:

- tehnisks pamatojums (piemēram, pierādījumu trūkums, kļūda, nosakot aizdomās turēto);
- uz atbilstību noteiktajiem izmeklēšanas mērķiem balstīts pamatojums (piemēram, novecojuši fakti, maznozīmīga lieta, slikts iesaistīto personu veselības stāvoklis, attiecību atjaunošana starp pusēm, kad aizdomās turētu varētu apsūdzēt, bet apsūdzība netiek izvirzīta).

Lietu izbeigšanu reģistrē prokuratūra, norādot arī pamatojumu lietas izbeigšanai.

XX gadsimta 60. un 70. gados palielinājās un šobrīd pārsvarā tiek piemērota lietderīguma principa „pozitīvā interpretācija”:

- pamatnosacījums – neizvirzīt apsūdzību;
- apsūdzība tiek izvirzīta izņēmuma gadījumos (to drīkst darīt tikai tad, ja tas ir sabiedrības interesēs).

Lietderīguma principa pozitīvās interpretācijas ietekmē ir formulētas vadlīnijas ar pozitīvām pazīmēm apsūdzības izvirzīšanai – *Apsūdzības izvirzīšanas ietvara vadlīnijas*.

Tās ietver noziedzīga nodarījuma smaguma pakāpes noteikšanas sistēmu un attiecīgas veicamās darbības ar detalizētām norādēm. Šī sistēma ir datorizēta, un tā palīdz policijai pieņemt lēmumus, kā arī piedāvā jau gatavus lēmumus un nepieciešamo rīcību, kas ir vispiemērotākā

¹ Kriminālprocesa kodeksa 167. pants

katrā konkrētā lietā un izriet no lietas apstākļiem. Sistēmā tiek ievadīti fakti par konkrētu lietu, un programma, kalkule, kas sistēmā ievadītos datus par lietas apstākļiem, var piedāvāt, piemēram, slēgt lietā izlīgumu. Ja lieta ir par smagu noziegumu, tad izlīguma iespēja netiks piedāvāta, jo tādā lietā ir jāveic izmeklēšana. Šīs vadlīnijas ir brīvi publiski pieejamas, tām ir vairāki simti lappušu, un tās ir sadalītas pa noziegumu veidiem. Vadlīnijas aprēķina arī izdarītā noziedzīgā nodarījuma smagumu, kriminālprocesa gaitu un paredzamo sodu, pamatojoties uz konkrētiem lietas apstākļiem. Vadlīnijas tiek izstrādātas uz noteiktu darbības termiņu, piemēram, spēkā līdz konkrētam gadam, pēc tam tās ir jāatjauno, kas arī regulāri tiek darīts. Tomēr, pastāvot īpašiem apstākļiem, policijas darbinieks var pieņemt atšķirīgu lēmumu no tā, ko ģenerējusi sistēma. Policijas izvirzītās prioritātes noziedzības apkarošanā arī ietekmē šo lēmumu pieņemšanas sistēmu. Piemēram, policija kopā ar prokuroriem un pašvaldību vadītājiem lemj par policijas prioritātēm konkrētā administratīvā teritorijā. Tādējādi arī pašvaldības netieši ietekmē šīs vadlīnijas atkarībā no noziedzības tendencēm konkrētā administratīvā teritorijā un laika posmā. Lai efektīvi izmantotu resursus, policija arī izvērtē, kādus noziegumu veidus tā neizmeklēs, un prokuratūra to akceptē – tas viss arī ietekmē lēmumu pieņemšanas procesu lietās.

Atteikums uzsākt kriminālprocesu – nebūtiski noziedzīgi nodarījumi

Lietderīguma princips vispārīgi paredz tiesības atteikt lietu izmeklēšanu vispārēju interešu vārdā:

- prokuroram: Kriminālprocesa kodeksa 167. pants;
- policijai (lieta pilnībā izbeigta, bet atbildīgs ir prokurors): Kriminālprocesa kodeksa 152. pants.

Pamatojoties uz lietderīguma principu, var atteikt izmeklēšanu praktiski jebkāda veida lietās, jo princips ir ļoti plaši interpretējams.

Lietderīguma principam ir divējāds raksturs. Piemēram:

- vadlīnijās nav minētas pazīmes, pēc kurām vajadzētu izvirzīt apsūdzību (noziegums nav pietiekami smags);
- pamatojums lietas izbeigšanai atrodams *Lietu izbeigšanas pamatojuma piemērošanas vadlīnijās*: nenozīmīga lieta (vadlīniju kods Nr. 40).

Policijai ir arī atsevišķas savas iekšējās vadlīnijas (instrukcijas), pēc kurām katrā lietā tiek skaitīti punkti par dažādiem lietu raksturojošiem apstākļiem (piemēram, par cietušo personu, par radītajiem zaudējumiem u. tml.). Ja, šādā veidā saskaitot punktus par noziegumu raksturojošiem apstākļiem, tiek sasniegts noteikts punktu skaits, tad lieta tiek ierosināta, ja netiek sasniegts, tad lietas ierosināšana tiek atteikta.

Par atteikšanos uzsākt izmeklēšanu vai par izmeklēšanas izbeigšanu paziņo cietušajam, kas šo lēmumu var pārsūdzēt tiesā. Par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu nav jāinformē persona, par kuras izdarītu noziedzīgu nodarījumu iesniegums tika iesniegts.

Sūdzības par lietas izbeigšanu:

- var iesniegt tieši ieinteresētās personas (galvenokārt cietušie);
- apelācijas tiesa uzklausā prokuratūru un sūdzības iesniedzēju;
- tiesa var nospriest, ka prokuratūrai jāuzsāk kriminālprocess, un norādīt noziedzīgo nodarījumu, par kuru jāizvirza apsūdzība;
- pārsūdzība nav iespējama.²

Lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu neliedz personai uzturēt civilprasību par nozieguma rezultātā radītajiem zaudējumiem.

Kriminālprocesa izbeigšana – nesamērīgi izdevumi

Iespējas prokuratūrai pilnībā vai daļēji izbeigt kriminālprocesu, lai izvairītos no nesamērīgiem izdevumiem:

- jau izsniegtu apsūdzības rakstu iespējams atsaukt, taču tikai līdz tiesas sēdei;
- ja tiesas process ir sācies, iespējams pieprasīt lietas izskatīšanas izbeigšanu nesamērīgu apsūdzības uzturēšanas izdevumu dēļ, bet šāda notikumu attīstība ir maz ticama;
- iespējams pieprasīt mazu sodu vai soda nepiemērošanu, lai gan ir notiesājošs spriedums.³

Ja apsūdzība lietā par nenožīmīgu noziedzīgu nodarījumu tiek izvirzīta, tiesa pieņems notiesājošu spriedumu, bet piemēros nelielu sodu (minimālie sodi Nīderlandē nav noteikti).

Maz ticams, ka nesamērīgu kriminālprocesa izmaksu dēļ lietā vispār tiks izvirzīta apsūdzība. Piemēram, krāpšanu izmeklēšana daudzos gadījumos tiek uzskatīta par ļoti resursietilpīgu izmeklēšanu, un ja, izmeklējot šādu lietu, policija secina, ka konkrētās krāpšanas lietas izmeklēšana būs ļoti dārga, tad krimināllietu var izbeigt jau izmeklēšanas stadijā.

Kriminālprocesa apturēšana – nav noskaidrots vai nav atrodams nozieguma izdarītājs

Pastāv vairākas iespējas, kā apturēt kriminālprocesu, ja noziegumu izdarījusī persona nav noskaidrota vai nav atrodama.

1. Policija aptur lietu:
  - faktiski pieņemot lēmumu par lietas izbeigšanu,
  - bez lēmuma pieņemšanas, vienkārši lietā netiek veiktas nekādas darbības.
2. Lietas beznosacījumu izbeigšana ar prokurora lēmumu:
  - pamatojoties uz atbilstību noteiktajiem izmeklēšanas mērķiem: vadlīniju kods Nr. 56 (nav iespējams atrast aizdomās turēto).

² Kriminālprocesa kodeksa 12. pants

³ Kriminālkodeksa 9.a pants

3. Ja aizdomās turētais ir zināms, bet ar viņu nav iespējams sazināties:

- tiesas process bez apsūdzētā klātbūtnes Nīderlandē ir ierasta prakse (gadījumos, kad tiesa uzskata, ka aizdomās turētais apsūdzības rakstu pa pastu ir saņēmis, tiesas process netiek apturēts).

Parasti tiek apturētas samērā vienkāršas lietas, kurās nav noskaidrota aizdomās turētā persona. Lieta tiek apturēta ar policijas lēmumu, pamatojoties uz iepriekšminētās vadlīniju sistēmas paziņojumu, ka lietu var apturēt, jo nav iegūti pierādījumi par nozieguma izdarītāju. Ja policijas skatījumā lieta nav smaga, tad tā tiek apturēta ļoti ātri pēc ierosināšanas. Ja lietā ir kādi izmeklēšanas pavedieni un policija uzskata, ka to varētu atklāt un to ir vērts izmeklēt, tad izmeklēšana tiek turpināta un lieta netiek apturēta. Lietās par smagākiem noziegumiem policijai ir vairāk pilnvaru izmeklēšanā un attiecīgi pastāv lielāka iespēja, ka policija izlems veikt izmeklēšanu, nevis apturēs lietu. Piemēram, par zādzību ar iekļūšanu dzīvojamās telpās krimināllietas tiek ierosinātas vienmēr, jo šādu noziegumu izmeklēšana ir viena no policijas prioritātēm. Tomēr, ja šādā lietā nav pietiekamu pierādījumu, lai noziegumu atklātu, lieta tiek apturēta, bet lietā esošā informācija tiek izmantota analītiskajam darbam – tiek analizēta kopā ar citās līdzīgās lietās iegūto informāciju, lai izstrādātu taktiku šo noziegumu atklāšanai. Šādu apturētu lietu izmantošanai piemēro dažādus datu aizsardzības regulējuma pamatojumus atkarībā no tā, kādā veidā ir nepieciešams izmantot apturētajā lietā esošo informāciju, un maina šos pamatojumus pēc nepieciešamības. Lai atjaunotu izmeklēšanu apturētā lietā vai pievienotu to citām lietām, atsevišķs rakstveida lēmums nav jāsaņem.

Ja lietā ir noskaidrota aizdomās turētā persona, tad šādu lietu apturēt var tikai ar tiesneša lēmumu.

Nīderlandē tiesas ļoti bieži notiek bez apsūdzētās personas klātbūtnes – viņu tiesā pārstāv aizstāvis. Dažkārt tiesas notiek arī bez aizstāvja klātbūtnes. Visbiežāk šādu praksi izmanto lietās, kurās apsūdzētā persona ir citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis ar dzīvesvietu ārpus Nīderlandes. Apsūdzētajam pa pastu nosūta apsūdzību, un, ja apsūdzētais uz tiesu neierodas, tad tiesa notiek bez viņa klātbūtnes. Šādā veidā personas ir ļoti vienkārši notiesāt, taču praksē nereti rodas problēmas ar piespriedā soda piemērošanu.

Vienkāršotie procesi

Nīderlandē prokurori ir tikpat ieinteresēti ātrā noziedzības apkarošanā un ātrā izmeklēšanā kā policija. Lai vienkāršotu kriminālprocesu un liels daudzums lietu nemaz nebūtu jāsūta uz tiesu, Nīderlandē tiek plaši piemērots:

- vienošanās (līdzīga izlīgumam; Kriminālkodeksa 74. pants);
- lietas izbeigšana pie zināmu nosacījumu izpildes (Kriminālprocesa kodeksa 167. pants);
- prokurora priekšraksts par sodu (Kriminālprocesa kodeksa 257a. pants);
- administratīvais process ar ceļu satiksmi saistītos noziedzīgos nodarījumos (novirzīti no kriminālprocesa sfēras).

Pozitīvais rezultāts: liels daudzums lietu nemaz nenonāk līdz tiesnešiem.

Taču ir arī konstitucionāls ierobežojums: tikai tiesneši var piemērot cietumsodu.

Tuvākajā nākotnē Nīderlandē ir paredzēts turpināt bezapsūdzības mehānismu vienkāršošanu šādos virzienos:

- lietas izbeigšana bez nosacījumiem (Kriminālprocesa kodeksa 167. pants);
  - priekšraksts par sodu (Kriminālprocesa kodeksa 257.a pants), kam izstrādāti vairāki nosacījumi:
- 1) attiecas uz visiem kriminālpārkāpumiem un noziegumiem, par kuriem noteiktais maksimālais sods ir sešu gadu cietumsods (šajā kategorijā ietilpst daudzi noziedzīgi nodarījumi);
  - 2) padarīt iespējamus sodus lietderīgākus: sabiedriskais darbs (maksimums 180 stundas), naudas sods, mantas konfiskācija, naudas kompensācijas izmaksa cietušajam, autovadītāja tiesību atņemšana ar maksimālo termiņu līdz sešiem mēnešiem un/vai zināmu uzvedības nosacījumu piemērošana;
  - 3) aizsardzības pasākumi: ja prokurors plāno piemērot citu sodu, nevis noteiktas naudas summas samaksu, apsūdzētais ir jāuzklausā un arī jāsaņem viņa piekrišana soda piemērošanai;
  - 4) apsūdzētajam ir iespēja iebilst 14 dienu laikā pirms priekšraksta par sodu stāšanās spēkā. Ja persona nevēlas uzreiz samaksāt sodu, tā var 14 dienu laikā pieņemt lēmumu piekrist vai nepiekrist priekšraksta par sodu piemērošanai un izvēlēties lietas izskatīšanu vispārējā kriminālprocesa kārtībā. Šādā gadījumā prokurors izsauc apsūdzēto uz rajona tiesu.

ASAP procedūra

Kopš 2011. gada vidus kā izmēģinājuma projekts tika ieviesta jauna metode daudzu vienveidīgu noziegumu izmeklēšanai – ASAP procedūra (holandiešu val. – *ZSM*). Šobrīd ASAP procedūra tiek ieviesta praksē jau visā valstī. Procedūra paredz izmaiņas darba kārtībā un praksē, bet ne normatīvajā regulējumā. ASAP procedūrā pamatā izmanto priekšrakstu par sodu kā tiesisku instrumentu, un tās galvenais mērķis ir nodrošināt pēc iespējas ātrāku lietas izskatīšanu. Šo procedūru iniciēja un ieviesa prokuratūra, un tās piemērošanā ir ieinteresēta gan policija, gan prokuratūra.

ASAP procedūru raksturo šāda pieeja:

- pēc iespējas ātrāk;
- izlases kārtā;
- vienkārši;
- pārdomāti;
- kopā;
- uz sabiedrību orientēti.

ASAP procedūras mērķi ir:

- efektivitāte;
- efektīga iedarbība ātras lietu izskatīšanas dēļ;
- mērķtiecīga rīcība, reaģējot uz noziegumiem;
- rūpīga, pamanāma un viegli saprotama lēmumu pieņemšana;
- procedūras ātrums: lēmums tiek pieņemts pirmo sešu stundu laikā (personai atrodoties aizturētai policijā), galīga lietas slēgšana septiņu dienu laikā lielākajai daļai lietu vai viena mēneša laikā (tradicionālo 8–9 mēnešu vietā).

ASAP procedūra:

- prokuratūra pieņem lietā lēmumu vēlākais septiņu dienu laikā;
- prokuratūra sadarbojas ar sadarbības iestādēm (bērnu aizsardzības padome, probācijas un cietušo atbalsta dienesti);
- mazāks administratīvais slogs (vienkāršāka lietas dokumentācija, vairāk informācijas mutvārdos);
- lai nodrošinātu šīs procedūras īstenošanu, prokurori strādā policijas telpās, kur parasti sešu stundu laikā arī tiek pieņemts galīgais lēmums krimināllietā.

Kriminālprocesā iegūstamo pierādījumu daudzums un noformēšana ir vienkāršota, lai ar minimāliem resursiem varētu panākt kriminālprocesa mērķi. Piemēram, lietā par zādzību no veikala Nīderlandē ir nepieciešami tikai divi pierādījumu avoti – tie var būt zādzības izdarītāja atzišanās un veikala īpašnieka liecība vai apsarga liecība, vai novērošanas kameru videoieraksts. Ja videomateriāls ir nepieciešams kā pierādījums, tad videoierakstus šādās lietās parasti neizņem, bet ļoti īsi apraksta videoierakstā redzamo. Ja persona neatzīst zādzības izdarīšanu, tad pievieno arī fotoattēlu no videoieraksta, kur redzams zādzības brīdis. Policijai no veikala tiek iesniegts

viens dokuments uz standarta veidlapas, kurā ir apvienots gan iesniegums par zādzību, gan zādzības liecinieka liecība. Kriminālprocesā vēlāk nav nepieciešams veikt vēl papildus liecinieka nopratināšanu.

ASAP procedūras trīs posmi:

- 1) lietu atlase: tajā būtiska ir pierādījumu pietiekamība un lietu apgrūtinošu faktoru neesamība (piemēram, iespējamie sarežģījumi ar apsūdzēto personu, sarežģīts nozieguma konteksts, radītie bojājumi/atlīdzināmais kaitējums);
- 2) lēmumu pieņemšana (konsultācijas ar sadarbības iestādēm);
- 3) soda izpilde (cik ātri iespējams, piemēram, naudas soda samaksa policijas iecirknī).

Ja aizdomās turētais piekrīt ASAP procedūras piemērošanai un samaksā ar priekšrakstu par sodu piemēroto naudas sodu, tad persona zaudē iespēju pārsūdzēt piemēroto sodu un tas tiek reģistrēts Sodu reģistrā. Tomēr aizdomās turētās personas labprāt piekrīt ASAP procedūras piemērošanai, jo nav jāpiedalās tiesas procesā un lieta, salīdzinot ar vispārējo kriminālprocesa kārtību, tiek izskatīta ļoti ātri. Šobrīd tiek domāts arī par aizstāvja iesaistīšanu ASAP procedūrā.

2013. gadā aptuveni 69 000 lietu no 112 000 tika izskatītas, izmantojot ASAP procedūru.

Ar ASAP procedūras piemērošanu saistītie izaicinājumi:

- izmeklēšanas procesa un lēmumu pieņemšanas kvalitāte;
- apsūdzētā tiesības: juridiskā palīdzība, atbilstošas informācijas sniegšana par tiesībām, nevēlama spiediena rašanās attiecībā uz apsūdzēto („vai nu piekrīti, vai nepiekrīti” attieksme no iestāžu puses).

Secinājumi

Secinājumos ir apkopoti vadlīniju izstrādātāju ieskatā labākie analizēto valstu piemēri dažādās kriminālprocesuālajās jomās – par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, par kriminālprocesa izbeigšanu, kriminālprocesa apturēšanu, par vienkāršotajiem kriminālprocesa veidiem un to piemērošanas praksi. Tā kā aplūkotajās valstīs pastāv gan atšķirīgs tiesiskais regulējums, gan arī izmeklēšanas iestāžu un prokuratūras kompetenču sadalījums kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanā, vienas valsts risinājumu nav iespējams pilnībā pārņemt citā valstī. Tomēr šie piemēri var veicināt attiecīgo tiesību aktu un to piemērošanas prakses pilnveidošanu. Secinājumu sadaļā ir sniegts tikai neliels ieskats par konkrētiem risinājumiem, detalizētāka informācija ir pieejama attiecīgās valsts aprakstā.

Katrai vadlīnijās analizētajai valstij, pēc vadlīniju izstrādātāju domām, ir savi pozitīvie risinājumi vienkāršā un samērīgā lietas izmeklēšanas īstenošanā un soda piemērošanā, un secinājumu sadaļā ir mēģināts tos atspoguļot.

Secinājumu noslēgumā ir sniegts kopsavilkums par, autorprāt, labāko risinājuma modeli.

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu, kriminālprocesa izbeigšana

Vadlīnijās ir analizēti tikai nosacījumi par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu un kriminālprocesa izbeigšanas nosacījumi, kas savā ziņā samēro nozieguma smagumu un sabiedrisko bīstamību ar resursiem, kas būtu jāizlieto izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai un tiesai, lietu izmeklējot, uzturot tajā apsūdzību un to iztiesājot.

Atteikšanās uzsākt kriminālprocesu, kriminālprocesa izbeigšana maznozīmīguma dēļ

Lai gan lielākajā daļā analizēto valstu prevalē kriminālprocesa obligātuma princips, tomēr gandrīz visās valstīs pastāv nosacījumi, kas ļauj neuzsākt kriminālprocesu vai to izbeigt, ja izdarītais noziegums ir maznozīmīgs vai sodīšana par izdarīto noziedzīgo nodarījumu nav sabiedrības interesēs.

Piemēram, Somijā ir iespējams izbeigt kriminālprocesu, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarītais kaitējums ir maznozīmīgs vai tā izmeklēšana prasīs neproporcionālas izmaksas attiecībā pret nozieguma smagumu. Rumānijā prokurors var atteikt kriminālprocesa uzsākšanu, ja, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, nav aizskartas publiskās intereses.

Nīderlandē kriminālprocesa regulējošajās tiesību normās ir nostiprināts lietderīguma, nevis kriminālprocesa obligātuma princips. Turklāt Nīderlandes prokuratūra ir izstrādājusi detalizētas vadlīnijas, kas ļauj precīzi noteikt, vai konkrēto noziedzīgo nodarījumu nepieciešams izmeklēt vai ne.

Izlīgums

Visās aprakstītajās valstīs ir reglamentēta izlīguma procedūra, tomēr izlīgumam ir dažāda ietekme uz kriminālprocesu. Dažās valstīs kriminālprocesā noslēgtais izlīgums ir tikai vainu mīkstinošs apstāklis, ko ņem vērā, nosakot sodu, savukārt citās valstīs ar izlīgumu iespējams izbeigt kriminālprocesu. Turklāt atsevišķos gadījumos ir noteikts, ka, vienojoties par izlīgumu, kriminālprocess ir obligāti jāizbeidz, ja šādu kriminālprocesu ir bijis iespējams uzsākt, tikai pamatojoties uz cietušā sūdzību. Šāds nosacījums ir Latvijā. Latvijas Kriminālprocesa likums paredz, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja noslēgts cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai ar cietušās personas pieteikumu. Izlīgumu var noslēgt izmeklētāja klātbūtnē. Šādu kriminālprocesu var izbeigt jau izmeklēšanas stadijā.

Kriminālprocesa izbeigšana ar nosacījumiem

Vairākās valstīs darbojas mehānismi, kas paredz izbeigt kriminālprocesu, vienlaikus izvirzot nozieguma izdarītājam dažādus nosacījumus, kurus tam ir jāievēro. Ja šie nosacījumi netiek izpildīti, kriminālprocesu var atjaunot un personu tiesāt. Nosacījumi var būt dažādi, piemēram, atlīdzināt zaudējumu, apmeklēt autovadīšanas kursus u. c. Šo mehānismu galvenokārt izmanto, ja likumpārkāpējs mazāk smagu noziegumu ir izdarījis pirmo reizi un prokurors, izvērtējot viņa personību, uzskata, ka nav nepieciešams piemērot kriminālsodu. Šādu lēmumu var pieņemt tiesa pēc prokurora ierosinājuma vai, piemēram, Latvijā, prokurors.

Kriminālprocesa apturēšana, ja nav noskaidrota noziegumu izdarījusī persona

Visās analizētajās valstīs ir mehānismi kriminālprocesa izmeklēšanas apturēšanai vai pat izbeigšanai, ja noziegumu izdarījusī persona nav noskaidrota. Noziedzīgā nodarījuma izdarītāju nav iespējams noskaidrot pilnīgi visos gadījumos, kā arī nav iespējams aktīvi izmeklēt visus noziedzīgus nodarījumus līdz pat kriminālatbildības noilguma iestāšanās brīdim. Līdz ar to ir jābūt mehānismam, kā apturēt un atkal atjaunot aktīvo izmeklēšanu, ja zudis apturēšanas pamats. Valstu tiesību aktos nav noteikti kriminālprocesa apturēšanu ierobežojoši termiņi vai lietu kategorijas (izņemot Latviju, Rumāniju). Līdz ar to praksē, izvērtējot konkrētā nozieguma smagumu un nodarīto kaitējumu, nozieguma izmeklēšana tiek apturēta vai pat izbeigta pirmajā dienā (par mazāk smagiem noziegumiem). Policija pati vai sadarbībā ar prokuratūru pirms kriminālprocesa apturēšanas vērtē, vai, ievērojot samērīgumu, ir veiktas visas nepieciešamās izmeklēšanas darbības nozieguma atklāšanai. Mazāk smagu noziegumu gadījumā tās galvenokārt ir darbības notikuma vietā. Ja notikuma vietā netiek iegūtas liecības par nozieguma izdarītāju (piemēram, nav iegūts videoieraksts ar identificējamu nozieguma izdarītāju), tad izmeklēšanu var apturēt.

Piemēram, Somijā izmeklēšanu var apturēt ar izmeklēšanas struktūrvienības vadītāja lēmumu (nav nepieciešams prokurora lēmums vai saskaņojums), ja neviens netiek turēts aizdomās

Vadlīnijas

par nozieguma izdarīšanu un nav iespējams iegūt papildinformāciju šajā lietā. Izmeklēšana jāatjauno, tiklīdz zūd apturēšanas pamats (tiek iegūta jauna informācija).

Arī Igaunijas Kriminālprocesa kodekss paredz, ja pirmstiesas kriminālprocesā nav noskaidrota noziedzīgo nodarījumu izdarījusī persona un nav iespējams savākt papildu pierādījumus, kriminālprocess ir jāizbeidz. Kriminālprocesu izbeidz ar izmeklēšanas iestādes rīkojumu, saņemot prokuratūras piekrišanu, vai ar prokuratūras rīkojumu. Par kriminālprocesa izbeigšanu tiek informēta cietusī persona, kurai ir tiesības pārsūdzēt pieņemto lēmumu. Ja tiek iegūti jauni pierādījumi, izmeklēšanu var atjaunot. Tiesību aktos nav noteikti konkrēti ierobežojumi lietu kategorijām vai termiņiem, līdz ar to praksē mazāk smagu noziegumu izmeklēšana var tikt izbeigta jau pirmajā dienā pēc sākotnējo izmeklēšanas darbību veikšanas. Ja lieta jau ir izbeigta, iestājoties noilgumam, vairs nav jāpieņem nekādi lēmumi vai jāveic citas darbības.

Vācijas Kriminālprocesa kodekss paredz, ka prokurors ceļ apsūdzību, ja izmeklēšanā ir iegūts pietiekami daudz pierādījumu, citos gadījumos prokurors kriminālprocesu izbeidz.

Vienkāršotie kriminālprocesa veidi

Projekta partnervalstīs ir reglamentēti dažādi vienkāršotie kriminālprocesa veidi, kas ļauj piemērot personai kriminālsodu pat dažu stundu vai dažu dienu laikā, pretēji situācijai, kad tāda pati lieta tiktu izskatīta vispārējā kārtībā un personai sods tiktu piemērots pēc vairākiem mēnešiem vai vēl vēlāk.

Vairākās valstīs ir izstrādāti konkrēti nosacījumi, kad prokurors var piemērot sodu, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, līdz ar to lietu nenododot tiesai. Savukārt citās valstīs risinājumi paredz ātru lietas nodošanu tiesai un konkrētas tiesas sēdes noturēšanas termiņus. Tāpat ir arī iepriekšminēto piemēru apvienojumi.

48 stundu kriminālprocess

Vairākām vadlīnijās analizētajām valstīm ir raksturīgi paātrinātie procesi, kas paredz lietas izskatīšanu tiesā noteiktā laika posmā no kriminālprocesa uzsākšanas vai personas aizturēšanas brīža. Piemēram, Lietuvā paātrinātais process paredz lietas iesniegšanu tiesā 14 dienu laikā no tās uzsākšanas brīža, tomēr praksē to cenšas īstenot 48 stundu laikā jeb kamēr noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir aizturēta. Vācijā ir paredzēts, ka paātrinātā procesā lietas izskatīšanai tiesā ir jāsākas sešu nedēļu laikā, bet, ja persona tiek īslaicīgi apcietināta, vienas nedēļas laikā (īslaicīgās apcietināšanas periods pirms tiesas sēdes).

Viens no pozitīvākajiem vienkāršoto un paātrināto procesu piemēriem ir personas nodošana tiesai, kamēr tā ir aizturēta (jeb 48 stundu laikā). Šāds piemērs ir Igaunijas paātrinātais process, kas paredz, ka prokuratūrai pieprasījums par lietas izskatīšanu tiesā paātrinātā procesā ir jāiesniedz 48 stundu laikā. Ja lietā ir skaidri fakti par pierādīšanas priekšmetu un ir savākti

Vadlinijas

visi nepieciešamie pierādījumi, var tikt piemērots paātrinātais process (līdz ar to galvenokārt piemērojams situācijās, kad persona ir aizturēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī). Kamēr persona ir aizturēta, policija veic sākotnējās izmeklēšanas darbības, sastāda paātrinātā procesa protokolu un to kopā ar pārējiem lietas materiāliem nodot prokuratūrai. Prokuratūra vērsas tiesā, un tiesas sēde tiek organizēta, kamēr persona vēl ir aizturēta – persona tieši no īslaicīgās aizturēšanas vietas tiek nogādāta uz tiesas sēdi. Šādā paātrinātā procesā var izskatīt lietas par noziegumiem, par kuru izdarīšanu ir paredzēts brīvības atņemšanas sods līdz pieciem gadiem. Ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona ir piekritusi paātrinātajai procedūrai, tad, piemērojot brīvības atņemšanas sodu, piespriestais sods ir jāsamazina par vienu trešdaļu. Šāda likumā noteikta soda samazināšana veicina paātrināto procesu piemērošanu.

Samazināts izmeklēšanas apjoms un terminēta lietas nodošana prokuratūrai

Paralēli iepriekš apskatītajiem piemēriem, kas paredz krimināllietas nodošanu konkrētā termiņā tiesā vai tiesas sēdes nozīmēšanu, Latvijā pastāv divi vienkāršoto procesu veidi (neatliekamības kārtība un saīsinātais process), kas paredz arī konkrētus termiņus krimināllietas nodošanai no viena procesa virzītāja nākamajam (no policijas prokuroram, no prokurora tiesai). Efektīvākais no šiem vienkāršotajiem procesiem ir neatliekamības kārtība, kas paredz, ka izmeklēšanas iestāde krimināllietas materiālus nodod prokuratūrai piecu darba dienu laikā, savukārt prokuratūra divu darba dienu laikā izlemj par lietas nodošanu tiesai (vai izvēlas citu procesa veidu) un saskaņo ar tiesu tiesas sēdes laiku. Tiesas sēdei jānotiek no trešās līdz desmitajai dienai pēc lietas nodošanas tiesai. Līdz ar to kopējais laiks no kriminālprocesa uzsākšanas līdz tiesas sēdei šajā procesā nav lielāks par 20 dienām, bet var būt arī īsāks. Turklāt personai nav jābūt aizturētai vai apcietinātai. Vienkāršotajā procesā ir iestrādāta prokuratūras rīcības izvēles iespēja, lieta nav obligāti jānodod tiesai. Saņemot no izmeklēšanas iestādes krimināllietu, prokurors, izvērtējot nozieguma apstākļus un nozieguma izdarītāja personību, piemēram, var piemērot priekšrakstu par sodu vai arī izbeigt kriminālprocesu ar nosacījumiem, vai var nodot krimināllietu tiesai. Tāpat neatliekamības kārtībā ir ar likumu noteikts samazināts izmeklēšanas apjoms. Neatliekamības kārtībā lieciniekus un noziegumu izdarījušo personu ir nepieciešams aptaujāt, nevis nopratināt, bet citas izmeklēšanas darbības jāveic tikai tad, ja tas nepieciešams. Tā kā neatliekamības kārtību var piemērot tad, ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona pārsteigta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī vai tūlīt pēc tā izdarīšanas, tad pierādījumi pēc būtības ir skaidri (pietiekami).

Soda rīkojums

Ir valstis, kurās sodu var piemērot bez krimināllietas mutvārdu izskatīšanas tiesā – pietiek tikai ar soda rīkojumu (vai tam analogisku prokurora priekšrakstu par sodu). Lietuvā un Vācijā šādu soda rīkojumu pēc prokurora ierosinājuma izdod tiesa, savukārt Latvijā, Zviedrijā un Nīderlandē to var pieņemt prokurors. Līdz ar to vienkāršās lietās, kur prokurors uzskata, ka nav nepieciešams piemērot brīvības atņemšanas sodu, persona var tikt sodīta jau dažu stundu laikā pēc nozieguma izdarīšanas un to izdarījušās personas noskaidrošanas brīža.

Vadlinijas

Nīderlandē soda rīkojumu var piemērot par noziegumiem, par kuru izdarīšanu ir paredzēta brīvības atņemšana līdz sešiem gadiem. Tajā pašā laikā prokurors, uzskatot, ka konkrētajā gadījumā soda mērķi var sasniegt ar sodiem, kas nav saistīti ar brīvības atņemšanu, var izdot soda rīkojumu. Tā kā Nīderlandē prokurori atrodas policijas iecirkņa telpās, šādu soda rīkojumu ir iespējams izdot dažu stundu laikā pēc personas nogādāšanas policijas iecirknī. Turklāt, ja prokurors piemēro naudas sodu, to ir iespējams turpat policijas iecirknī samaksāt, līdz ar to arī soda izpilde var notikt jau dažu stundu laikā pēc nozieguma izdarīšanas.

Arī Latvijā prokurora priekšraksta par sodu piemērošana ir veiksmīga alternatīva lietas izskatīšanai tiesā, ja prokurors uzskata, ka nav jāpiemēro ar brīvības atņemšanu saistīts sods. Latvijā priekšrakstu par sodu var piemērot, ja apsūdzētais tam piekrīt, atzīst savu vainu, ir atlīdzinājis visus zaudējumus, samaksājis kompensācijas. Pašos vienkāršākajos gadījumos tas ir iespējams arī dažu stundu laikā vai arī kamēr persona ir aizturēta (48 stundu laikā). Policija telefoniski sazinās ar prokuratūru, informē par izdarīto noziegumu, izdarīšanas apstākļiem, par aizturēto personu, tās personību un nodod krimināllietu un noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu prokuratūrai. Pastāvot iepriekšminētajiem nosacījumiem, prokurors var uzreiz piemērot priekšrakstu par sodu vai arī pieņemt citus lēmumus (piemēram, nosūtīt lietu tiesai).

Vienkāršota lietas izskatīšana tiesā

Vairākās apskatītajās valstīs ir iespējama lietas izskatīšana tiesā bez pierādījumu pārbaudes. Šāda iespēja ir paredzēta Igaunijas un Latvijas tiesību aktos, un tā būtiski atslago tiesu darbu. Latvijā 2014. gadā pat 83 % no tiesā izskatītajām lietām tika izlemtas bez pierādījumu pārbaudes. Tiesnesis pieņem lēmumu, iepazīstoties ar lietas materiāliem, uzklusot prokuroru, apsūdzēto un, ja nepieciešams, cietušo. Lietas izskatīšana tiesā bez pierādījumu pārbaudes ir iespējama tikai ar apsūdzētā piekrišanu. Igaunijā, ja apsūdzētais piekrīt šādai paātrinātai procedūrai, piemērotais sods tiek samazināts par vienu trešo daļu. Gan Latvijā, gan Igaunijā gandrīz nav ierobežojumu lietu kategorijām, kuras varētu izskatīt šādā kārtībā (Igaunijā šādu praksi nevar izmantot, ja par izdarīto noziegumu var piemērot mūža ieslodzījumu), tāpat nav termiņa ierobežojuma, kādā lietas var tikt nodotas iztiesāšanai. Tās var būt lietas, kas nodotas tiesai paātrinātā procesā vai arī pēc ilgstošas izmeklēšanas.

Savukārt Somijā ir paredzēta lietas izskatīšana rakstveida procesā, kur tiesnesis pieņem lēmumu lietā, pamatojoties uz krimināllietā savāktajiem materiāliem. Lietu rakstveida procesā var izskatīt tikai ar pušu (nozieguma izdarītāja un cietušā) piekrišanu.

Citi vienkāršošanas pasākumi

Izmeklēšana bez atsevišķiem lēmumiem par kriminālprocesu virzību un personu statusiem kriminālprocesā

Aplūkotajās valstīs krasi atšķiras tiesiskais regulējums un prakse attiecībā uz lēmumu pieņemšanas nepieciešamību par kriminālprocesa uzsākšanu, personas atzīšanu par aizdomās turētu vai cietušu, par lietas nodošanu prokuratūrai u. c. Latvijā, Lietuvā un Rumānijā ir nepieciešami atsevišķi noformēti lēmumi, turklāt šādiem lēmumiem jābūt motivētiem, savukārt citās projektā iesaistītajās valstīs šādu lēmumu nav vispār, līdz ar to tiek ietaupīti būtiski laika resursi.

Igaunijā, Zviedrijā un Somijā kriminālprocess tiek uzsākts ar pirmo procesuālo darbību, piemēram, notikuma vietas apskati. Par kriminālprocesu tiek sagatavota krimināllietas reģistrācijas lapa, kurā ir norādīta pamatinformācija par noziegumu (nozieguma izdarīšanas laiks, vieta, īss apraksts, nozieguma izdarītājs, cietušais).

Persona savu statusu kriminālprocesā iegūst līdz ar procesuālo darbību, kurā ir iesaistīta persona, piemēram, aizdomās turētā statusu var iegūt ar brīdi, kad persona tiek noprotināta kā aizdomās turētā vai tai tiek paziņotas tās tiesības un pienākumi. Piemēram, Igaunijā noprotināšanas protokolā ir iestrādāta sadaļa, kurā tiek norādīts, par kādu noziegumu persona tiek turēta aizdomās (Kriminālkodeksa pants, neliels nodarījuma apraksts), un personai ir jāparakstās, ka ar to ir iepazinusies. Līdzīga kārtība ir arī Vācijā, kur aizdomās turētā noprotināšanas protokola veidlapā tiek norādīts nozieguma veids, par kura izdarīšanu persona tiek turēta aizdomās.

Lietas nodošana prokuratūrai vairākās valstīs (piemēram, Somijā, Zviedrijā, Vācijā) notiek, izmantojot pavadrakstu, tāpēc nav nepieciešams atsevišķs lēmums.

Standartizētas veidlapas

Izmeklētāju darbu būtiski atvieglo standartizētas veidlapas, kas aizpildāmas, lielākoties atzīmējot vajadzīgo izvēli, nevis plaši aprakstot situāciju. Pozitīvs piemērs ir Vācijas (Hesenes) aizdomās turētā noprotināšanas protokols u. c. veidlapas. Noprotināšanas protokolā brīvs lauks ir personas datiem, pārējos aizpildāmajos laukos ar „X” atzīmē izvēlēto variantu no piedāvātajiem, t. sk., vai aizdomās turētā persona piekrīt vai nepiekrīt, ka izdarījusi noziegumu.

Lietuva ir izstrādājusi paātrinātā procesa protokolu, kurā vienkopus dažās lapās var fiksēt vairākas izmeklēšanas darbības – notikuma vietas apskati, nozagto mantu apskati, cietušā, liecinieku un nozieguma izdarītāja aptauju.

Arī Latvijā Kriminālprocesa likumā ir paredzēts, ka, piemērojot neatliekamības kārtību, visas nepieciešamās izmeklēšanas darbības un noskaidroto informāciju var fiksēt vienā protokolā.

Efektīva prokuratūras un policijas sadarbība

Projektā iesaistīto partnervalstu mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas prakses izpēte ļauj secināt, ka vienkārša, ātra un resursus taupoša izmeklēšana atkarīga ne tikai no kriminālprocesuālajos likumos noteiktām procedūrām, paātrinātajiem procesiem, bet arī no veiksmīgas prokuratūras un policijas sadarbības.

Par efektīvu var uzskatīt prokuratūras un policijas sadarbību Somijā un Nīderlandē, kur prokurori strādā policijas iecirkņu telpās, līdz ar to var ātri un kvalitatīvi pieņemt dažādus lēmumus (soda rīkojumus, lietas izbeigšanu pierādījumu trūkuma dēļ vai tādēļ, ka ar konkrēto nodarījumu nav aizskartas sabiedrības intereses, u. c.), konsultēt policijas darbiniekus par papildus veicamajām darbībām pierādījumu iegūšanā, lai būtu iespējams uzrādīt apsūdzību u. tml.

Sadarbību veicina prokuratūras un policijas vienošanās par kopīgām prioritātēm, izmeklēšanas apjomu konkrētu kategoriju lietās un citiem nosacījumiem, kas ļauj standartizēt un unificēt prasības konkrētu kategoriju kriminālprocesu izmeklēšanā visos policijas iecirkņos un teritoriālajās prokuratūras struktūrvienībās. Šāda vienošanās, piemēram, ir Vācijā, Hesēnē. Tāpat šādu vienošanos ir noslēgusi Lietuvas Ģenerālprokuratūra un Policijas departaments.

Katrā valstī ir sava informācijas sistēma vai sistēmas, kur tiek iekļauta un sistematizēta informācija par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un kriminālprocesiem. Vairākās valstīs šīs informācijas sistēmas jau ir tuvas elektroniskās krimināllietas būtībai un var kalpot par veiksmīgu informācijas apmaiņas līdzekli starp policiju un prokuratūru – tās ir kā pamats ātrai lēmumu pieņemšanas procedūrai, izskatot informācijas sistēmā ievietotos krimināllietas materiālus.

Piemēram, Igaunijas kriminālprocesu informācijas sistēmā izmeklētājs ievada (vai pievieno kā dokumentu) jebkuru lēmumu un izmeklēšanas darbības protokolu. Savukārt prokurors informācijas sistēmā var aplūkot visu iekļauto informāciju, un viņš iegūst pilnīgu priekšstatu par konkrēto kriminālprocesu. Līdzīga kriminālprocesa informācijas sistēma ir arī Latvijā, kur sistēmas funkcionalitāte ļauj gan lēmumus, gan protokolus noformēt (vai pievienot tos kā dokumentus) tieši informācijas sistēmā, un uzraugošais prokurors vai izmeklēšanas tiesnesis var iepazīties ar informācijas sistēmā pieejamo informāciju. Jāatzīst gan, ka dokumentu oriģināli ar parakstiem ir papīra formas krimināllietā. Pagaidām minētās informācijas sistēmas nepiedāvā elektronisku dokumentu parakstīšanu. Savukārt Zviedrijas policijas amatpersonas gandrīz visu ar kriminālprocesu saistīto informāciju, kā arī procesuālos dokumentus noformē informācijas sistēmā. Minēto darbību apstiprināšanai nav nepieciešami iesaistīto personu paraksti, pietiek ar policijas amatpersonas parakstu, kuru ģenerē informācijas sistēma. Kamēr krimināllieta atrodas policijā, tā ir tikai informācijas sistēmā, bet, kad krimināllieta tiek nodota tālāk prokuratūrai, visi lietas materiāli tiek izdrukāti un nosūtīti pa pastu prokuratūrai un noziedzīgo nodarījumu izdarījušai personai.

Kopsavilkums

Apkopojot aprakstītos piemērus, var izdarīt vairākus būtiskus secinājumus par pasākumiem, kas veicinātu izmeklēšanas vienkāršošanu, efektivizēšanu un samērošanu ar nozieguma sabiedrisko bīstamību.

1. Tā kā apskatītajās valstīs policijas un prokuratūras darbs ir cieši saistīts (prokurors uzrauga vai vada izmeklēšanu), nepieciešams veicināt šo institūciju praktisko sadarbību. Kā viens no risinājumiem būtu prokuroru darba vietu iekārtošana policijas iecirkņa telpās.
2. Nepieciešama valstu kriminālprocesu informācijas sistēmu tālāka pilnveidošana, nodrošinot plašākas iespējas procesa virzītājam, kā arī ļaujot prokuroram efektīvāk attālināti veikt kriminālprocesu izmeklēšanas uzraudzību, dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu u. c.
3. Vēlama noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas vadlīniju (procesa aprakstu) izstrāde, kas ļautu veidot kopīgu priekšstatu un vienotu praksi policijas un prokuratūras amatpersonām par konkrētu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas virzienu un apmēru.
4. Nepieciešama tādu standartizētu veidlapu izveide un izmantošana, kur lielākā daļa lauku ir aizpildāmi, izvēloties no piedāvātajiem variantiem (iespējami mazāk brīvā teksta lauku). Tas pats attiecināms uz protokolu veidlapām, kurās var fiksēt vienkopus vairāku izmeklēšanas darbību rezultātus.
5. Pēc iespējas jāsamazina dažādu motivētu lēmumu pieņemšana. Kriminālprocesā iesaistītajām personām (aizdomās turētajam, cietušajam) statuss kriminālprocesā būtu jāiegūst līdz ar statusa paziņošanu un tiesību un pienākumu izklāstu, nevis ar atsevišķa lēmuma pieņemšanu un šī lēmuma paziņošanu. Personu par tās statusu iespējams informēt izmeklēšanas darbības laikā un paziņojumu noformēt attiecīgās izmeklēšanas darbības protokolā.

Projekta partnervalstu tiesiskā regulējuma un mazāk smagu noziegumu pirmstiesas izmeklēšanas prakses salīdzinoša analīze ļauj modelēt, pēc vadlīniju izstrādātāju ieskatiem, optimāli vienkāršu un efektīvu pirmstiesas kriminālprocesu.

Sākotnējā rīcība, saņemot informāciju par izdarītu noziegumu

1. Policijas amatpersonas, ierodoties notikuma vietā un izvērtējot iegūto informāciju, lemj par izmeklēšanas uzsākšanu. Ja tiek uzskatīts, ka izdarītais noziegums ir maznozīmīgs, neaizskar sabiedrības intereses, policijas amatpersonas, saskaņojot ar izmeklēšanas struktūrvienības vadītāju, izlemj neuzsākt kriminālprocesu. Cietušais šādu policijas rīcību var pārsūdzēt prokuroram. Valstīs, kurās prokurors vada izmeklēšanu, policijas amatpersona nekavējoties rosina prokuroru izlemt šo jautājumu. Prokurora lēmumu var pārsūdzēt augstākam prokuroram.

Vadlīnijas

2. Uzsākot izmeklēšanu, policijas amatpersonas veic sākotnējās izmeklēšanas darbības. Ja šo darbību laikā nozieguma izdarītājs netiek noskaidrots, saskaņojot ar izmeklēšanas struktūrvienības vadītāju, izmeklēšanu izbeidz (pat izmeklēšanas uzsākšanas dienā). Cietušais šādu policijas rīcību var pārsūdzēt prokuroram. Valstīs, kurās prokurors vada izmeklēšanu, policijas amatpersona nekavējoties rosina prokuroru izlemt šo jautājumu. Prokurora lēmumu var pārsūdzēt augstākam prokuroram. Iegūstot jaunu informāciju līdz kriminālatbildības noilgumam, kriminālprocesu var nekavējoties atjaunot ar pirmo izmeklēšanas darbību.

Rīcība, ja noziegumu izdarījusī persona tiek aizturēta

3. Iegūstot nepieciešamos pierādījumus nozieguma izdarītāja vainas pierādīšanai, piemēram, aizturot nozieguma izdarīšanas vietā, policijas amatpersona nekavējoties (kamēr persona aizturēta) nodod lietu prokuroram.
4. Prokurors vērtē, vai pierādījumi ir pietiekami, ja nav – prokurors var nodot lietu policijai papildu izmeklēšanai vai, ja nav iespējams iegūt papildu pierādījumus vai tas ir nesamērīgi attiecībā pret nozieguma smagumu, lemt par kriminālprocesa izbeigšanu.
5. Ja pierādījumi ir pietiekami, prokurors, izvērtējot nozieguma izdarītāja personību, lemj vai nu par kriminālprocesa izbeigšanu ar nosacījumiem (nozieguma izdarītājam jāatlīdzina zaudējumi, jāiziet mācības utt.), vai priekšraksta par sodu piemērošanu (naudas sods, probācija, tiesību atņemšana).
6. Ja prokurors uzskata, ka personai būtu nepieciešams piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu, prokurors nekavējoties nodod lietu tiesai. Tiesa lietu izskata, kamēr persona ir aizturēta. Ja nozieguma izdarītājs piekrīt, tiesa lietu var izskatīt bez pierādījumu pārbaudes.

Rīcība, ja noziegumu izdarījusī persona tiek atbrīvota notikuma vietā (netiek nogādāta policijas telpās)

7. Policija nopratina aizdomās turēto personu. Noskaidro personas viedokli, vai tā piekrīt paātrinātajam procesam (soda rīkojumam, lietas izskatīšanai tiesā bez pierādījumu pārbaudes u. c.).
8. Prokurors pēc lietas materiālu saņemšanas no policijas lemj par lietas nosūtīšanu atpakaļ izmeklēšanai, kriminālprocesa izbeigšanu vai priekšraksta par sodu pieņemšanu (ja nozieguma izdarītājs policijas nopratināšanā tam piekritis). Prokurora lēmums tiek paziņots, nosūtot informāciju pa pastu. Leinteresētās personas lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu var pārsūdzēt augstākam prokuroram, bet priekšraksta par sodu piemērošanu var pārsūdzēt tiesai, kas nozīmē tiesas sēdi un izskata lietu (var piemērot arī bargāku sodu).
9. Ja prokurors uzskata, ka personai būtu nepieciešams piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu, prokurors sagatavo apsūdzības rakstu un nekavējoties nodod lietu tiesai. Apsūdzības raksts apsūdzētajam tiek nosūtīts pa pastu. Tiesas sēde nozīmējama pēc iespējas ātrāk, un lieta izskatāma bez pierādījumu pārbaudes vai rakstveida procesā (ja apsūdzētais tam piekritis).

Informācija internetā

Igaunijas tiesību aktu mājaslapas

<https://www.riigiteataja.ee/en/>

Sodu kodekss –

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522012015002/consolide>

Kriminālprocesa kodekss –

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082014002/consolide>

Pārkāpumu procesa kodekss –

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/521082014006/consolide>

Somijas tiesību aktu mājaslapa

<https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/>

Kriminālkodekss –

<https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039>

Kriminālizmeklēšanas likums –

<https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110805>

Vācijas tiesību aktu mājaslapas

<http://www.gesetze-im-internet.de>

Kriminālkodekss –

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

Kriminālprocesa kodekss –

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

Vadlinijas

Latvijas tiesību aktu mājaslapas

<http://likumi.lv/about.php>

Krimināllikums –

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/The_Criminal_Law.doc

Kriminālprocesa likums –

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Criminal_Procedure_Law.doc

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss –

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Latvian_Administrative_Violations_Code.doc

Lietuvas tiesību aktu mājaslapa

<https://www.e-tar.lt/portal/en/legalActSearch>

http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_e.htm

Rumānijas tiesību aktu mājaslapa

<http://www.just.ro/>

Kriminālkodekss –

<http://www.just.ro/LinkClick.aspx?fileticket=72y7HkFZ%2bRw%3d&tabid=89>

Kriminālprocesa kodekss –

<http://www.just.ro/LinkClick.aspx?fileticket=uOjX07a1STU%3d&tabid=89>

Zviedrijas tiesību aktu mājaslapas

Zviedrijas Tiesvedības kodekss –

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1540>

Zviedrijas Sodumu kodekss –

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1536>

Nīderlandes tiesību aktu mājaslapa

www.wetten.overheid.nl